

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA RESTAUROVÁNÍ

Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

**Restaurování nástěnné malby s motivem „Geometrie“ v prvním patře
měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích**

Vypracovala: Lucie Urbanová

Vedoucí práce: MgA. Zuzana Wichterlová

Bakalářská práce

2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Lucie Urbanová
Osobní číslo:	R17008
Studijní program:	B8206 Výtvarná umění
Studijní obor:	Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita
Téma práce:	Restaurování nástěnné malby s motivem Geometrie v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích
Zadávací katedra:	Ateliér restaurování malby a sgrafita

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce je prací, ve které studentka dokládá, že je schopna samostatně provést komplexní restaurátorský zákrok. Lucii Urbanové byl přidělen úsek figurální malby na jižní stěně hodovního sálu v prvním patře domu čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích. Sál je zdoben na všech stěnách malbami patrně z 60. let 16. století.

Malba je silně poškozená peky a od rozvodů elektroinstalace a dalších stavebních úprav. Omítka je na mnoha místech oddělena od stěny, druhotné tmely esteticky ani technicky nevyhovují.

Studentka má za úkol provést restaurátorský průzkum. Ten bude zacílený na původní grafické předlohy, historický vývoj díla, včetně studia restaurátorských dokumentací z předešlých zásahů. Dále bude proveden průzkum původní techniky a stavu omítek i maleb. V rozšířené kapitole se studentka bude zabývat soudobými (rozsah pol. 16. – pol. 17. stol.) grafickými předlohami s námětem Geometrie (Svobodných umění), které mezi sebou porovná. V závěru restaurátorského průzkumu budou vyhodnocena všechna zjištění provedená in situ, stejně jako laboratorní průzkumy. Studentka musí být schopna obhájit koncepci zvoleného postupu.

Následně provede komplexní restaurátorský zásah. V rámci zásahu provede rozsáhlou injektáž a výměnu všech nevyhovujících druhotných tmelů. Při opětovném tmelení bude kladen důraz na precizní napojení a strukturu povrchu. Průběh restaurátorských prací a zejména míra a způsob provedení retuší a rekonstrukcí budou konzultovány s vedoucím práce, se zástupcem investora a se zástupci ústředního pracoviště NPÚ.

Nedílnou součástí bakalářské práce je vyhotovení restaurátorské dokumentace přiděleného úseku malby. Tato dokumentace musí obsahovat všechny nezbytné údaje a kapitoly.

Po formální stránce dodrží studentka pravidla psaní bakalářských prací, stanovená na FR UPa.

Bakalářská práce bude nejpozději 30 dnů před termínem odevzdání poslána ke konzultaci vedoucímu práce a konzultantovi teoretické části.

Rozsah

pracovní

zprávy:

Rozsah

grafických

prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- HOŠEK, Jiří; MUK, Jan. Omítky historických staveb. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-04-23349-x.
- MORA, Paolo; MORA, Laura; PHILIPPOT, Paul. Conservation of Wall Paintings. London: ICCROM, 1984. ISBN 0-408-10812-6.
- SLÁNSKÝ, Bohuslav. Technika malby I a II. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-610-x.
- VANĚČEK, Ivan. Nástěnné malby. Praha: STOP, 2000. ISBN 80-902668-3-5.
- ZELINGER, Jiří; kol. Chemie v práci konzervátora a restaurátora. Praha: Academia, 1987.

Pro dohledávání grafických předloh studentka užije dostupné internetové databáze, např. www.bildindex.de, www.britishmuseum.org, www.virtuelles-kupferstichkabinett.de atp.

Vedoucí bakalářské práce: **MgA. Zuzana Wichterlová**
Ateliér restaurování malby a sgrafita

Datum zadání bakalářské práce: **15. listopadu 2020**

Termín odevzdání bakalářské práce: **24. srpna 2021**

L.S.

Mgr. BcA. Radomír Slovík
děkan

Mgr. art. Jan Vojtěchovský, Ph.D.
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 18. srpna 2021

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji diplomovou práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice (Dislokované pracoviště - Fakulta restaurování, Litomyšl).

V Litomyšli dne.....

Lucie Urbanová

Za velkou vstřícnost při vedení práce děkuji: MgA. Zuzaně Wichterlové. Za cenné rady a podporu děkuji: MgA. Anežce Beranové, Mgr. Zdeňce Michalové Ph.D., Mgr. MgA. Janě Waisserové, Mgr. Petře Hečkové Ph.D., Mgr. Juraji Frankovi Ph.D., Ing. Jiřímu Bláhovi, Ph.D. a mojí mamince prof. Daniele Urbanové, PhDr. Romanu Kopřivovi a Mgr. Jakubu A. A. Volfovi za překlady latinských, německých a francouzských textů, a za cenné připomínky. Velké poděkování patří také MgA. Janu Vojtěchovskému Ph. D. za cenné rady a trpělivost během studia.

Název

Restaurování nástěnné malby s motivem „Geometrie“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích

Anotace

Bakalářská práce prezentuje komplexní restaurátorský zásah provedený na vymezeném úseku renesanční nástěnné malby v 1. patře měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích. Práce sestává z restaurátorské dokumentace a teoretické kapitoly.

Rozšířená kapitola bakalářské práce se zabývá soudobými (tj. pocházejícími z doby od pol. 16. do pol. 17. stol.) grafickými předlohami s námětem Geometrie (jedné z disciplín Svobodných umění). V kapitole je shrnuta úvodní část popisující Svobodná umění, dále se zaměřuje konkrétně na Geometrii a srovnává její zobrazení na nalezených grafických předlohách. Práce je doplněna obrazovou, grafickou a textovou přílohou.

Klíčová slova

Restaurování, konzervování, nástěnná malba, renesanční malba, svobodná umění, alegorie Geometrie, měšťanský dům čp. 480 ve Slavonicích, Slavonice

Title

Restoration of a Wall Painting Depicting “Geometry” Situated in the First Floor of the Town House No. 480 Miru Square, Slavonice

Annotation

This bachelor thesis is describing a complex restoration treatment accomplished on a specific part of a renaissance wall painting at the 1st floor of the town house no. 480 in Slavonice. The work includes study of restoration treatment and is supplemented with a chapter on theoretical research.

This additional chapter of the bachelor thesis discusses contemporary (1550-1650 A.D.) engravings which represent Geometry (Liberal Arts). The chapter provides an overall description of Liberal Arts and further focuses on allegory of Geometry and compares its depiction in the found engravings. This thesis encompasses a photographic, graphic and textual appendix.

Keywords:

Restoration, Conservation, wall painting, renaissance painting, liberal arts, allegory of Geometry, town house n. 480 in Slavonice, Slavonice

Obsah

1 Úvod	8
2 Úvodní údaje	10
2.1 Lokalizace památky	10
2.2 Údaje o památce	10
2.3 Údaje o akci	11
2.4 Údaje o dokumentaci	12
3 Průzkum díla	13
3.1 Metody průzkumu	13
3.2 Uměleckohistorický průzkum	13
3.2.1 Stručná historie objektu a díla	14
Popis měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích a sálu v prvním patře	15
Popis a vymezení části malby určené k provedení komplexního restaurátorského zásahu	16
3.2.3 Rozšířená kapitola bakalářské práce: Ikonografie a předlohy restaurované malby doplněná o kontext Sedmi svobodných umění a galerii rytin s motivem Geometrie	17
Původ sedmi svobodných umění	17
Zobrazování sedmi svobodných umění	18
Zasazení alegorie Geometrie a Astrologie do kontextu místnosti	19
Předlohy a analogie díla rozšířené o galerii rytin s motivem Geometrie	20
3.2.5 Předchozí restaurátorské zásahy a průzkumy	23
3.3 Restaurátorský průzkum	25
3.3.1 Vizualní průzkum v rozptýleném denním světle	25
3.3.2. Vizualní průzkum v ostrém bočním nasvícení	26
3.3.4 Průzkum pomocí UV fluorescenční fotografie	26
3.3.5 Perkusní průzkum (poklepem)	27
3.4 Přírodovědný (chemicko-technologický) průzkum	27
3.4.1 Konkrétní cíle průzkumu	27
3.4.2 Výsledky chemicko-technologického průzkumu	28
3.5 Komplexní vyhodnocení průzkumu	28
3.5.1 Popis a historický vývoj objektu	28
3.5.2 Popis díla a jeho námětu	29
3.5.3 Historický vývoj díla	29
4 Zkoušky technologií a materiálů	31
4.1 Zkoušky odstranění druhotných barevných vrstev z 90. let 20. století	31
4.1.1 Cíl provedených zkoušek	31
4.1.2 Lokalizace provedených zkoušek	31
4.1.3 Výsledky zkoušek	31
5 Návrh restaurátorského zákroku	32
5.1 Návrh koncepce restaurování	32

5.2 Návrh postupu restaurátorských prací	32
6 Dokumentace restaurátorského zásahu	33
6.1 Postup restaurátorských prací	33
6.1.1 Odstranění nevyhovujících druhotných tmelů	33
6.1.2 Zajištění omítky ochrannými přeplepy	33
6.1.3 Strukturální konsolidace omítkové vrstvy	33
6.1.4 Injektáž	33
6.1.5 Tmelení	34
6.1.8 Retuše a rekonstrukce	34
6.2 Použité materiály a přístroje	35
6.3 Doporučený režim památky	36
7. Závěr	37
8. Seznam literatury, pramenů a použitých zkratk	38
8.1 Seznam literatury	38
8.2 Seznam pramenů	38
8.3 Internetové zdroje	39
8.4 Ústní sdělení	40
8.5 Seznam použitých zkratk	40

1 Úvod

Tato bakalářská práce obsahuje dokumentaci komplexního restaurátorského zásahu na části renesanční nástěnné výmalby, která se nachází v sále 1. patra domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích. Vymezený úsek malby nese motiv alegorické postavy *Geometrie*.

Nástěnné malby jsou v sále rozmístěny po jeho obvodu a na jejich restaurování se podílela celá skupina studentů FR UPa.¹ Výmalba byla rozdělena do částí podle jednotlivých výjevů. Tato bakalářská práce se zabývá podrobněji nástěnnou malbou s figurálním motivem *Geometrie* v západní části jižní stěny místnosti. Restaurátorské práce navazovaly na průzkum z roku 2018.² V rámci zásahu byl proveden rozšířený uměleckohistorický, chemicko-technologický a restaurátorský průzkum se zaměřením na původní techniku, stav omítek a maleb. Byly rozpoznány předchozí restaurátorské zásahy a zvážena možnost jejich nahrazení. Nejdůležitější částí restaurátorského zásahu bylo odstranění nesourodých druhotných zásahů v podobě tmelů a provedení rekonstrukce chybějící části výjevu na základě nově nalezené grafiky v místě, kde byla při minulých restaurátorských zásazích použita pouze neutrální retuš. Restaurátorský zásah je fotograficky a graficky zdokumentován (viz kapitola 9: *Fotografická dokumentace a kapitola 10: Grafické zákresy*).

Rozšířená kapitola této práce se zabývá skupinou vyobrazení alegorií *Sedmera svobodných umění* se zaměřením na *Geometrii*. Přílohou kapitoly je soubor soudobých grafik, spadajících svým vznikem do rozmezí pol. 16. a pol. 17. stol., s motivem *Geometrie* nebo motivem *Svobodných umění*. Jádrem kapitoly je porovnání způsobu zobrazování alegorie *Geometrie* a popis jejich jednotlivých atributů.

---

¹ Univerzita Pardubice - Fakulta restaurování, studenti posledního ročníku bakalářského studia Ateliéru restaurování nástěnné malby, sgrafita a mozaiky 2020.

² WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana a BERANOVÁ, Anežka. *Restaurátorský průzkum, Restaurátorský záměr: Interiérová malířská výzdoba sálu v 1. patře měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích*. Hostim, 2018. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence.

Obr. 1: Grafické vymezení úseku určeného k provedení komplexního restaurátorského zásahu.

2 Úvodní údaje

2.1 Lokalizace památky

- **Kraj:** Jihočeský (okres Jindřichův Hradec)
- **Adresa:** náměstí Míru 480 (dříve 46) ve Slavonicích, PSČ 378 81
- **GPS souřadnice:** 48.998° s. š., 15.351° v. d.
- **Objekt:** měšťanský dům
- **Bližší určení:** nástěnné malby v prvním patře domu v tzv. Freskovém sále

2.2 Údaje o památce

- **Název restaurovaného díla:** nástěnná malba s motivem *Geometrie*
- **Klasifikace památky:** KP³
- **Rejstříkové číslo objektu v ÚSKP:** 26509/3-2155
- **Autor:** Neznámý
- **Sloh, datace:** renesance, polovina 16. století
- **Materiál, technika:** secco malba na vápenné omítce
- **Restaurovaná část:** figurální výjev v západní části jižní stěny
- **Rozměry restaurovaného díla:** 3 m²
- **Předchozí známé zásahy na díle:**⁴
  - 1978 – Objevení maleb
  - Rozvod elektroinstalace – poškození maleb
  - 1979 – Odkryv maleb provedl ak. mal. A. Novák, R. Najdenová⁵

---

³ Kulturní památka České republiky.

⁴ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSc. Obrazová příloha obr. 23-39.

⁵ (Nenalezeno) NOVÁK, Antonín, NAJDENOVÁ, Rumjana. Nástěnná malířská výzdoba v 1. p., 1992. Při návštěvě archivu bylo zjištěno, že pod číslem RZ 1514 (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence) byla vedena kopie jiné dokumentace, proto nebylo možné citovanou dokumentaci dohledat a v této bakalářské práci s ní pracovat.

- 1992 - restaurátorský zásah na malbě v prvním patře domu čp. 480 provedl P. Novotný, J. Novotný, J. Josefík, T. Skořepa⁶
- **Předchozí známé restaurátorské průzkumy:**
  - 2018 – průzkum interiérové malířské výzdoby v 1. patře měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích. (MgA. Zuzana Wichterlová, BcA. Mgr. Jana Waisserová, MgA. Anežka Beranová).⁷

2.3 Údaje o akci

- **Vlastník památky, objednatel:** Město Slavonice, zastoupené Ing. Liborem Karáskem
- **Zhotovitel:** BcA. Mgr. Jana Waisserová; MgA. Zuzana Wichterlová
- **Památkový dohled:** PhDr. Lavička Roman, Ph.D.
- **Závazné stanovisko:** Rozhodnutí Městského úřadu Dačic, odbor kultury a cestovního ruchu, č. j.: OKC/697-17, ze dne 3. 3. 2017 (*viz příloha č. 3*)
- **Odborný pedagogický dozor:** MgA. Zuzana Wichterlová, licence MK ČR⁸ c.j. 7031/96, 48427/2015; MgA. Anežka Holečková
- **Práci provedla:** Lucie Urbanová
- **Na dalších částech pracovali:** Taisiia Khomenok, Vojtěch Mrovč, Zuzana Vránová, Silvia Keselicová, Veronika Smutná, Eliška Drašnarová, Karolína Marčíková, BcA. Kateřina Krhánková, BcA. Anna Tomanová, MgA. Anežka Holečková, MgA. Zuzana Wichterlová
- **Chemicko-technologický průzkum:** Ing. Karol Bayer, FR UPa⁹
- **Odborná konzultace:** Mgr. Bc. Zdeňka Míchalová, Ph.D., Mgr. Petra Hečková Ph.D. (umělecko-historický průzkum); BcA. Mgr. Jana Waisserová (předlohy a analogie díla)
- **Termín započetí a ukončení akce:** Jaro 2020-2021

⁶ NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÝ, Josef; JOSEFÍK, Jiří; SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům čp. 480: Renesanční nástěnné malby v 1. patře*. Praha, 1992. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence, RZ 1691.

⁷ WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana a BERANOVÁ, Anežka. *Restaurátorský průzkum, Restaurátorský záměr: Interiérová malířská výzdoba sálu v 1. patře měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích*. Hostim, 2018. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence.

⁸ Ministerstvo kultury České republiky.

⁹ BAYER, Karol. *Měšťanský dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích: Chemickotechnologický průzkum nástěnných maleb*. Nepublikovaný chemickotechnologický průzkum. Litomyšl: Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, 2020.

2.4 Údaje o dokumentaci

- **Dokumentaci vypracovala:** Lucie Urbanová
- **Fotografie pořídila:** Lucie Urbanová
- **Použitá snímací technika:** *Canon EOS 70D, Canon EOS 77D*
- **Počet stran textu dokumentace:** 38
- **Počet vyobrazení ve fotografické a obrazové dokumentaci:** 61
- **Počet vyobrazení v grafické dokumentaci:** 3
- **Počet obrazových příloh:** 1
- **Počet textových příloh:** 3
- **Místa uložení dokumentace ve fyzické a digitální podobě:**
  - Univerzita Pardubice, archiv Fakulty restaurování, Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl
  - MÚ Slavonice
  - NPÚ, ÚOP České Budějovice, Senovážné náměstí 6, 370 21 České Budějovice
  - Osobní archiv autora

3 Průzkum díla

3.1 Metody průzkumu

Uměleckohistorický průzkum:

- Vyhledání dostupných materiálů a dobových podkladů o historickém vývoji objektu a díle.
- Vyhledání analogií a grafických předloh

Restaurátorský průzkum:

- vizuální průzkum v rozptýleném denním světle;
- vizuální průzkum v ostrém bočním nasvícení;
- průzkum pomocí UV fluorescenční fotografie;
- perkusní průzkum (poklepem);

Přírodovědný (chemickotechnologický) průzkum:

- Průzkum omítek a barevných vrstev (analýza pigmentů, analýza pojiv, popis stratigrafie barevných vrstev).

3.2 Uměleckohistorický průzkum

Cílem uměleckohistorického průzkumu bylo sesbírat informace o historii objektu, jeho interiérové výmalbě a předchozích restaurátorských zásazích na ní provedených. Průzkum údajů o historii domu a maleb byl založen především na osobní konzultaci se Zdeňkou Míchalovou a Janou Wasserovou. Důležitým zdrojem informací byla diplomové práce Zdeňky Míchalové,¹⁰ která inspirovala snahu hledat grafické předlohy maleb v databázích jako je Graphikportal, Virtuelles-Kupferstichkabinett, Bildindex, databázi Britského muzea nebo Rijksmuseum.¹¹ Informace o předchozích restaurátorských zásazích byly čerpány z restaurátorské dokumentace od bratrů Novotných,¹² ve které jsou přiloženy fotografie dokumentující stav maleb před restaurováním, popsány použité materiály a postup restaurátorských prací.

---

¹⁰ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSc., s. 45-54.

¹¹ Graphikportal [online]. Dostupné z: <https://www.graphikportal.org>; Virtuelles Kupferstichkabinett [online]. Dostupné z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/en/detail-view>; Bildindex [online]. Dostupné z: <https://www.bildindex.de>; British Museum [online]. Dostupné z: <https://www.britishmuseum.org>; Rijksmuseum [online]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search>. [cit. 16.6.2021].

¹² NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÝ, Josef; JOSEFÍK, Jiří; SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům čp. 480: Renesanční nástěnné malby v I. patře*. Praha, 1992. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence, RZ 1691.

3.2.1 Stručná historie objektu a díla

Dům čp. 480 (dříve čp. 46) vznikl pravděpodobně kolem poloviny 16. století spojením dvou gotických přízemních domů do renesančního jednopatrového atikového domu.¹³ Tak vznikly nové sálové prostory a byly zrušeny středověké krovy dvou domů se společným střešním úžlabím. Byla vznesena domněnka, že pozůstatek tohoto úžlabí je dodnes patrný v prvním patře domu v tzv. *Freskovém sále*, a to v podobě malého výklenku v západní části jižní stěny (kde se nachází i vymezený úsek malby, kterým se tato dokumentace zabývá především).¹⁴ Z veduty z roku 1729 je patrné,¹⁵ že později došlo k navýšení domu o druhé patro pravděpodobně pomocí systému pilířů a oblouků, které byly zazděny, ale dnes jsou stále patrné v tektonice zdí v prvním patře.¹⁶

Stěny sálu v prvním patře byly dekorativně vymalovány, vznik maleb je datován do rozmezí let 1560 a 1565. Datace byla určena i na základě souvislosti se sgrafity ve vedlejším domě čp. 517, sgrafito nese podobné motivy a nade dveřmi do sgrafitové místnosti je vyryta datace.¹⁷ Podle výšky a tvaru zakončení maleb můžeme odhadnout, že v době jejich vzniku byl strop trámový a o něco nižší, než je dnes. Z nálezů archeologů vyplývá, že byl strop později prkenný podbitý rákosem.¹⁸ Dnes je strop bez rákosového podbití a ze statických důvodů jej od 70. let 20. století podpírají dva ocelové nosníky.¹⁹

Od vymalování tzv. *Freskový sál* prošel několika dalšími úpravami. Stěny byly napekovány a překryty další omítkovou vrstvou, na kterou byly nanášeny nové nátěry.²⁰ Tato omítková vrstva byla pravděpodobně zcela odstraněna při odkryvu maleb v roce 1978, proto o těchto vrstvách nemáme další informace. Celoplošný odkryv nástěnných maleb a posouzení stavu vedl ak. mal. Antonín Novák.²¹ K restaurátorskému zásahu došlo až v roce 1992, kdy byla malba dočištěna, vymelena a vyretušována.²²

---

¹³ MASTNÁ, Naděžda. *Slavonické měšťanské domy ze stavební huti Leopolda Estreichera a jejich současný stav* [online]. Brno, 2008. Bakalářská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: PhDr. Aleš Filip, Ph.D. [cit. 20.6.2021]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/wvadw/BP_-_UCO_180199-Slavonicke_mestanske_domy_ze_stavebni_huti_L.Estreichera_a_jejich_soucasny_stav_150dpi.pdf.

¹⁴ BLÁHA, Jiří. *Sdělení o původu výklenku tzv. Freskovém sále*. Slavonice, 5.6. 2020.

¹⁵ Slavonice. In: *Veduty: V Českých a Slovenských archivech* [online]. [cit. 16.6.2021]. Dostupné z:

<http://www.veduty.cz/veduty/Zoomify.action?xid=a1734ee8017b784515538d030a7ac047&entityType=10043&entityRef=%28%5En%29%28%28%28localArchiv%2C%5En%2C%29%28unidata%29%29%2810749%29%29&scanIndex=0>.

¹⁶ MROVĚC, Vojtěch. *Restaurování části nástěnné malby s motivem „Podobenství o dělnících na vinici“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích* [online]. Litomyšl, 2020. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování. Vedoucí práce MgA. Zuzana Wichterlová, s. 13. [cit. 20.7.2021]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/78106>.

¹⁷ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSC., s. 45-54.

¹⁸ KOCINA, Jan. *Sdělení o poznacích archeologického průzkumu tzv. Freskového sálu*. E-mailem 29.4. 2021.

¹⁹ Archiv Národního památkového ústavu, České Budějovice. Dokument č. 7636. Zápis z kontrolního dne na akci čp. 49 ze dne 24.11. 1977, Slavonice.

²⁰ Viz pozn 12 (NOVOTNÝ 1992).

²¹ Archiv Národního památkového ústavu, České Budějovice. Dokument č. 989. Zpráva o prohlídce nástěnných maleb. Zápis restaurátorské komise ze dne 27.2. 1978, Slavonice.

²² Viz pozn 12 (NOVOTNÝ 1992).

Popis měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích a sálu v prvním patře

Měšťanský dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích je vůči náměstí štítově orientován. Je dvoupatrový s vysokou atikou a třemi obloukovými štíty. Vstupní vrata umístěná vlevo jsou zdobena pískovcovým portálem. Napravo se nachází tři jednoduchá obdélníková okna s kamenným ostěním. V prvním patře jsou dnes nepůvodní trojdílná okna s pískovcovým ostěním. Ve druhém patře si můžeme všimnout dvoudílných špaletových oken. Dům má sedlovou střechu, která je pokryta pálenými keramickými střešními taškami.

Přízemí domu tvoří rozlehlý mázhauz s vějířovou sklípkovou klenbou pravděpodobně z dílny Leopolda Estereichera.²³ Klenba spočívá na opěrných pilířích, které přiléhají k západní zdi. Oblouk nad vstupem je zdoben pěti kazetami kolorovaných sgrafit s vyobrazením růžic. Po vstupu do prostoru domu se na levé straně otevírá výhled na západní stěnu s dalšími sgrafity, umístěnými nad vchod do vedlejší místnosti. Uprostřed je sgrafito s motivem *Ukřižování Krista* a k němu přiléhají z obou stran erby, které pravděpodobně náležely majitelům domu. V minulosti byly erby spojovány s Wolfgangem Pavelcem a jeho ženou Reginou.²⁴ Dnes se ale povedlo potvrdit jinou teorii, erby majitelů domu odpovídají erbu Wolfganga Kapplera a jeho ženy.²⁵ Pod erbem se nachází nápis, jehož první písmeno bylo v minulosti čteno jako “P”, v tomto kaligrafickém typu písma se však pravděpodobně jedná o velké písmeno “K”. Musíme však brát v úvahu i degradaci vlivem stárnutí a skutečnost, že nápis mohl být v minulosti mírně poupraven zásahy restaurátorů.²⁶ Na východní stěně za vstupem můžeme vidět erby Zachariáše z Hradce a Kateřiny z Valdštejna. V severovýchodním rohu mázhauzu jsou schody vedoucí do prvního patra k obytné části domu a hornímu sálu s nástěnnými malbami.

Tzv. *Freskový sál* se nachází v prvním patře, přímo nad vstupní síní se sklípkovou klenbou. Všechny jeho stěny jsou pokryty nástěnnými malbami zřejmě z druhé poloviny 16. století.²⁷ Sál má plochý strop a je osvětlen z jižní strany dvěma okny směřujícími na náměstí. Okna jsou špaletová a nad nimi byl v rámci novodobých oprav položen ocelový nosník, který nese druhé patro. Podobný nosník byl umístěn rovnoběžně i uprostřed stropu, do roku 2019 byly nosníky obloženy dřevěným obkladem, patrně od úprav v 90. letech.²⁸ V západní části jižní stěny se nachází poloklenutý výklenek, kam zřejmě v gotice ústilo okapové úžlabí o rozměrech cca 1 × 0,7 m (v této části místnosti se nachází i vymezený úsek malby, kterým se tato dokumentace zabývá především).²⁹ V minulosti zvýšené vstupní dveře se nachází na severní stěně, spolu se zalděnými nepůvodními dveřmi do malé skladovací místnosti. V západní stěně si můžeme všimnout shora zaoblené niky. Ta vznikla po rozšíření a opětovném zaldění vchodu do vedlejší místnosti. Podlaha byla tvořena novodobými lesklými červeno hnědými dlaždicemi.

²³ RADOVÁ, Milada; RADA, Oldřich. *Mistr Leopold Estreicher a jeho slavonická stavební dílna Umění XVII*, 1970, s. 358 – 382.

Psaní jména Estreicher se v pramenech liší, nacházíme se u hranic s rakouskem, najdeme tedy formu Österreicher, nebo Oesterreicher, ale i počestěné varianty Esterreicher, nebo Estreicher.

²⁴ MÍČHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSc.

²⁵ ÖSTERREICHER, Oliver. *Sgraffitohäuser und Zellengewölbe, Die Österreicher in Gotik und Renaissance*, Bad Pirawarth 2017. Uloženo: u autora rukopisu.

²⁶ MÍČHALOVÁ, Zdeňka. *Sdělení o poznatcích k erbu Wolfganga Kapplera*. E-mailem 15.5. 2021.

²⁷ MÍČHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSc., s. 45-54.

²⁸ KARÁSEK, Libor. *Sdělení o vývoji stropu v tzv. Freskovém sále*. Slavonice, 25.5.2020.

²⁹ BLÁHA, Jiří. *Sdělení o původu výklenku tzv. Freskovém sále*. Slavonice, 5.6. 2020.

Malba v sále prvního patra je členěna do obrazových polí, která jsou orámována červenou linií. Takto orámované figurální výjevy jsou namalovány nad soklem s iluzivní architekturou. Tvoří ji arkády podepřené pilíři. Mezi iluzivní architekturou a figurálními výjevy se nachází tenký pás, na němž jsou nepatrné fragmenty nápisů. Žádný z nich ale není čitelný.

Figurální výjevy jsou rozmístěny po obvodu celé místnosti. Na západní stěně najdeme vyobrazena Kristova podobenství a zázrak uzdravení³⁰ (*Podobenství o rozséváči, Podobenství o dělnících na vinici, Scéna uzdravování slepého a Podobenství o tříse v oku spojené s Podobenstvím o slepci vedoucím slepce*). Na jižní stěně se nachází pouze dvě úzká pole mezi okny. V jihozápadním rohu je do iluzivní architektury zasazena postava *Geometrie*, na ploše mezi okny je vyobrazen motiv *Astrologie*.³¹ Na východní stěně si můžeme všimnout třech obrazových polí, zobrazujících Kristovy zázraky. K oknu přiléhá výjev *Svatba v Káni galilejské*, další malba je zachována pouze ve fragmentech a celá střední pasáž výjevu chybí. Byla rozklíčována jako *Uzdravení setníkova syna v Kafarnaum*. Třetí výjev je také značně poškozen, ve střední části je ale rozpoznatelný motiv lodí, který odhalil, že jde o výjev *Utišení bouře*. Severní stěna byla v minulosti velmi poškozena, ale z dochovaných fragmentů je patrné, že byla členěna jinak než zbytek maleb v místnosti. Vstupní dveře na severní straně zdobí malovaný portál, podobný jako je ten u zazděných dveří na západní straně, které dnes tvoří výklenek. Od vchodu se opět táhne pás arkád, nad nimi jsou dva malované výklenky. Uprostřed stěny v horní části je vyobrazen muž, který si gestem pravé ruky ukazuje na oko a levou rukou na ucho. Österreicher tohoto muže přirovnává k portrétu majitele domu Wolfganga Kapplera. Nalevo od něj je menší výklenek, kde mohla být vyobrazena jeho žena Regina.³² Jedná se ale pouze o teorii, protože podobnost muže s portrétem Wolfganga Kapplera není jednoznačná a ve výklenku, kde mohla být vyobrazena jeho žena se nedochovaly žádné originální fragmenty. V pravém horním rohu stojí pravděpodobně na iluzivním balkóně dva muži, kteří spolu komunikují. V severovýchodním rohu místnosti byla v minulosti kamna, plocha za nimi nebyla malebně pojednána a oblast, která se nacházela na kamny je dnes značně znečištěná a zachovaná jen fragmentárně.

Popis a vymezení části malby určené k provedení komplexního restaurátorského zásahu

Úsek nástěnné malby určený ke komplexnímu restaurátorskému zásahu se nachází v západní části jižní stěny. Zprava je ohraničen rohem místnosti, zleva hranou špalety okna směřujícího na náměstí. Shora je úsek vymezen římsou, která zakrývá stropní ocelový nosník, dole sahá až k podlaze. V této části stěny se nachází i šedě vymalovaný výklenek, který ale k restaurovanému úseku nepatří.

Horní část plochy vyplňuje ženská postava *Geometrie*, umístěná nad výklenkem. Detailněji se popisu malby a ikonografii alegorie *Geometrie* věnují následující kapitoly (viz kapitola o ikonografii 3.2.3.). Figura je zahalená v dlouhých červených šatech přepásaných žlutou stuhou. *Geometrie* levou rukou podpírá rýsovací desku a pravou se natahuje ke druhé takové desce. Druhou desku jednou rukou podpírá *putto*, které ve druhé ruce zároveň drží pravítko. Tělo *putta* splývá s pilastrem nalevo od figury *Geometrie* (detailněji je popsáno v kapitole 3.5 *Komplexní vyhodnocení průzkumu*) Ženská postava spočívá levou nohou na krychli. Celý výjev je zasazen do iluzivního klenutého prostoru mezi dvěma pilastry. Pilastry nasedají na iluzivní římsu, pod kterou se nachází nápisová páska, která probíhá celou místností, ale žádná její část není čitelná. Nápisovou pásku podpírá iluzivní pilastr

³⁰ Viz pozn. 26 (MÍCHALOVÁ 2010, s. 33).

³¹ Významově by mělo jít spíše o *Astronomii* (detailněji popsáno v kapitole: *Zasazení alegorie Geometrie a Astrologie do kontextu místnosti*).

³² ÖSTERREICHER, Oliver, *Sgraffitohäuser und Zellengewölbe, Die Österreicher in Gotik und Renaissance*, Bad Pirawarth 2017, s.192. Uloženo: u autora rukopisu.

vměstnaný mezi hranu špalety a výklenku. Na pilastru jsou zřetelné fragmenty rostlinného ornamentu. Pod pilastrem probíhá černý pás, který navazuje na sokl tónovaný do neutrální lomené bílé barvy.

Na základě kompozice malby, gest postav a použitých atributů se lze domnívat, že se malíř u figurální části výjevu inspiroval grafickou předlohou s motivem *Geometrie* od Geoga Pencze z roku 1541. Přestože na malbě oproti grafice některé detaily chybí, umístění figury, *putta*, desek, pravítka i krychle přesně odpovídá. Proto se domníváme, že malba nese motiv *Geometrie*. Detaily přenesené z grafiky mohly být zjednodušeny rukopisem malíře, v úvahu musíme brát i možnost, že malíř vycházel ze zjednodušené kopie grafiky od jiného rytce. Detaily se mohly částečně ztratit i v důsledku stárnutí malby. Dodnes se nám pravděpodobně dochovaly především vrstvy podmalby. Jedna z těchto okolností nebo jejich souhra by proto mohla vysvětlit, že oproti grafice z ruky *Geometrie* na malbě zmizelo kružítko a u nohou jí chybí další archimedovská tělesa.

3.2.3 Rozšířená kapitola bakalářské práce: Ikonografie a předlohy restaurované malby doplněná o kontext *Sedmi svobodných umění* a galerii rytin s motivem *Geometrie*

Původ sedmi svobodných umění

Označení *Svobodná umění* se datuje od pozdní antiky; *svobodná* se tato umění označují proto, že měla vystihovat vlastnosti *svobodného* občana. Svobodná umění se měla uplatňovat ve veřejném životě a plnění občanské povinnosti.³³ První ideové předchůdci konceptu svobodného vzdělávání pochází už z antického Řecka, kde Sofisté již ve druhé polovině pátého století př.n.l. iniciovali výuku řečnictví. Svobodné vzdělávání se stalo tradicí i Římě, kde tvořilo základ vyššího vzdělání pro svobodné římské občany. Koncepty vědních oborů se zabývali Stoici nebo například Varro Reatinus (116 př.n.l. – 27 n.l.), který zpracoval cyklus devíti disciplín vzdělání encyklopedicky. Oproti těmto devíti vědním oborům bylo ale později vyloučeno lékařství a stavitelství. Tak zbylo *Sedm svobodných umění*, tzv. *Septem artes liberales: gramatika, dialektika (=logika), rétorika, geometrie, aritmetika, astronomie a hudba*, jež odpovídají oborům vzdělání. Systém sedmi oborů byl převzat i školstvím středověku.³⁴

Antickou tradici popisující *sedmero svobodných umění* zachytil ve svém díle Martianus Capella (360 - 428 n.l.). Zpracoval kolem roku 414 n.l. encyklopedii klasické vzdělanosti v devíti knihách, nazvanou *De nuptiis Mercurii et Philologiae (O sňatku Mercuria a Filologie)*. V Capellově alegorickém vyprávění je představen Mercuriův svatební dar pro Filologii, tj. *sedm svobodných umění* - služebnic Filologie. Jsou to encyklopedické *Artes* nebo *Disciplinae*, jež v první osobě vykládají před nebeským senátem, shromážděným ke svatebnímu obřadu o "umění", jehož jméno každá z nich nese.³⁵ To dokládá Martianovu silnou zálibu v alegorii a personifikacích. A odtud také pramení teorie, že počátek zobrazování *sedmi svobodných umění* se zakládá právě na personifikacích popisovaných v Capellově díle *De nuptiis*.³⁶

³³ MARÉ, Estelle Alma. The development of the liberal arts, the representation of *trivium* personifications in the Carafa Chapel by Filippino Lippi, and the status of the visual arts during the Italian Renaissance. *South African Journal of Art History: A Journal for the Visual Arts and Architecture*. 2019, č. 1, s. 56-86.

³⁴ SVOBODA, Ludvík. *Encyklopedie antiky*. Academia Praha 1974, s. 596.

³⁵ CONTE, Gian Biagio. *Dějiny římské literatury*. 2., rev. a dopl. vyd. Přeložil Dagmar BARTONĚKOVÁ. Praha: KLP, 2008, s. 617-618.

³⁶ EVANS, Michael. Allegorical Women And Practical Men: The Iconography Of The Artes Reconsidered. *Studies in Church History Subsidia*. 1978, č. 1, s. 305 - 329.

Tři umění spojené s jazykem (*gramatika, dialektika, rétorika*) byla označována jako *trivium* (trojcestí).³⁷ Naopak čtyři "vědecká" umění (*geometrie, aritmetika, astronomie a hudba*) byla známa od doby Boethia (přelom 5. a 6. století n.l.), který tyto disciplíny zpracoval jako učebnici³⁸ a označil je jako *kvadrivium* (čtyřcestí). Jeho učebnice svobodných umění byly používány po celý středověk.³⁹

Jak poznamenává Petrželka zatímco předměty trivivia se zabývají jazykem a významem jeho složek, disciplíny kvadrivia byly náplní vyššího vzdělání a zabývaly se "reálným" světem, tj. nezávislým na člověku (na rozdíl od jazyka).⁴⁰ Na evropských středověkých univerzitách bylo studium těchto vědních disciplín soustředěno na fakultě sedmi svobodných umění *facultas septem artes liberalium* (předchůdkyně dnešní filozofické fakulty, tehdy tedy fakulta artistická). Byla to nižší fakulta, která připravovala žáky na navazující studium na vyšších, samostatných odborných fakultách (teologické, právnícké, lékařské).⁴¹

Zobrazování sedmi svobodných umění

Svobodná umění byla zobrazována v různých dobách a slozích již od raného středověku. Způsob jejich zobrazování se v průběhu času měnil a vyvíjel. S počátkem představ o vzhledu těchto ženských alegorických postav je spojován Martianus Capella, který personifikace popisuje ve svém díle *De nuptiis*.⁴² Spojování Marciana Capella s počátkem zobrazování septem artes je časté i přesto, že lze najít rozdíly mezi zobrazováním umění a Capellovým popisem. Tyto rozdíly byly pravděpodobně způsobeny tím, že interpretace Capellova díla je obtížná ze stylistických důvodů.⁴³ Jeho personifikace umění jsou literárními výtvoři, charakterizované spíše důmyslnou hrou slov než konkrétním popisem.⁴⁴ Mimo to by bylo jen velmi obtížné jejich atributy reprodukovat do vizuální formy. Vykresluje *Gramatiku* jako římskou lékařku, *Geometrii* jako cestovatelku. *Aritmetika* v jeho podání vyznačuje paprsky a okřídlená *Astronomie* drží ozdobně vykládanou knihu. V této podobě by ale *artes* na ilustracích nebyly jednoduše k poznání. Bez jasných atributů, které se vztahují k jejich disciplínám, by byly obtížně identifikovatelné. Pravděpodobně proto se jejich zobrazování rychle vyvíjí směrem od Capellova popisu a dochází k postupnému doplňování jednoznačných atributů. Oproti tomu *Dialektika* a *Rétorika* mají na ilustracích často atributy popsané v *De nuptiis*, *Dialektika* mívá hada a *Rétorika* zbroj, ale i tady dochází k doplňování dalších atributů.⁴⁵

³⁷ LAUSBERG, Heinrich. *Handbook of Literary Rhetoric: A Foundation for Literary Study*. Boston: Brill, 1998, s. 10.

³⁸ Ad septem artes liberales. In: *is.muni* [online]. [cit. 20.4. 2021]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/el/1421/podzim2012/LJMedA05/um/28771134/ad_septem_artes_liberales.pdf.

³⁹ MASI, Michael. "Boethius and the Iconography of the Liberal Arts." *Latomus* [online]. sv. 33, č. 1, 1974, s. 57–75. *JSTOR*. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/41528929.

⁴⁰ PETRŽELKA, Josef. Dějiny filosofie II. *is.muni.cz* [online]. [cit. 20.4. 2021]. Dostupné z:

<https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps10/phil/web/zArtes.html>.

⁴¹ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1909. (heslo *Universita*).

⁴² EVANS, Michael. Allegorical Women And Practical Men: The Iconography Of The Artes Reconsidered. *Studies in Church History Subsidia*. 1978, č. 1, s. 305 - 329.

⁴³ FRANEK, Juraj. *Dialektika v diele Martianu Capella De Nuptiis Philologiae et Mercurii* [online]. Brno 2008. Bakalářská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: Mgr. Katarina Petrovičová, Ph.D. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ufbmn/?fakulta=1421>.

⁴⁴ STAHL, William – JOHNSON, Richard – BURGE, Evan. *Martianus Capella and the Seven Liberal Arts I*, s. 9. Pozri tiež S. Grebe, *Martianus Capella: De Nuptiis Philologiae et Mercurii*, s. 11 a D. Shanzer, *A philosophical and literary commentary on Martianus Capella's De Nuptiis Philologiae et Mercurii*, s. 1.

⁴⁵ EVANS, Michael. Allegorical Women And Practical Men: The Iconography Of The Artes Reconsidered. *Studies in Church History Subsidia*. 1978, č. 1, s. 307.

Mezi nejstaršími ilustracemi můžeme najít i symbolické vyobrazení původu *Sedmi umění*, nebo *Artes* s přidělenými patrony. V rukopise Hortus deliciarum z let 1167-1185 najdeme jednu z raných ilustrací *svobodných umění*, kde jsou alegorické postavy *umění* propojeny s *filosofií* “matkou” všech. *Filosofii* proudí z hrudi jakoby pramínky vědomostí mířící k jednotlivým představitelkám svobodných umění (*Příloha č.1 obr. 01*).⁴⁶ Ve 14. století Heinrich von Mugeln ve své knize *Von allen freien Kunste*, specifikuje jako symbolickou postavu pro každé umění konkrétního umělce, řeckého nebo římského filosofa (tak se na vyobrazeních svobodných umění objevuje *Gramatika* a spolu s ní Priscianus, *Dialektiku* doprovází Aristotelés, *Rétoriku* Cicero, *Geometrii* Euclides, *Aritmetiku* Pythagoras, *Hudbu* Timotheus z Milétu, *Astronomii* Ptolemaios, podobně jako na septem artes s příslušným vědcem (*Příloha č.1 obr. 02*).⁴⁷

Zajímavý vývoj zažívá zobrazování Sedmi umění také v renesanci, kdy byly přidávány nejrůznější atributy charakteristické pro vědy a řemesla spojovaná s každým ze Svobodných umění. Podrobnější sledování četnosti a rozličnosti atributů těchto personifikací v období renesance bylo v této práci soustředěno na alegorii *Geometrie* v kapitole 3.2.3.4 *Předlohy a analogie díla rozšířené o galerii rytin s motivem Geometrie*.

Zasazení alegorie *Geometrie* a *Astrologie* do kontextu místnosti

V sále v domě č. 480 ve Slavonicích jsou vyobrazeny alegorie *Geometrie* a *Astrologie*. Přestože ke skupině sedmi svobodných umění patří *geometrie* a *astronomie*, nikoliv *astrologie*, k personifikaci v sále byla nalezena grafická předloha s názvem *Astrologie*. Je možné, že oba názvy dříve více splývaly a dnes jsou naopak termíny více odlišeny. Podle grafiky dodržujeme název *Astrologie*, přestože významově by mělo jít spíše o “vědečtější” *Astronomii*. *Geometrie* a *Astronomie* patří mezi sedm svobodných umění, která tvořila v antice i ve středověku základ vzdělanosti. Právě to nás dovádí k vysvětlení souvislosti s ústředním tématem maleb, podle Míchalové je jím Kristus jako pedagog a celý cyklus má didaktický charakter.⁴⁸ Dále v souvislosti s interpretací malby muže na severní stěně, který si ukazuje na uši a oči, zmiňuje, že poukaz na uši i oči by mohl znamenat, že boží slovo poznáme nejen skrze kázání (ušima), ale i jako názorný obraz (očima).⁴⁹ Pokud by malby měla opravdu spojovat didaktická symbolika, do teze by jednoduše zapadala i *Geometrie* a *Astrologie*, jako odkaz na *Sedm svobodných umění* - základ vzdělanosti.

Teorie o tom, že majitelem domu v období vzniku maleb byl Wolfgang Kappler, by dobře zapadla i k výskytu motivů *Geometrie* a *Astrologie* v sále prvního patra. Kappler měl být lékárníkem a alchymistou, byl to tedy vzdělanec a přírodovědec. Zájem o přírodní vědy by *Geometrie* a *Astrologie* mohly jednoduše reprezentovat. Sál by pak mohl sloužit nějakému lékárnickému, nebo alchymistickému cechu.

---

⁴⁶ Hortus deliciarum. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. 3.6.2021 [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Hortus_deliciarum.

HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008.

⁴⁷ EVANS, Michael. *Allegorical Women And Practical Men: The Iconography Of The Artes Reconsidered. Studies in Church History Subsidia*. 1978, č. 1, s. 305 - 329.

⁴⁸ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSc., s. 45-54.

⁴⁹ Míchalová tuto interpretaci uváděla ještě před tím, než se našly grafiky k výjevům s alegoriemi *Astrologie* a *Geometrie*. Myslela si tehdy, že alegorická postava dnes určená jako *Geometrie* by mohla představovat *fides*, víru, která může držet podobně desky jako *Geometrie*. K přesnému určení alegorií ale tehdy neměla dost podkladů a v její diplomové práci není zmíněna žádná z interpretací.

Předlohy a analogie díla rozšířené o galerii rytin s motivem *Geometrie*

Sedm svobodných umění se nejčastěji zobrazuje jako sedm žen, podobně jako v antice i múzy. Napovídá tomu rod latinských podstatných jmen, která je označují (*grammatica, dialectica (=logica) rhetorica, geometria, arithmetica, astronomia, musica*) i Capellův popis v *De nuptiis*. Stejně to platí i pro dobu renesance a vyobrazení *Geometrie*, kterou se budeme v této kapitole zabývat.

V pěti databázích grafik bylo nalezeno přes 50 vyobrazení *Geometrie* z let 1550-1650, z nich bylo vybráno 40, které reprezentují nejširší škálu možných atributů alegorie *Geometrie*. V příloze jsou grafiky řazeny podle toho jak jsou zmiňovány při popisu v textu. V úvodu jsou umístěny dvě starší ilustrace k vývoji zobrazování svobodných umění, navazuje hlavní část s grafikami z let 1550-1650. Tato část doplňuje obrázky následující část této kapitoly, ukazuje, že alegorická postava může být mužská i ženská, s různými pokrývkami hlavy a šaty, s nejrůznějšími nástroji a atributy v ruce nebo u nohou. Na konec jsou zařazeny zvláštní grafiky, kde je *Geometrie* součástí titulní strany knihy, portrétu nebo tarotové karty.

Grafiky spadají vznikem mezi roky 1550-1650, můžeme tedy říct, že na ně působily podobné renesanční vlivy a konvence jako na nástěnnou malbu ve Slavonicích (cca z poloviny 16. stol.). Malba byla provedena pravděpodobně podle grafiky od Georga Pencze z roku 1541 (*Příloha č.1 obr. 03*).⁵⁰ Na této grafice je *Geometrie* vyobrazena jako žena oděná v dlouhých šatech. Na hlavě má vavřínový věnec, v pravé ruce drží kružítko a levou podpírá rýsovací desku. Kružítkem nebo odpichovátkem naznačuje něco na druhou rýsovací desku, kterou jí přidržuje jednou rukou *putto*, ve druhé ruce drží pravítko. *Geometrie* levou nohou spočívá na modelu krychle (*hexahedronu*) zatímco na zemi jsou poházená další platónská tělesa dvanáctistěn (*octahedron*) a osmistěn (*dodecahedron*), nalevo leží úhelník. Celý výjev je zasazen do architektonického zákoutí se sloupy a oknem.

Stejně jako na této grafice, i na naprosté většině grafik nalezených v databázích je alegorie *Geometrie* reprezentovaná ženskou postavou. Z 55 grafik se povedlo najít pouze čtyři, kde je *Geometrie* vyobrazena jako mužská postava. Ve dvou případech je muž okřídlen (*Příloha č.1 obr. 04, 05*). Ve zbylých dvou *Geometrii* reprezentují učenci. Buď přímo vousatá postavou v tóze připomínajícího filosofa (*Příloha č.1 obr. 06*) nebo zahloubaný muž s čapkou a skládaným límcem (*Příloha č.1 obr. 07*). Na některých grafikách *Geometrii* spěchají na pomoc *putti* (*Příloha č.1 obr. 08*) a v jednom případě má ženská postava *Geometrie* sama křídla (*Příloha č.1 obr. 09*)

Penczova *Geometrie* má na hlavě vavřínový věnec, na dalších grafikách se *Geometrie* vyskytuje i s šátkem (*Příloha č.1 obr. 10-14*) nebo čepcem (*Příloha č.1 obr. 15*). Nejextravagantněji vyobrazené *Geometrie* mají na hlavě architektonickou korunu z věží (*Příloha č.1 obr. 16-23*). Na většině grafik je alegorická postava zahalena do dlouhých šatů, některé jsou rozvernější (*Příloha č.1 obr. 12*) a ve dvou případech zcela odhalené (*Příloha č.1 obr. 24-25*)

Ústředním atributem a hlavním nástrojem *Geometrie* je lehce rozpoznatelné kružítko, nebo poměrové odpichovátko, používané námořníky pro přenášení vzdálenosti na mapách a glóbech. Motiv dominuje na více než 80 % nalezených vyobrazení *Geometrie*. Kromě kružítko a odpichovátko si na grafikách můžeme všimnout i řady dalších rýsovacích, truhlářských, stavitelských a nivelačních pomůcek. Zejména pravítko, úhelník, příložník, nebo trojúhelníkové pravítko (*Příloha č.1 obr. 06*).

⁵⁰ Collection search. In: *British Museum* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_E-4-282.

Na několika grafikách se objevuje pravítko s krokvicí,⁵¹ které pomáhalo díky olovnici zavěšené v krokvici určit rovinu (*Příloha č.1 obr. 07 vlevo dole*). Podobně fungovala i trojúhelníková závěsná libela s olovnici (*Příloha č.1 obr. 26-27*). K určení svislosti má někdy *Geometrie* u nohou olovnici (*Příloha č.1 obr. 25*), podobně mohl sloužit také pytlíček s pigmentem zavěšený na provázku, který měl kromě určování svislého směru využití navíc. Provázek se ve váčku s pigmentem obarvil a na stěnu se jím pak dala cvrknutím naznačit rovná linie (*Příloha č.1 obr. 28*). Ke stavitelským pomůckám pro vyměřování, nalezených na grafikách, můžeme zařadit i nivelační kolík s označením světových stran (*Příloha č.1 obr. 28, 39*).⁵²

Samotné označení *geometrie*, pochází ze slova gé – země a metria – měření, proto není neočekávané, že mezi atributy *Geometrie* se nachází i navigační pomůcky. Kromě poměrového odpichovátka mezi ně patří i jákoberova hůl,⁵³ používaná v astronavigaci k měření úhlu mezi konkrétní hvězdou a obzorem (*Příloha č.1 obr. 28*). Na jedné grafice najdeme dokonce malý kvadrant, který v navigaci sloužil k určení 90° úhlu buď mezi obzorem a hvězdami tj. úhlová výška, nebo mezi body na obzoru tj. zenitová vzdálenost (*Příloha č.1 obr. 11*). S polohou hvězd souvisí také armilární sféra, nalezená na grafice z roku 1617 (*Příloha č.1 obr. 20*), která sloužila jako pozorovací a měřicí pomůcka pro pohyb planet a hvězd v průběhu roku. Na grafice z roku 1645 má *Geometrie* u levé ruky dokonce kompas (*Příloha č.1 obr. 29*).⁵⁴

Ze sochařského náčiní mezi nástroji *Geometrie* najdeme obkročné měřidlo (*Příloha č.1 obr. 15*), které se používá na měření a přenášení vzdáleností na trojrozměrných objektech. Z truhlářských pomůcek můžeme kromě příložníku zmínit dmychadlo a ohniště s tyglíkem na přípravu klišu, ten se v minulosti používal jako lepidlo na dřevo (*Příloha č.1 obr. 30*).⁵⁵

Na Penczově grafice *Geometrie* kružítkem přeměřuje nebo rýsuje na desku, nejčastěji je ale zobrazena jak poměrovým odpichovátkem měří vzdálenosti na glóbu (*Příloha č.1 obr. 31*), jen zřídka rýsuje také na pergamen (*Příloha č.1 obr. 12*), nebo ukazuje už hotový zkonstruovaný půdorys budovy (*Příloha č.1 obr. 31*), či nárys jejího průčelí (*Příloha č.1 obr. 29*)

U nohou alegorie *Geometrie* mohou být vyobrazena různá tělesa, nejčastěji se objevuje koule, krychle, kvádr, nebo některé z archimedovských těles (*Příloha č.1 obr. 03, 04, 09, 11, 14, 33, 35*). Často má alegorie *Geometrie* u nohou položeny také knihy a v několika případech se pod jejím glóblem plazí had, nebo žába (*Příloha č.1 obr. 16-19, 23*). V pozadí za *Geometrií* je někdy vidět průhled do architektury (*Příloha č.1 obr. 32, 34*), na antické ruiny (*Příloha č.1 obr. 19*) nebo dům s lešením, který se právě staví (*Příloha č.1 obr. 16, 27*). V menším množství se v pozadí objevuje zvlněná krajina, která by mohla být odkazem na Capellovu představu *Geometrie* jako cestovatelky (*Příloha č.1 obr. 28, 12*).

---

⁵¹ Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze: Architekt urbanista (civilní) inženýr. In: *Neolokator* [online]. [cit. 20. 4. 2021]. Dostupné z:

http://www.neolokator.cz/wp-content/uploads/2018/11/URBANISMUS-A-JEHO-PRÁVNÍ-RÁMEC-I_VŠUP-2018.pdf (pomocí tohoto zdroje se podařilo přesněji identifikovat typ pravítka).

⁵² VETTER, Quido. Z dějin nivelace. *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky* [online]. 1919, č. 1, s. 27-37. [cit. 20. 4. 2021]. Dostupné z:

https://dml.cz/bitstream/handle/10338.dmlcz/121129/CasPestMatFys_048-1919-1_4.pdf

⁵³ LUDWIG, Matthias. 80. Historische Winkelmeßgeräte in Projekten des Mathematikunterrichts. *Der Mathematikunterricht* [online]. 1999, č. 45, s. 42-58. [cit. 20. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.didaktik.mathematik.uni-wuerzburg.de/history/vollrath/papers/080.pdf>

⁵⁴ TURNER, Gerard L'E. *Antique Scientific Instruments*, Blandford Press Ltd. 1980.

⁵⁵ ŠEDÝ, Václav. *Sochařské řemeslo: základ sochařského umění*. Praha: SNKLHU, 1953.

V několika případech se podařilo najít vyobrazení *Geometrie* vměstnané do orámování portrétu, nebo nadpisu titulní strany knihy (*Příloha č.1 obr. 36-41*). Jedna z nalezených grafik byla vyrobena k tisku na tarotové karty (*Příloha č.1 obr. 42*).

Na několika grafikách se objevují také nápisy, především v latině, ale také v němčině, angličtině a francouzštině. Popisují, čím se *geometrie* zabývá, proč bychom se jí měli učit, nebo jaké používá nástroje. Například grafika z roku 1585 nalezena v databázi Rijksmuseum⁵⁶ v Amsterdamu nese latinský nápis: „*Kružítka, úhelník a zednická šňůra, jsou pravými pomůckami pro dobré měření.*“⁵⁷ (*Příloha č.1 obr. 35*). Dále se nám dochovala z roku 1600 např. grafika od Jeana Baptisty Humbelota s francouzskou básničkou týkající se *geometrie*, jakožto vědní disciplíny v rámci sedmi svobodných umění: „*Vždy se nechávám obdivovat, ať je to v době války či míru; moje umění ukazuje, jak se měří celá tato velká kulatá zem. Ty nejvznešenější stavby se budují na pevných základech, položených řádně a symetricky jen díky mé přičinlivosti. Jedině takto se nezmylím ve všech svých plánech, které si kreslím, neudělám chybu, jedině když pro přesnost použiji olovnici, úhelník a kružítko.*“⁵⁸ (*Příloha č.1 obr. 27*). Další báseň, týkající se *geometrie* tentokrát ve staré němčině byla vyryta na grafice, která vznikla mezi lety 1640 a 1667, je uložena v databázi Virtuelles-Kupferstichkabinett, a říká toto:

*„Moudré měřičství je nadřazeno ostatním uměním,
Ať už cestuje nebo necestuje, všechny cesty zná.
Vě, kde leží to i ono místo, i to a to město,
jak vysoká a daleká je ona věž, co to, či ono váží.*

*Místa vytyčit i hranice udati zná,
A tak na tom místě pak ve městě lze žít
Zpytuje mořské dno, jak hluboká je propast,
ví co křivé a co rovné je, díky olovnici.*“⁵⁹ (*Příloha č.1 obr. 32*).

Tato báseň píše o *geometrii* ve vztahu k cestování a navigaci a vyměřování, podobně jako několik dalších nápisů nalezených na grafikách. Na grafice z roku 1600 z databáze Graphikportal⁶⁰ je latinský nápis: „*Končiny zemské a široká území měřím. Těší mě umění přesné a důvtipná mysl.*“ Nebo: „*Prostory zemské geometrie měří. Umisťuje a rozlišuje krajiny světa, ukazuje hory a řeky.*“ v latinském nápisu na grafice (viz obr.) ze stejného roku od Jana Sadele z databáze Britského muzea.⁶¹ Mezi nápisy o vyměřování patří i následující z roku 1551, který naznačuje vztah *geometrie* k výměřám pozemků: „*Já sama vyměřuji polnosti a pozemské kraje.*“⁶² (*Příloha č.1 obr. 28*).

---

⁵⁶ Search in Rijksstudio. In: *Rijksmuseum* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search>.

⁵⁷ Český překlad překlad Daniela Urbanová.

⁵⁸ Český překlad Jakub Wolf.

⁵⁹ Čtení a český překlad Roman Kopřiva.

⁶⁰ Geometria. In: *Graphikportal* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.graphikportal.org>.

⁶¹ Collection search. In: *British Museum* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z:

https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_E-4-282.

⁶² Český překlad Daniela Urbanová.

Proč bychom se *geometrii* měli učit, osvětluje latinský nápis na grafice z roku 1591 z databáze Britského muzea, který říká: „*Chceš-li spatřit města, tisíce míst a městeček a všechno, co skrývá svět. Chceš-li i krajiny zemské a různé cesty pak změřit: uč se a s mým přispěním to dokážeš.*“ (Příloha č.1 obr. 26)⁶³. Další nápis z roku 1607 z databáze Virtuelles-Kupferstichkabinett⁶⁴ nás upozorňuje: „*Jako jsou plody vždy vděčné kořenům stromu, tak také zručnost v řemesle vděčí za vše učení.*“⁶⁵ (Příloha č.1 obr. 40).

3.2.5 Předchozí restaurátorské zásahy a průzkumy

Aby bylo možné říci něco více o restaurátorských průzkumech a zásazích provedených na nástěnné výmalbě tzv. *Freskového sálu* tj. místnosti v 1. patře domů čp. 480 ve Slavonicích, byl proveden průzkum archivu restaurátorských zpráv NPÚ ú. o. p. v Českých Budějovicích a MÚ Slavonic. V rámci průzkumu archivu v Českých Budějovicích byla nalezena jedna restaurátorská dokumentace týkající se restaurování interiéru zmíněného sálu.⁶⁶ Bylo objeveno i několik záznamů týkajících se různých oprav fasády, přízemí a 2. patra budovy. Na základě částečného odkryvu byly nalezené malby v roce 1978 vyhodnoceny jako historicky cenné, proto měly být zahájeny restaurátorské práce.⁶⁷ V rámci oprav byla v místnosti ve stejném roce provedena nová elektroinstalace. Ta byla ale vedena velmi necitlivě a nenávratně poškodila značné části historické omítky.⁶⁸

Nástěnné malby byly restaurovány ve dvou etapách. První etapou restaurátorského zákroku bylo dokončení odkryvu maleb ak. mal. A. Novákem.⁶⁹ V roce 1979 byla odhalena souvislá nástěnná výmalba na všech stěnách místnosti. Figurální obrazy posazené na iluzivní architektonický rámec arkád.

Ve roce 1992 došlo k revizi předchozích restaurátorských zásahů a započetí nového, restaurátorem Petrem a Josefem Novotnými. Bylo provedeno velmi rozsáhlé dočišťování malby od zbytků vápenných nátěrů. Některé dutiny a uvolněné části omítky byly zpevněny hloubkovou injektáží. Následně bylo provedeno tmelení peků a dalších defektů v omítkové vrstvě včetně těch po elektroinstalaci prováděné 14 let předtím. Po tmelení byl povrch čištěn od vápenných zbytků pomocí ředěného octa a 2% vodného roztoku Syntronu B. Omítka byla zpevněna dvakrát vápennou vodou a jednou aplikací kaseinu a vaječné emulze se zahuštěným olejem. Retuš byla provedena práškovými pigmenty pojenými vaječnou emulzí. Plochy největších tmelů byly tónovány lazurní pískovou barvou

⁶³ Collection search. In: *British Museum* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_E-4-282.

⁶⁴ Prints and drawings. In: *Virtuelles Kupferstichkabinett* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/en/detail-view>.

⁶⁵ Český překlad Daniela Urbanová

⁶⁶ NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÝ, Josef; JOSEFÍK, Jiří; SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům čp. 480: Renesanční nástěnné malby v 1. patře*. Praha, 1992. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence, RZ 1691.

⁶⁷ Archiv Národního památkového ústavu, České Budějovice. Dokument č. 989. Zpráva o prohlídce nástěnných maleb. Zápis restaurátorské komise ze dne 27.2. 1978, Slavonice.

⁶⁸ Archiv Národního památkového ústavu, České Budějovice. Dokument č. 4605. Jednání ve věci poškození renesančních maleb. Zápis z kontrolního dne 25. 06. 1992, Slavonice.

⁶⁹ NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÝ, Josef; JOSEFÍK, Jiří; SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům čp. 480: Renesanční nástěnné malby v 1. patře*. Praha, 1992. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence, RZ 1691

tak, aby působily co nejméně rušivým dojmem. Posledním krokem byla závěrečná fixáž provedená 2% včelím voskem ředěným toluenem.⁷⁰

Na podzim roku 2018 byl v tzv. *Freskovém sále* proveden restaurátorský průzkum, realizovaný MgA. Zuzanou Wichterlovou, BcA. Mgr. Janou Waisserovou a MgA. Anežkou Beranovou.⁷¹ Průzkum byl zaměřen na stav a míru dochování omítek a barevné vrstvy. V rámci průzkumu provedeny dvě hloubkové sondy mapující původní barevné a omítkové vrstvy a tři sondy odhalující strukturu a stav druhotných velkoplošných i drobných tmelů.

---

⁷⁰ Viz pozn. č. 69 (NOVOTNÝ).

⁷¹ WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana a BERANOVÁ, Anežka. *Restaurátorský průzkum, Restaurátorský záměr: Interiérová malířská výzdoba sálu v 1. patře měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích*. Hostim, 2018. Dokumentace restaurátorského průzkumu.

3.3 Restaurátorský průzkum

Tato kapitola shrnuje informace získané z průzkumů a analýz. Restaurátorský průzkum z roku 2018⁷² byl doplněn dalším průzkumem, provedeným v březnu roku 2020 studenty FR Univerzity Pardubice. Cílem průzkumu bylo nejen zkoumání stavu a rozsahu dochování renesanční malby, ale i získání dalších informací o malířské technice, kterou byla provedena. Průzkum byl zaměřen i na druhotné zásahy, poškození malby a jejich příčiny.

Malby byly zkoumány v rozptýleném denním světle, v ostrém bočním nasvícení a v UV záření. Byl proveden perkusní průzkum a odběr vzorku pro chemickotechnologickou analýzu, která je popsána v kapitole 3.4 *Přírodovědný (chemicko-technologický) průzkum*.⁷³

3.3.1 Vizuální průzkum v rozptýleném denním světle

V rámci vizuálního průzkumu byla zkoumána restaurovaná vrstva malby a její technika. Byly pozorovány mladší barevné vrstvy, druhotné zásahy v podobě tmelů a retuší. Prozkoumána byla také poškození patrná v rozptýleném denním světle.

V místech defektů, kde došlo ke ztrátě originálních barevných vrstev byla odhalena asi 1 cm silná okrovo-šedá vápenná omítka s obsahem karbonátových částic⁷⁴ a kousky travin (může jít o neúmyslné znečištění použitého písku, nebo o záměrné přidání vláken travin proti praskání malty). Omítka byla patrně nanášena přímo na smíšené zdivo, její povrch je výrazně zvlněný, protože kopíruje nerovnosti podkladu. Na povrch omítky, který má poměrně hladkou strukturu, byla nanášena vrstva bílého vápenného podkladového nátěru. V místech ztenčení barevné vrstvy jsou na podkladovém nátěru patrné tahy štětce.

Figurální kompozice byla rozvržena hnědo-černou linií. Inkarnáty byly podloženy světlými šedo-béžovými tóny. Barevné plochy šatů a částí architektury byly s největší pravděpodobností podmalovány základním tónem barvy, která byla pro daný úsek zvolena, následně mohly být ze základního barevného tónu míchány tmavší a světlejší tóny, pro vytvoření modelace tvarů. Postup vrstvení a modelace pomoci světlých a tmavých akcentů ale nebyl prokázán. K malbě iluzivní architektury, do které je zasazena postava *Geometrie a putto*, byla použita barevná kombinace červených a žlutých okrů, hnědé, a černé. (viz kapitola 9: *Fotografická dokumentace*)

Povrch velkoplošného cementového tmelu je na několika místech popraskaný a jeho okraje přesahují přes hranici defektu na renesanční malbu. Okrová vápenná omítka tmelu relativně dobře odpovídá struktuře původní malby, ale kopíruje nežádoucí přesah cementového tmelu na renesanční malbu. Malé vápenné tmely mají esteticky nevyhovující charakter, vystupují často nad úroveň originálu, takže jsou jejich okraje patrné i v rozptýleném denním světle.

---

⁷² WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana a BERANOVÁ, Anežka. *Restaurátorský průzkum, Restaurátorský záměr: Interiérová malířská výzdoba sálu v 1. patře měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích*. Hostim, 2018. Dokumentace restaurátorského průzkumu.

⁷³ BAYER, Karol. *Měšťanský dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích: Chemickotechnologický průzkum nástěnných maleb*. Nepublikovaný chemickotechnologický průzkum. Litomyšl: Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, 2020.

⁷⁴ Jde o shluky vápna, nerozmíchané, nebo nedohašené částice.

Povrch tmelů byl s malbou sjednocen pomocí čárkované, nápodobivé a lokální retuše. Na některých místech ale retuše přesahují i na originální malbu a zkreslují tak skutečnou podobu malby. Na velkoplošných tmelech na levé hraně výjevu a ve středové oblasti byla užita retuš neutrální, tónovaná do světlé pískové barvy.

Celou malbu pokrývá vrstva nečistot, jež omezuje čitelnost díla. V horní a pravé části výjevu vede několik prasklin. Malba je značně poškozena celoplošným pekováním. Kromě tmelů v pecích jsou patrné i velkoplošné tmely u stropu a na levé hraně malby. Jeden velký tmel se nachází i přímo na figuře v centru výjevu. Druhotné zásahy v podobě retuší jsou patrné na tmelech a přesahují i do originálu. Na některých místech mají tmavší barevnost než originál, pravděpodobně v důsledku postupného tmavnutí retuší vlivem jejich stárnutí, nebo nepřesné retuše (viz kapitola *10 Grafická dokumentace*). Trhlina v jihozápadním rohu místnosti (pravá hranice restaurovaného úseku) byla označena za statickou, pravděpodobně souvisí s tíhou fasády, která se naklání postupem času směrem ven k náměstí, od stěn místnosti. Plocha defektů v místech peků a velkoplošných tmelů tvoří asi 30 %.

3.3.2. Vizuální průzkum v ostrém bočním nasvícení

Při vizuálním průzkumu v ostrém bočním nasvícení bylo možné dobře pozorovat strukturu původní barevné vrstvy a omítky. Dobře viditelné byly také praskliny, defekty a trhlina v pravé části malby. V ostrém bočním nasvícení povrchu maleb došlo ke zvýraznění různorodých struktur a nerovností tmelů, i ke zdůraznění jejich okrajů. Některé tmely se v bočním osvětlení jevíly strukturou jako o mnoho hrubší než originální omítka, jiné se zdály hladké a lesklé, částečně s prasklinami.

3.3.4 Průzkum pomocí UV fluorescenční fotografie

Průzkum maleb neinvazivní metodou pomocí UV fluorescenčních fotografií, na kterých je zachyceno emitování UV záření do oblasti viditelného světla, umožňuje v porovnání s denním světlem přesnější identifikaci sekundárních zásahů (přemaleb), specificky luminujících pigmentů, pojiv, či dalších vlivů (např. mikrobiologického napadení). Průzkum byl proveden pomocí UV světla *UVA SPOT 400T značky Höhle UV Technology*, jež produkuje záření o vlnové délce mezi 315–400 nm.

V UV záření bylo možné pozorovat nafialovělou fluorescenci celé plochy malby (viz kap. *10 Fotografická dokumentace*, obr. 23), pravděpodobně způsobenou obsahem vápenných složek. Intenzita nafialovělé fluorescence se lišila podle odstínů malby. Světlé úseky luminovaly světle fialově s nádechem do zelena, zatímco u tmavších částí malby byla luminiscence tmavě fialová. Nejtmavší fialové odstíny vykazovaly tmely na červených šatech alegorické postavy *Geometrie*, nejsvětlejší, s nádechem do zelena byly velkoplošné tmely s absencí rekonstrukce. Nejvýraznější zářivě žlutozelenou fluorescencí zářil malý bod pod levým okem *Geometrie*, možná zde mohla být k retušování použita zinková běloba, která je známá právě takovou luminiscencí.

V rámci celé místnosti je luminiscence velmi různorodá, nejvýrazněji luminojí retuše se nachází v různě rozmístěných úsecích. Na základě tohoto zjištění byla vznesena domněnka, že malbu retušoval větší počet restaurátorů, kteří měli dílo rozdělené na mnoho úseků. Každý z restaurátorů postupoval jinak a používal k retuši jiné pigmenty, které se od sebe odlišují mírou luminiscence.

3.3.5 Perkusní průzkum (poklepem)

Pomocí poklepu bylo zjištěno několik dutin, které se nacházejí v různých hloubkách pod povrchem malby. Největší dutiny byly objeveny podél velkoplošných tmelů a praskliny v pravé části úseku. Konkrétně podél tmelu v centru malby, podél praskliny v jihozápadním a pod tmely u spodní hrany výklenku (viz kapitola 10 *Grafická dokumentace*). Uvolnění a pohyb omítkové vrstvy byl pozorován také u horní hranice malby s velkoplošným cementovým tmelem a na několika místech na levé hraně malby. Dutiny byly zjištěny asi pod 5 % povrchu malby.

3.4 Přírodovědný (chemicko-technologický) průzkum

V roce 2018 proběhl chemicko-technologický průzkum, který je součástí průzkumové zprávy ze stejného roku.⁷⁵ Na něj navázal rozšířený průzkum v rámci restaurování v roce 2020, který doplnil předchozí poznatky.

3.4.1 Konkrétní cíle průzkumu

Chemicko-technologický průzkum byl proveden s cílem prozkoumat stratigrafii, složení souvrství barevných vrstev, složení pojiva a složení omítky (typ a poměr pojiva a zrnitost kameniva). Průzkum byl proveden ve dvou fázích, v první byly z nástěnných maleb v sálu 1. patra domu čp. 480 odebrány 2 vzorky, analýza byla součástí restaurátorského průzkumu z roku 2018. Další odběr vzorků byl realizován v roce 2020 v rámci restaurátorského zákroku popisovaného v této práci.⁷⁶ Druhá fáze průzkumu měla upřesnit výsledky předchozího průzkumu a a rozšířit je o informace týkající se charakteru původní malby a použitých materiálů. Za tímto účelem byly odebrány celkem 4 vzorky barevné vrstvy a jeden vzorek omítkové vrstvy (viz *Příloha č.*).

- Vzorek V1 byl odebrán ze spodní části východní stěny, obsahoval souvrství omítky a nátěry. Odebrán za účelem zkoumání vrstev, pojiva a plniva omítky.
- Vzorek V2 byl odebrán z horní části výjevu, na jihu východní stěny – *Svatba v Káni Galilejské*, z obličeje Krista, za účelem zkoumání inkarnátu.
- Vzorek V3 byl odebrán z levé horní části výjevu – *Podobenství o rozsévači*, který se nachází na jihu západní stěny. Vzorek byl odebrán z červeného rámu (detailu ztmavnuté původní barevné vrstvy). Vzorek obsahoval souvrství nátěrů a barevnou vrstvu pro zkoumání důvodu ztmavnutí.
- Vzorek V4 byl odebrán ze střední části výjevu – *Podobenství o třísce v oku*, který se nachází na severu západní stěny. Byla odebrána tmavozelená barevná vrstva z keře, za účelem zkoumání použitého zeleného pigmentu. Vzorek obsahoval původní omítku a následující barevné vrstvy.
- Vzorek V5 byl odebrán z výjevu – *Podobenství o dělnících na vinici*, uprostřed na západní stěně, z obličeje postavy učedníka, za účelem zkoumání inkarnátu.

---

⁷⁵ BERANOVÁ, Anežka; WAISSEROVÁ, Jana; WICHTERLOVÁ, Zuzana. Dokumentace restaurátorského průzkumu: *Průzkum nástěnných maleb v 1. patře, nám. Míru čp. 480*. 2018, Příloha 4, uloženo v archivu Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích.

⁷⁶ BAYER, Karol. *Měšťanský dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích: Chemickotechnologický průzkum nástěnných maleb*. Nepublikovaný chemickotechnologický průzkum. Litomyšl: Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, 2020. (viz *příloha č. 2*).

3.4.2 Výsledky chemicko-technologického průzkumu

V rámci chemicko-technologického průzkumu bylo k analýze vzorků použito několik metod: optická mikroskopie nábrusů v dopadajícím viditelném modrém, v UV světle, pomocí elektronového mikroskopu a provedena kvantitativní silikátová analýza omítkové vrstvy.

Z výsledků chemicko-technologického průzkumu vyplývá, že původní omítka neobsahuje příměs hydraulického pojiva, nebo jiných anorganických přísad. Můžeme tedy říct, že v základní omítkové vrstvě je s vysokou pravděpodobností pojivem bílé vzdušné vápno. Z analýzy prvního vzorku V1 vyplývá, že jako plnivo byl použit písek jemné až střední zrnitosti (ϕ zrn 0,125 - 4 mm). Poměr pojiva (suchého vápenného hydrátu) a kamniva je 1:1 obj. dílu, neboli poměr pojiva (vápenné kaše) a kameniva 1:1,5 obj. dílu. Provedené analýzy ukazují, že na suchý nebo alespoň částečně ztvrdlý povrch omítky byly nanесeny 1-3 vrstvy vápenného nátěru, tvořící podklad pro malbu. Vzorky nasvědčují tomu, že se jedná o malby *al secco*. Pyrolové deriváty nalezené ve vzorcích dokazují přítomnost organického pojiva, které mohlo původní malby pojít. Výsledky ale může zkreslovat i bílkovinné pojivo, které bylo použito při fixaci maleb během předchozího restaurátorského zásahu. Ve dvou vzorcích odebraných z inkarnátů postav byla nalezena podkladová vrstva křídly, kterou byly pravděpodobně podloženy všechny inkarnáty. Na jiném vzorku byla identifikována tenká černošedá vrstva, která mohla sloužit jako podklad pod zelenou vrstvu malby obsahující přírodní malachit. Tato technika vrstvení barev se nazývá *veneda*.⁷⁷ Kromě přírodního malachitu bylo analyzováno několik pigmentů, mezi nimi: červený okr a zemité pigmenty.⁷⁸

3.5 Komplexní vyhodnocení průzkumu

3.5.1 Popis a historický vývoj objektu

Předmětem komplexního restaurátorského průzkumu v této práci je tzv. *Freskový sál* v 1. patře dvoupatrového atikového měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích. Dům s pozdně gotickým jádrem byl v polovině 16. století přestavěn do renesanční podoby.⁷⁹ V současné době je průčelí měšťanského domu ukončeno vysokou renesanční atikou, která opticky zvyšuje průčelí domu a překrývá střechu. V přízemí domu se nachází velký vstupní prostor tzv. mázhauz, který dodnes spojuje vstup z náměstí se dvorem, vedou odtud schody do sklepa i do horních obytných pater. Mázhauz je zdoben pozdně gotickou sklípkovou klenbou a renesančními kolorovanými sgrafity.⁸⁰ V prvním patře se nachází tzv. *Freskový sál*, který byl v 60. letech 16. století vymalován nástěnnými malbami po celém obvodu.⁸¹ Místnost je osvětlena dvěma trojdílnými okny s pískovcovým ostěním. Dveře do místnosti tvoří

⁷⁷ BODANSKÝ, Miroslav. *Restaurování části maleb v kupoli baziliky Nanebevzetí Panny Marie na Svatém kopečku u Olomouce: Srovnání citlivosti vybraných modrých a zelených pigmentů na katexové a anexové ionoměniče*. Zlín, 2012. Praktická bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Martin Martan, ak. mal.

⁷⁸ BAYER, Karol. *Měšťanský dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích: Chemickotechnologický průzkum nástěnných maleb*. Nepublikovaný chemickotechnologický průzkum. Litomyšl: Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, 2020. (viz příloha č. 2).

⁷⁹ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSc., s. 45-54.

⁸⁰ RADOVÁ, Milada; RADA, Oldřich. *Mistr Leopold Estreicher a jeho slavnická stavební dílna Umění XVII*, 1970, s. 358 – 382.

⁸¹ Viz pozn. č. 78 (MÍCHALOVÁ 2010 s. 45)

sekundárně zvětšeným otvorem v severní stěně. Ve střední části západní stěny se nachází výklenek po zazděném vstupu. Podlaha byla tvořena novodobými hnědými obkládacími dlaždicemi. Podle výšky a tvaru zakončení maleb můžeme odhadnout, že v době jejich vzniku byl strop trámový a o něco nižší, než je dnes. Trámový strop se nedochoval, ale z nálezu archeologů vyplývá, že byl pravděpodobně později nahrazen prkenným, podbitým rákosem.⁸² V 70. letech 20. století byl strop v rámci statických úprav podepřen dvěma ocelovými nosníky.⁸³

3.5.2 Popis díla a jeho námeřtu

Malba v sále prvního patra je členěna do obrazových polí, která jsou orámována červenými pásky. Takto orámované figurální výjevy jsou namalovány nad soklem s iluzivní architekturou. Tvoří ji arkády podepřené pilastry. Mezi iluzivní architekturou a figurálními výjevy se nachází široký červený vlys, na kterém se pravděpodobně v minulosti nacházely nápisy.

Na západní stěně ve směru z jihu se nachází čtyři pole výjevů. Tři z nich zobrazují Kristova podobnosti a jeden scénu o uzdravení. Uprostřed stěny je zazděný výklenek, který je zdoben iluzivní edikulou.⁸⁴ Na jižní stěně jsou vyobrazeny ženské alegorické figury, které symbolizují *Geometrii*, na západě, a *Astrologii*, mezi okny. Jedná se o dvě ze sedmi svobodných umění.⁸⁵ Na východní stěně se nachází tři figurální výjevy s motivy Kristových zázraků. Severní stěna je nejméně čitelná, jsou zde vyobrazeny dvě mužské hlavy při rozhovoru a mužská polopostava s gestem ve kterém si prsty pravé ruky ukazuje na oko a levou rukou na ucho. Postavy na severní stěně mohou pravděpodobně odkazovat k původnímu účelu místnosti.⁸⁶

3.5.3 Historický vývoj díla

Zdivo východní stěny je smíšené, na několika místech se vyskytuje i starší jílové zdivo. Omítka tvoří vrstvu silnou asi 1 cm, která kopíruje nerovný povrch zdiva a je pojena bílým vzdušným vápnem.⁸⁷ Povrch omítky je zvlněný, relativně hladký, s 1-3 vrstvami vápenného nátěru. Na podkladovém nátěru jsou znatelné tahy štětce, ale jeho struktura se na různých částech malby liší. Figury a iluzivní architektura byla rozvržena černou nebo červenohnědou linií štětce. V oblasti inkarnátu byla prokázána křídová podmalba. Velké jednobarevné plochy architektury a šatů postav byly pravděpodobně nejdříve jednobarevně podloženy. Nástěnné malby byly vytvořeny za použití barevných tónů zelené, červené, černé a žlutého okru, technikou *al secco*.⁸⁸

Podle restaurátorské zprávy z roku 1992 byl povrch renesanční omítky s malbou v minulosti mechanicky narušen pekovaním a na takto upravený povrch byla nanášena nová vrstva omítky. Nová

⁸² KOCINA, Jan. *Sdělení o poznacích archeologického průzkumu tzv. freskového sálu*. E-mailem 29.4. 2021.

⁸³ Archiv Národního památkového ústavu, České Budějovice. Dokument č. 7636. Zápis z kontrolního dne na akci čp. 49 ze dne 24.11. 1977, Slavonice.

⁸⁴ Ozdobné orámování výklenku, tvořené iluzivními postranními pilastry, které nesou kladí a trojúhelníkový tympanon.

⁸⁵ Významově by mělo jít spíše o *Astronomii* (detailněji popsáno v kapitole: *Zasazení alegorie Geometrie a Astrologie do kontextu místnosti*).

⁸⁶ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSc., s. 45-54.

⁸⁷ BAYER, Karol. *Měšťanský dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích: Chemickotechnologický průzkum nástěnných maleb*. Nepublikovaný chemickotechnologický průzkum. Litomyšl: Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, 2020.

⁸⁸ Ibidem BAYER 2020.

omítka byla natřena několika dalšími nátěry.⁸⁹ V rámci restaurátorského zákroku v roce 1992 došlo k rozsáhlému čištění povrchu malby, tmelení peků vápennými tmely, retušování a fixování maleb. V roce 2018 byl proveden komplexní restaurátorský průzkum maleb.⁹⁰

Na základě vizuálního průzkumu byla na vymezeném restaurovaném úseku zaznamenána asi 30% ztráta původní omítkové vrstvy s renesanční malbou. Především v oblasti velkých tmelů uprostřed, v levé části malby a v oblasti četných peků. Převážná většina tmelů v pecích měla nevyhovující strukturu, nebo příliš viditelnou hranici mezi malbou a defektem. Výrazná byla statická trhlina, patrná ve tmelech z roku 1992. Je pravděpodobné, že se tato trhlina znovu propíše i do nových tmelů, protože v této oblasti stále dochází k pohybu. V omítce se nacházelo i několik menších prasklin, především v pravé části výjevu. Po odstranění tmelů bylo patrné, že na několika místech došlo ke ztrátě koheze původního materiálu nebo ztrátě adheze omítky k podkladu a při perkusním průzkumu bylo odhaleno několik dutin. Původní malba se zjevně dochovala především v podmalbách a spodních vrstvách. Nasvědčuje tomu fakt, že na malbě nemůžeme pozorovat žádná pastóznější místa, naopak jsou odhalené černé předkresby a kontury jednotlivých postav a objektů. Na velkých černošedých plochách byly analyzovány zbytky přírodního malachitu, které naznačují, že dnes viditelná vrstva byla pouze podkladem pod zelené a modré plochy.⁹¹ Stejně tak i na obličejích figur si můžeme povšimnout pouze fragmentárního dochování růžových tónů. Ke ztrátám některých barevných vrstev pravděpodobně došlo jak při překryvu omítkovou vrstvou, tak i při odkryvu a čištění v rámci předchozích restaurátorských zásahů (v roce 1992 bylo provedeno čištění mokrou cestou).⁹² Celkové působení malby je tedy dnes ovlivněno tím, že vidíme pouze rozkresbu s přípravnou podmalbou bez pastóznějších vrstev, detailů a dokonce bez některých barevných tónů. Například postava *putta* stojícího vlevo od alegorie *Geometrie* barevně splývá s pilastrem v pozadí, jsou zde patrné kontury těla, ale barva inkarnátu je zřetelná pouze v obličejí, níž už je viditelná jen podmalba v barvě pilastru, ale vrstva s tělovou barvou se nezachovala i když sem logicky patří.

---

⁸⁹ NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÝ, Josef; JOSEFÍK, Jiří; SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům čp. 480: Renesanční nástěnné malby v 1. patře*. Praha, 1992. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence, RZ 1691.

⁹⁰ BERANOVÁ, Anežka; WAISSEROVÁ, Jana; WICHTERLOVÁ, Zuzana. Dokumentace restaurátorského průzkumu: *Průzkum nástěnných maleb v 1. patře, nám. Míru čp. 480*. 2018, uloženo v archivu Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích.

⁹¹ BAYER, Karol. *Měšťanský dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích: Chemickotechnologický průzkum nástěnných maleb*. Nepublikovaný chemickotechnologický průzkum. Litomyšl: Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, 2020.

⁹² NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÝ, Josef; JOSEFÍK, Jiří; SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům čp. 480: Renesanční nástěnné malby v 1. patře*. Praha, 1992. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence, RZ 1691.

4 Zkoušky technologií a materiálů

4.1 Zkoušky odstranění druhotných barevných vrstev z 90. let 20. století

4.1.1 Cíl provedených zkoušek

Zkoušky odstranění druhotných vrstev retuší byly provedeny za účelem nalezení efektivní metody, zároveň šetrné k původní renesanční malbě. Bylo zapotřebí najít metodu, která nijak nepoškodí původní malbu, ale sejme nevyhovující retuše, přesahující do originálu. Na malbě bylo vymezeno několik okrajových míst pro zkoušky, kde bylo testováno několik metod čištění pomocí vody a chemických rozpouštědel různé polariry: voda, voda a líh v (obj.) poměru 1:1, aceton a isopropanol.

Protože retuš byla podle dokumentací předchozích restaurátorských zásahů pojena vaječnou ředěnou emulzí a celý povrch malby byl fixován kaseinem, vaječnou emulzí se zahuštěným olejem,⁹³ bylo zvažováno použití celé škály rozpouštědel, která jsou zde seřazena od polárních po nepolární:

- Voda
- Líh + voda v poměru 1 : 1 (obj.)
- Líh
- Isopropanol
- Aceton
- Toluen
- Xylen
- Lakový benzin

4.1.2 Lokalizace provedených zkoušek

Zkoušky byly provedeny na různých místech nástěnné malby (viz kap. 10 *Fotografická dokumentace*, obr. 24 - 27), nejdříve v místech, kde se retuš nacházela na druhotných tmelech a nehrozilo zde namáhání originálu. Takto ověřené metody byly poté zkoušeny i tam, kde retuš přesahovala přes původní barevnou vrstvu.

4.1.3 Výsledky zkoušek

Vzorky rozpouštědel byly nanášeny na předem určené oblasti malby vatovými tampony za různé míry mechanického namáhání povrchu. Postup byl zvolen podle škály rozpouštědel od polárních po nepolární. Výsledky zkoušek byly různých částech malby mírně odlišné. Čištění vodou nemělo na retuše účinek. Použití lihu s vodou v poměru 1 : 1 (obj.) i samotného líhu, bylo možné retuš zesvětlit, ale pouze za značného mechanického namáhání, které by mohlo být nešetrné k původní malbě, mohlo by hrozit nebezpečí odírání originálu. Jako nejvhodnější metoda se ukázalo použití acetonu, který retuš odstranil zcela a nebylo přitom nutné mechanicky namáhat povrch malby.

---

⁹³ Ibidem NOVOTNÝ, s. 25.

5 Návrh restaurátorského zákroku

5.1 Návrh koncepce restaurování

Koncepce restaurování byla navržena na základě poznatků zjištěných při restaurátorském průzkumu v roce 2018, a byla konzultována s vlastníkem objektu a se zástupci složek památkové péče. Po konzultaci byl navržen předběžný restaurátorský záměr, ze kterého koncepce restaurování maleb vychází.

Bylo rozhodnuto o odstranění nebo zbroušení esteticky a materiálově nevyhovujících tmelů a lokálním odstranění příliš výrazných druhotných retuší na základě zkoušek čištění. Dále bylo určeno, že po odstranění tmelů proběhne na degradované původní omítce konsolidace a defekty budou vytmeleny tak aby strukturou odpovídaly původní omítce. Retuš bude provedena na tmelech reverzibilními akvarelovými barvami.

Bylo odsouhlaseno, že plochy vytmelených defektů budou sjednoceny lokální retuší bez zásahu do originální malby. Protože k jednotlivým výjevům byly nově dohledány grafiky, které je inspirovaly, bylo určeno, že na tmelech v oblasti figur a architektury bude možné citlivě provést náznakovou retuš rekonstruující chybějící část malby podle grafické předlohy. Na velkoplošném tmelu nad malbou (v oblasti původního stropu) a na hraně špalety nad soklem bude provedena pouze neutrální retuš tj. patinace do lomeně bílého tónu. Cílem je prezentovat původní renesanční malby, tak aby působily v rámci celého prostoru celistvě.

5.2 Návrh postupu restaurátorských prací

Postup restaurátorských prací na úseku malby, který byl vymezen k restaurování, vytvořený na základě poznatků z provedeného průzkumu a analýz.

- Odstranění druhotných tmelů, které nevyhovují esteticky nebo materiálově, mají příliš hrubou nebo hladkou strukturu, jsou popraskané nebo překrývají vrstvu originální malby. (mechanicky restaurátorskými kladívky a skalpelem). Zbroušení velkoplošných tmelů (mechanicky brusnými kameny a pneumatickým dlátem, pneumatickým gravírovacím perem)
- Strukturální zpevnění omítek (konsolidačním prostředkem na bázi vápenné nanosuspenze v ethanolu).
- Hloubková konsolidace dutin a trhlin (injektažní směsí na bázi hydraulického vápna).
- Tmelení defektů a prasklin v omítkové vrstvě (tmelem z vápenného hydrátu a křemičitého písku se strukturou podobnou původní omítce).
- Retuš a náznaková rekonstrukce chybějících částí malby známých z grafik, provedená barvami připravenými z práškových minerálních pigmentů, pojených 2% (hm.) roztokem arabské gumy.
- Dokumentace restaurátorského zásahu.

6 Dokumentace restaurátorského zásahu

6.1 Postup restaurátorských prací

6.1.1 Odstranění nevyhovujících druhotných tmelů

Nevyhovující tmely v defektech původní historické omítky byly odstraněny mechanicky skalpelem a restaurátorským kladívkem. Velkoplošné tmely byly zbroušeny brusným kamenem a zredukovány pomocí pneumatického dláta. Na okrajích přesahujících přes původní malbu bylo použito pneumatické gravírovací pero, pro větší přesnost. Vápenný povrch velkoplošných tmelů odstraněn a cementové jádro velkoplošných tmelů bylo zmíněnými způsoby zbroušeno cca 0,5 cm pod úroveň originální omítky. V průběhu odstraňování tmelů bylo rozhodnuto, že tmely které měly vyhovující povrch (nepřesahovaly přes úroveň okolní omítky a měly odpovídající strukturu) mohou být zanechány jako vzorek předchozího restaurátorského zásahu.

6.1.2 Zajištění omítky ochrannými přelepy

Před odstraněním nebo broušením některých druhotných tmelů bylo zapotřebí nejdříve zabezpečit okraj původní malby na místech, kde byla původní omítka silněji oddělena od podkladu. Díky tzv. přelepu bylo zamezeno tomu, aby se okrajová část originálu při odstraňování a broušení přiléhajícího tmelu uvolnila. Tyto části malby byly zafixovány, překryty několika vrstvami gázy, které byly přichyceny pomocí reverzibilního pojiva. Tak vznikl přelep připravený z 5 % (hm.) roztoku *Klucelu E* a gázy.

6.1.3 Strukturální konsolidace omítkové vrstvy

Po odstranění tmelů bylo nutné strukturálně konsolidovat nově odhalené části původní omítky, dříve skryté pod tmely. Tyto oblasti původní omítky vykazovaly sníženou kohezi, proto byly zpevněny vápennou nanosuspenzí *CaLoSiL® E25* ředěnou technickým lihem 1:3 (obj.). Povrch nesoudržné omítky byl očištěn a pomocí injekční stříkačky na něj byl nanesen konsolidační prostředek ve třech cyklech tak, aby došlo ke zlepšení fyzikálně mechanických vlastností omítky.

6.1.4 Injektáž

Na strukturální konsolidaci navazovala hloubková konsolidace tj, zpevnění dutin a trhlin v omítce a mezi omítkou a zdivem. Dutiny byly vyčištěny od uvolněných částic nejdříve proudem vzduchu, poté byly propláchnuty vodou. Následně byla aplikována vápenná nanosuspenze *CaLoSiL® E25* ředěná technickým lihem 1:3 (obj.), pomocí injekční stříkačky, tentokrát přímo do dutin. Samotné vyplnění dutin bylo provedeno komerční injektážní směsí na bázi hydraulického vápna *Ledan TBI*. Injektážní směs byla opět aplikována do dutin pomocí injekční stříkačky. Dutiny a trhliny ve struktuře omítky se vyskytovaly především kolem velkoplošných tmelů, a lokálně v celé ploše restaurovaného výjevu (viz 10 Grafická příloha).

6.1.5 Tmelení

Po odstranění tmelů bylo nutné znovu zkontrolovat a zajistit okraje malby, u kterých hrozilo uvolnění. Fixace těchto okrajů proběhla pomocí malty, která byla nanášena na hrany vzniklé po odstranění druhotných tmelů.

Receptura malty I. (“*Obtmelovací malta*”)

- 1 dílu (obj.) přesátého písku ($\varnothing$ zrn 0-2 mm)
- 1 dílu (obj.) vápenného hydrátu.

Jakmile byly maltou zajištěny okraje malby, kterým hrozilo drobení nebo další poškození, bylo možné přistoupit k tmelení samotných defektů. Defekty byly navlhčeny vodou a na povrch byl nanášen tmel. Podle toho do jaké hloubky poškození zasahovalo bylo při nanášení tmelu použito jedné až tří vrstev malty. V hloubce defektu byla použita malta II. s obsahem hrubších zrn písku. Poslední vrstva na samotném povrchu tmelu byla tvořena jemnější maltou III., kterou bylo možné snadno vymodelovat tak, aby přesně navazovala na okraje originální malby, zachovala stejnou úroveň a strukturu jako originál. Po zavadnutí byl povrch tmelu upraven houbičkou z vulkanizovaného kaučuku, byly očištěny okraje a jemně zvýrazněna zrnitost tmelu, tak aby co nejvíce odpovídal originální omítce.

Receptura malty II. (“*Jádrová malta*”)

- 1 dílu (obj.) přesátého písku ($\varnothing$ zrn 0-4 mm)
- 1 dílu (obj.) vápenného hydrátu

Receptura malty III. (“*Peková malta*”)

- 0,5 dílu (obj.) přesátého písku ($\varnothing$ zrn 0-0,75 mm)
- 1 dílu (obj.) písku ($\varnothing$ zrn 0-3 mm)
- 0,5 dílu (obj.) mramorové moučky
- 2 dílu (obj.) vápenného hydrátu

6.1.8 Retušě a rekonstrukce

Před samotným retušováním byl celý povrch malby očištěn ofouknutím vzduchem, místy byl použit také 2 % (hm.) citrát amonný k dočištění bílého zákalu. Pak bylo možné přistoupit k samotnému retušování. Míra retuší a rekonstrukcí byla předem konzultována s vlastníkem a složkami památkové péče. Bylo rozhodnuto, že se bude postupovat tak, aby retušě znamenaly co nejmenší zásah do originální malby, zároveň tak, aby byla zajištěna snadná reverzibilita retuší. Proto byly plochy pro retuš vymezeny pouze na nepůvodních podkladech nových tmelů a retušě byly provedeny vodorozpustným pojivem. Cílem retuší bylo zcelit plochu malby lokální retuší. Malé tmely v defektech po pekování byly vyretušovány do stejného barevného tónu jako okolí tmelu, ale zároveň s mírně světlejší barevnou intenzitou, linie byly doplněny pouze náznakem. V případě velkoplošného tmelu zasahujícího do středu kompozice bylo rozhodnuto o provedení náznakové rekonstrukce části figury a architektonického členění, podle fragmentů malby a nalezené grafiky (viz kapitola 9 Fotodokumentace). Při rekonstrukci největší chybějící části malby byla použita pomocná rozkresba na průhlednou folii, jako příprava k samotné retuši.

V případě velkoplošného tmelu v horní a levé části malby bylo rozhodnuto o provedení neutrální retuše v podobě patinace neutrální lomenou bílou barvou.

Na povrch všech tmelů byl před retušováním nanesen vápenný podkladový nátěr za účelem vyrovnání barevnosti a savosti plochu tmelů. Nátěr byl připraven z vápenného hydrátu a zinkové běloby v poměru 2,3 : 1 (hm.) směs byla ředěna 3,3% akrylátovou disperzí K9.⁹⁴ Zinková běloba byla použita proto, že vykazuje výraznou lehce rozpoznatelnou luminiscenci v UV záření, díky které budou moci budoucí restaurátoři lehce rozlišit retušované tmely od originálu. Retuš byla provedena práškovými pigmenty pojenými 2% (hm.) pojivem na bázi hydroxypropylcelulose ředěné vodou. Konkrétně byl použit *Klucel E*. Reverzibilní pojivo s nízkou pravděpodobností biologického napadení. V průběhu práce byl *Klucel E* vyměněn za arabskou gumu, protože v našem případě měl *Klucel E* nevyhovující vliv na stírání podkladového nátěru při nanášení lazurních vrstev retuše. V následující fázi byly tedy pigmenty pojeny 2% (hm.) pojivem na bázi arabské gumy ředěné vodou, jedná se taktéž o reverzibilní pojivo. Dokumentace výsledné retuše se nachází v kapitole 9 (viz kapitola 9 Fotodokumentace).

6.2 Použité materiály a přístroje

Odstranění nevyhovujících druhotných tmelů

- Pneumatické dláto: WEZITPRO
- Gravírovací pero, výrobce: GISON Pneumatic Tools GP-940

Zajištění omítky

- Gáza
- *Klucel E* - hydroxypropylcellulose, 5% roztok, distributor: Kremer Pigmente GmbH & Co.KG
- Technický líh, výrobce: Severochema

Strukturální konsolidace omítkové vrstvy

- CaLoSiL E25 - vápenná nanosuspenze, výrobce: IBZ Salzchemie GmbH & Co.KG
- Technický líh, výrobce: Severochema

Injektáž

- Ledan TB1 - injektážní prostředek na bázi hydraulického vápna, výrobce: Tecno Edile Toscana

Tmelení

- Vápenný hydrát
- Kopaný křemičitý písek, původ: Pískovna Tasovice, lokalita Znojmo
- Vápencová moučka, dodavatel: AQUA obnova staveb s.r.o.

---

⁹⁴ KHOMENOK, Taisiia. *Restaurování části nástěnné malby s motivem „Podobenství o rozséváči“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480*. Litomyšl, 2020. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování. Vedoucí práce MgA. Zuzana Wichterlová, s. 34.

Odstranění druhotné retuší z druhé poloviny 20. století

- Voda
- Isopropanol, výrobce: Severochema
- Aceton, výrobce: Severochema
- Technický líh, výrobce: Severochema
- Čistící houba Akapad z vulkanizovaného latexu, výrobce Akademie Albert Kauderer GmbH
- Vata

Retuše

- Minerální práškové pigmenty, distributor: Kremer Pigmente GmbH&Co.KG
- Klucel E - hydroxypropylcellulose, 2% roztok, distributor Kremer Pigmente GmbH & Co.KG
- Vápenný hydrát
- Zinková běloba, výrobce: Kittfort
- Dispersion K9 - vodná akrylátová disperze, distributor: Kremer Pigmente GmbH & Co.KG

6.3 Doporučený režim památky

Aby bylo možné udržet dobrý stav místnosti, maleb a retuší, byla doporučena následující opatření. Monitorovat stav statické trhliny v jihozápadním rohu místnosti. Udržovat stálou teplotu a vlhkost v místnosti, tak, aby nedocházelo ke kondenzaci vody na malbách. Při údržbě podlahy je nutné brát v úvahu vodorozpustnost retuší a předcházet styku nástěnné malby s vodou. Při využívání místnosti je zapotřebí zvážit velikost prostoru a počet osob v místnosti, aby se předcházelo riziku odírání stěn. Doporučujeme provést revizi pod odborným dohledem restaurátora s příslušným povolením MK ČR, každých pět let. Zvažované změny, které se jakkoli dotýkají restaurovaného díla je nutné konzultovat s odborníky památkové péče. Další zásahy na restaurovaném díle by měly být provedeny odborným restaurátorem s příslušným povolením MK ČR.

7. Závěr

Bakalářskou práci tvoří restaurátorská dokumentace s rozšířenou teoretickou částí. Dokumentace popisuje umělecko-historický a restaurátorský průzkum, také komplexní zákrok provedený na úseku figurální malby na jižní stěně tzv. *Freskového sálu* v prvním patře domu čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích. Sál je zdoben na všech stěnách malbami patrně z 60. let 16. století.⁹⁵ Výjevy na jižní stěně místnosti zobrazují dvě alegorické postavy Svobodných umění, tato práce se zabývá částí malby s alegorií Geometrie. Umělecko-historickému průzkumu předcházelo nashromáždění a rešerše písemných a obrazových podkladů k tématu. Součástí průzkumu je i rozšířená kapitola, která se zabývá ikonografií alegorie Geometrie, která je na malbě vyobrazena, její atributy dokládá na galerii grafik z období renesance (*viz příloha č. 4: Galerie grafik*).

Významná je pro restaurované dílo grafika George Pencze, která má totožnou kompozici jako zmiňovaný úsek renesanční malby, napomohla malbu identifikovat a rekonstruovat některé její chybějící části. V galerii grafik najdeme srovnání Penczovy rytiny s dalšími soudobými grafikami s tematikou *Geometrie*, které dokládají celou škálu atributů používaných při zobrazování *Geometrie*. Přestože nejružnějších atributů je v tomto období celá řada, můžeme pozorovat několik nejčastějších rysů, které se objevují i na Penczově grafice. Alegorie *Geometrie* je nejčastěji zobrazována jako žena, a jejím nejčastějším atributem je kružítko, pravítko a příložník, stejně jako je tomu v případě Penczovy grafiky. Z nejběžnějších atributů ale na Penczově grafice chybí globus, místo něj má *Geometrie* kružítko položené na rýsovací desce.

Restaurátorský průzkum hodnotí stav předchozích restaurátorských zásahů a celkového stavu malby. Na základě průzkumu byla stanovena míra dochování originální omítky, malby a byla určena původní technika malby.

V rámci samotného restaurátorského zásahu byly nahrazeny nevyhovující druhotné tmely, proběhlo strukturální a hloubkové zpevnění omítky. Byla provedena retuš a rekonstrukce některých chybějících pasáží malby podle grafické předlohy. Retuš i rekonstrukce byla provedena jen v oblasti tmelů, tak aby nijak nezasáhla do originální malby a byla jednoduše reverzibilní. Restaurátorský průzkum a zásah je zdokumentován v obrazové a grafické příloze (*viz kapitola 9 Fotografická dokumentace, 10 Grafické zákresy a 11 Přílohy*), galerie grafik zmiňovaných v rozšířené kapitole bakalářské práce je umístěna v přílohách (*viz příloha č. 4: Galerie grafik*).

---

⁹⁵ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSc., s. 45-54.

8. Seznam literatury, pramenů a použitých zkratk

8.1 Seznam literatury

- EVANS, Michael. Allegorical Women And Practical Men: The Iconography Of The Artes Reconsidered. *Studies in Church History Subsidia*. 1978, č. 1, s. 305 - 329.
- CONTE, Gian Biagio. *Dějiny římské literatury*. 2., rev. a dopl. vyd. Přeložil Dagmar BARTOŇKOVÁ. Praha: KLP, 2008, s. 617-618.
- HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008.
- LAUSBERG, Heinrich. *Handbook of Literary Rhetoric: A Foundation for Literary Study*. Boston: Brill, 1998, s. 10.
- MARÉ, Estelle Alma. The development of the liberal arts, the representation of *trivium* personifications in the Carafa Chapel by Filippino Lippi, and the status of the visual arts during the Italian Renaissance. *South African Journal of Art History: A Journal for the Visual Arts and Architecture*. 2019, č. 1, s. 56-86.
- MÍČHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Brno, 2010. Magisterská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Bartlová, CSc. Obrazová příloha obr. 23-39.
- *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1909. (heslo *Universita*).
- ÖSTERREICHER, Oliver, *Sgraffitohäuser und Zellengewölbe, Die Österreicher in Gotik und Renaissance*, Bad Pirawarth 2017. Uloženo: u autora rukopisu.
- RADOVÁ, Milada; RADA, Oldřich. *Mistr Leopold Estreicher a jeho slavonická stavební dílna Umění XVII*, 1970, s. 358 – 382.
- STAHL, William – JOHNSON, Richard – BURGE, Evan. *Martianus Capella and the Seven Liberal Arts I*, s. 9. Pozri tiež S. Grebe, *Martianus Capella: De Nuptiis Philologiae et Mercurii*, s. 11 a D. Shanzer, *A philosophical and literary commentary on Martianus Capella's De Nuptiis Philologiae et Mercurii*, s. 1.
- SVOBODA, Ludvík. *Encyklopedie antiky*. Academia Praha 1974, s. 596.
- ŠEDÝ, Václav. *Sochařské řemeslo: základ sochařského umění*. Praha: SNKLHU, 1953.
- TURNER, Gerard L'E. *Antique Scientific Instruments*, Blandford Press Ltd. 1980.

8.2 Seznam pramenů

- Archiv Národního památkového ústavu, České Budějovice. Dokument č. 989. Zpráva o prohlídce nástěnných maleb. Zápis restaurátorské komise ze dne 27.2. 1978, Slavonice.
- Archiv Národního památkového ústavu, České Budějovice. Dokument č. 4605. Jednání ve věci poškození renesančních maleb. Zápis z kontrolního dne 25. 06. 1992, Slavonice.
- Archiv Národního památkového ústavu, České Budějovice. Dokument č. 7636. Zápis z kontrolního dne na akci čp. 49 ze dne 24.11. 1977, Slavonice.
- BAYER, Karol. *Měšťanský dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích: Chemickotechnologický průzkum nástěnných maleb*. Nepublikovaný chemickotechnologický průzkum. Litomyšl: Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, 2020.
- BODANSKÝ, Miroslav. *Restaurování části maleb v kupoli baziliky Nanebevzetí Panny Marie na Svatém kopečku u Olomouce: Srovnání citlivosti vybraných modrých a zelených pigmentů*

na katexové a anexové ionoměničce. Zlín, 2012. Praktická bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Martin Martan, ak. mal.

- KHOMENOK, Taisiia. *Restaurování části nástěnné malby s motivem „Podobenství o rozséváči“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480*. Litomyšl, 2020. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování. Vedoucí práce MgA. Zuzana Wichterlová, s. 34.
- NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÝ, Josef; JOSEFÍK, Jiří; SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům čp. 480: Renesanční nástěnné malby v I. patře*. Praha, 1992. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence, RZ 1691.
- WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana a BERANOVÁ, Anežka. *Restaurátorský průzkum, Restaurátorský záměr: Interiérová malířská výzdoba sálu v I. patře měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích*. Hostim, 2018. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence.
- WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana. *Záměr na restaurování nástěnných maleb v I. patře domu čp. 480 ve Slavonicích*. Hostim, 2016. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Oddělení dokumentace a evidence.

8.3 Internetové zdroje

- Ad septem artes liberales. In: *is.muni* [online]. [cit. 20.4. 2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2012/LJMedA05/um/28771134/ad_septem_artes_liberales.pdf.
- Geometria. In: *Bildindex: der Kunst & Architektur* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.bildindex.de>;
- Collection search. In: *British Museum* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_E-4-282.
- FRANEK, Juraj. *Dialektika v diele Martiana Capellu De Nuptiis Philologiae et Mercurii* [online]. Brno 2008. Bakalářská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: Mgr. Katarina Petrovičova, Ph.D. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ufbmn/?fakulta=1421>.
- Geometria. In: *Graphikportal* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.graphikportal.org>.
- LUDWIG, Matthias. 80. Historische Winkelmeßgeräte in Projekten des Mathematikunterrichts. *Der Mathematikunterricht* [online]. 1999, č. 45, s. 42-58. [cit. 20. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.didaktik.mathematik.uni-wuerzburg.de/history/vollrath/papers/080.pdf>.
- MASI, Michael. “Boethius and the Iconography of the Liberal Arts.” *Latomus* [online]. sv. 33, č. 1, 1974, s. 57–75. *JSTOR*. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/41528929.
- MASTNÁ, Naděžda. *Slavonické měšťanské domy ze stavební huti Leopolda Estreichera a jejich současný stav* [online]. Brno, 2008. Bakalářská diplomová práce. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: PhDr. Aleš Filip, Ph.D. [cit. 20.6.2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/wvadw/BP_-_UCO_180199-Slavonicke_mestanske_domy_ze_stavebni_huti_L.Estreichera_a_jejich_soucasny_stav_150dpi.pdf.
- MROVĚC, Vojtěch. *Restaurování části nástěnné malby s motivem „Podobenství o dělnících na vinici“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích* [online]. Litomyšl, 2020. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování. Vedoucí práce MgA. Zuzana Wichterlová, s. 13. [cit. 20.7.2021]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/78106>.
- PETRŽELKA, Josef. Dějiny filosofie II. *is.muni.cz* [online]. [cit. 20.4. 2021]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps10/phil/web/zArtes.html>.
- Search in Rijksstudio. In: *Rijksmuseum* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search>.
- Slavonice. In: *Veduty: V Českých a Slovenských archivech* [online]. [cit. 16.6.2021]. Dostupné z: <http://www.veduty.cz/veduty/Zoomify.action?xid=a1734ee8017b784515538d030a7ac047&ent>

[ityType=10043&entityRef=%28%5En%29%28%28%28localArchiv%2C%5En%2Chot_%29%28unidata%29%29%2810749%29%29&scanIndex=0.](#)

- VETTER, Quido. Z dějin nivelace. *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky* [online]. 1919, č. 1, s. 27-37. [cit. 20. 4. 2021]. Dostupné z: https://dml.cz/bitstream/handle/10338.dmlcz/121129/CasPestMatFys_048-1919-1_4.pdf.
- Prints and drawings. In: *Virtuelles Kupferstichkabinet* [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/en/detail-view>.
- Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze: Architekt urbanista (civilní) inženýr. In: *Neolokator* [online]. [cit. 20. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.neolokator.cz/wp-content/uploads/2018/11/URBANISMUS-A-JEHO-PRÁVNÍ-RÁMEC-I-VŠUP-2018.pdf>.
- Hortus deliciarum. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. 3.6.2021 [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Hortus_deliciarum.

8.4 Ústní sdělení

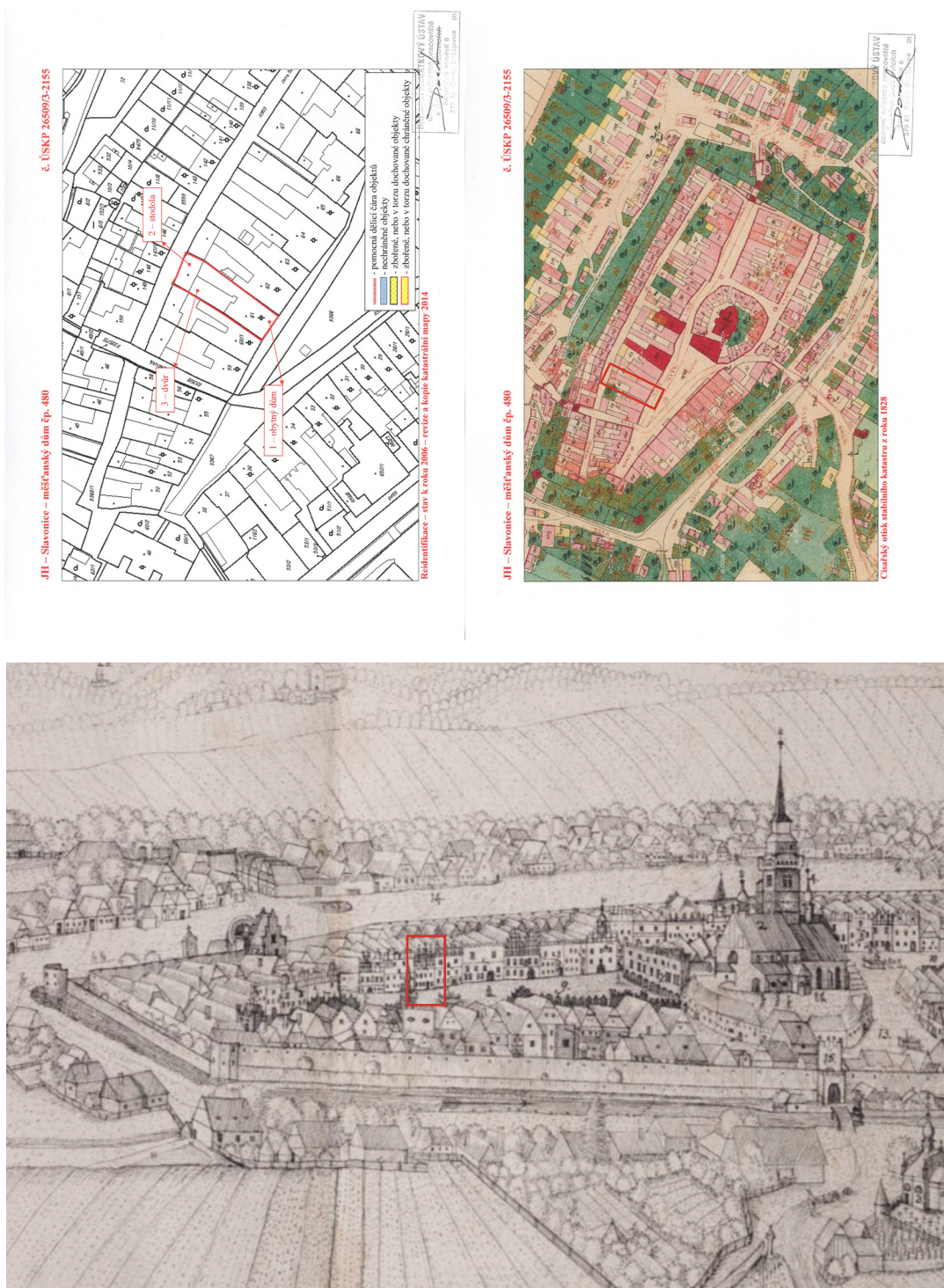
- BLÁHA, Jiří. *Sdělení o původu výklenku tzv. Freskovém sále*. Slavonice, 5.6. 2020.
- KARÁSEK, Libor. *Sdělení o vývoji stropu v tzv. Freskovém sále*. Slavonice, 25.5.2020.
- KOCINA, Jan. *Sdělení o poznatcích archeologického průzkumu tzv. Freskového sálu*. E-mailem 29.4. 2021.
- MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Sdělení o poznatcích k erbů Wolfganga Kapplera*. E-mailem 15.5. 2021.

8.5 Seznam použitých zkratk

- FR – Fakulta restaurování
- KP - Kulturní památka České republiky
- MK ČR - Ministerstvo kultury České republiky
- NPÚ – Národní Památkový Ústav
- ÚOP - Územní odborné pracoviště
- ÚSKP - Ústřední seznam kulturních památek

9 Fotografická dokumentace

9.1 Historické fotografie, mapy, plány

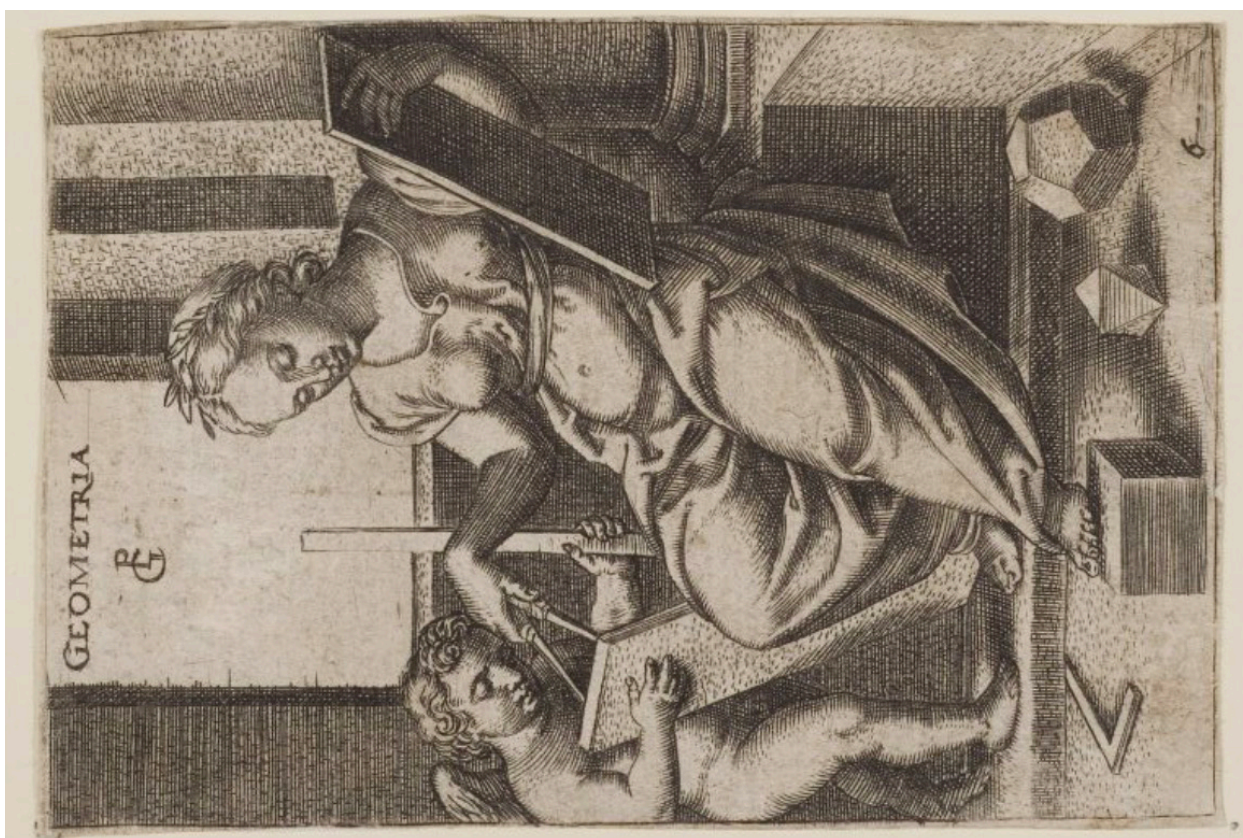

Obr. 01: Srovnání plánu Náměstí ve Slavonicích z roku 2006 (vlevo) s císařským otiskem stabilního katastru z roku 1828 (vpravo). Dům čp. 480 je označen červeným rámečkem. (Z archivu NPÚ ÚOP České Budějovice.)

Obr. 02: Výřez z veduty Slavonic z roku 1729. Ukazuje celkový pohled na město, dům s dnešním čp. 480 je označen červeným rámečkem. (Veduty.cz [online]. Viz pozn. č. 15.)

Obr. 03: Historická fotografie z r. 1980. Jihozápadní roh místnosti se zřetelnou částí malby allegorie Geometrie. Patrná je zde statická trhlina, četné pekování omítky. (Z archivu NPÚ ÚOP České Budějovice.)

Obr. 04: Grafika „Geometria“ autora George Pencze z roku 1541, která má podobnou kompozici jako malba Geometrie v tzv. Freskovém sále. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_E-4-282.)

9.2 Stav před restaurováním

Obr. 05: Celkový pohled na západní stěnu tzv. Freskového sálu. Stav před restaurováním.

Obr. 06: Celkový pohled na jižní stranu sálu. Vpravo se nachází restaurovaný úsek s výjevem Geometrie, vymezený pro tuto dokumentaci. Stav před restaurováním.

Obr. 07: Celkový pohled na východní stěnu sálu. Stav před restaurováním.

Obr. 08: Celkový pohled na severní stěnu se vstupem do sálu. Stav před restaurováním.

Obr. 09: Celkový pohled na restaurovaný úsek s výjevem Geometrie, vymezený pro tuto dokumentaci. Stav před restaurováním.

9.3 Průzkum a zkoušky

Obr. 10: Detail struktury tahu štětce v podkladové vrstvě na šatech figury. Geometrie v ostrém bočním nasvícení. Stav před restaurováním.

Obr. 11: Detail ruky figury. Geometrie s patrnou hnědočernou linkovou rozkresbou, v horní části výjevu. Stav před restaurováním.

Obr. 12: Detail poškození. Prasklina v pravé horní části restaurovaného úseku v jihozápadním rohu místnosti. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav před restaurováním.

Obr. 13: Detail poškození. Pohled na prasklinu v pravé horní části restaurovaného úseku podél jihozápadního rohu místnosti. Stav před restaurováním.

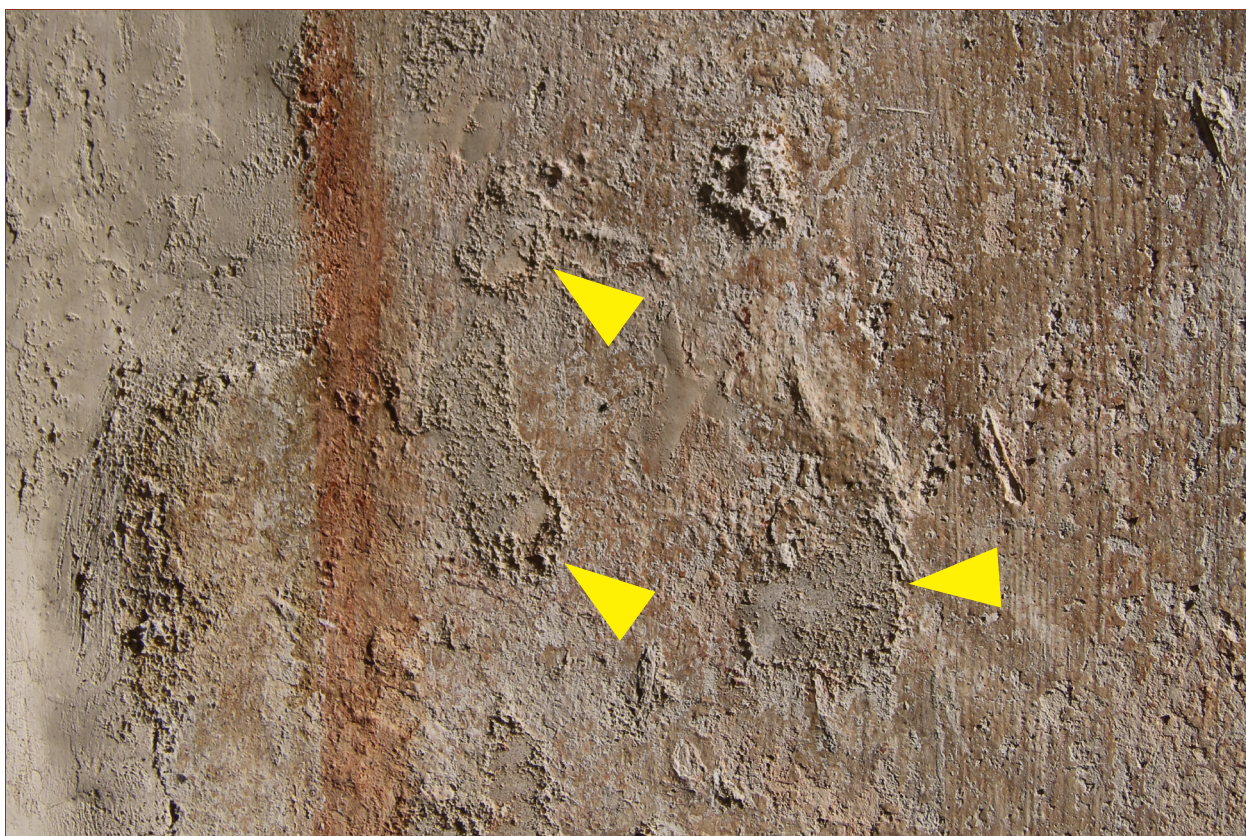
Obr. 14: Detail původní barevné vrstvy: výjimečně dochovaný inkarnát putta s jeho opaskem v oblasti, kde se většina těla putta dochovala jen v rozvrhové podmalbě. Levá horní část výjevu. Stav před restaurováním.

Obr. 15: Detail originální barevné vrstvy s lokálním poškozením, které pravděpodobně vzniklo při odkryvu během předchozího restaurátorského zásahu. Iluzivní římsa ve střední části restaurovaného úseku. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav před restaurováním.

Obr. 16: Detail části velkého tmelu bez rekonstrukce ve střední části restaurovaného úseku. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav díla před restaurováním.

Obr. 17: Detail druhotných tmelů v levé horní části restaurovaného úseku. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav díla před restaurováním.

Obr. 18: Detail velmi hladkého druhotného tmelu s retuší v levé spodní části restaurovaného úseku. (Tmel je označen žlutou šipkou). Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav díla před restaurováním.

Obr. 19: Detail několika hrubých druhotných tmelů v levé spodní části restaurovaného úseku. (Tmely jsou označeny žlutou šipkou) Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav díla před restaurováním.

Obr. 21: Detail druhotných tmelů na obličejí figury Geometrie a retuší v oblasti tmavého pozadí v horní části výjevu. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav díla před restaurováním.

Obr. 20: Detail retuší na šatech figury Geometrie, v horní části výjevu. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav díla před restaurováním.

Obr. 22:
 Celková fotografie restaurovaného úseku v rozptýleném světle pro srovnání s fotografií v UV záření. Stav díla před restaurováním.

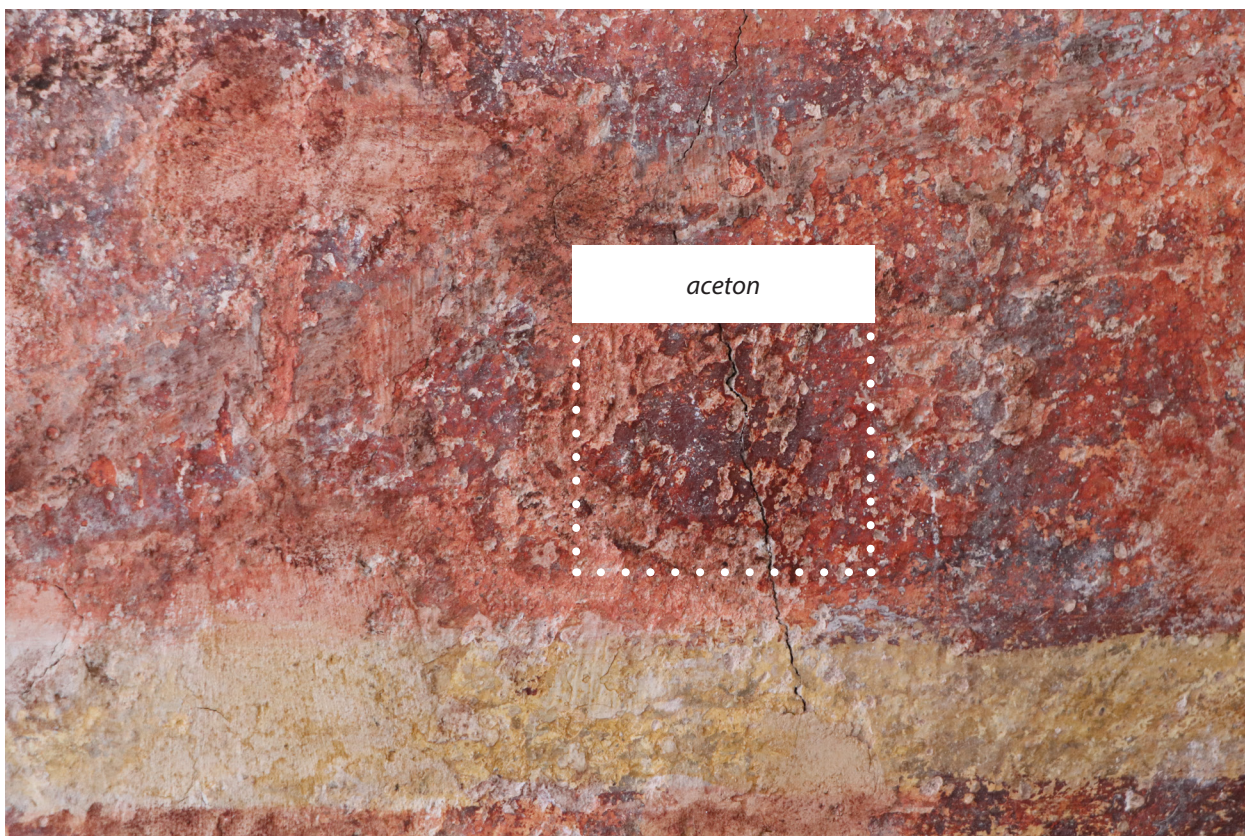

Obr. 23:
 Celková fotografie restaurovaného úseku pořízená v UV záření. Stav díla před restaurováním.

Obr. 24: Zkouška odstranění retuší z roku 1992 pomocí líhu s vodou. Zkouška v oblasti druhotného tmelu na iluzivní římsce ve střední části restaurovaného úseku.

Obr. 25: Zkouška odstranění retuší z roku 1992 pomocí acetonu v oblasti druhotného tmelu na iluzivní římsce ve střední části restaurovaného úseku.

Obr. 26: Zkouška odstranění ztmavlé retuše z roku 1992 v oblasti nápisové pásky ve střední části restaurovaného úseku, na originální vrstvě malby pomocí acetonu. Stav před odstraněním.

Obr. 27: Zkouška odstranění ztmavlé retuše z roku 1992 v oblasti nápisové pásky ve střední části restaurovaného úseku, na originální vrstvě malby pomocí acetonu. Stav po odstranění.

9.4 Postup restaurátorských prací

Obr. 28: Detail poškození původní barevné vrstvy ve střední části restaurovaného úseku. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav po odstranění druhotných tmelů.

Obr. 29: Detail poškození původní barevné vrstvy v oblasti šatů figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav po odstranění druhotných tmelů.

Obr. 30: Detail popraskaného cementového jádrového tmelu v horní části restaurovaného úseku. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav před odstraněním cementového tmelu.

Obr. 31: Detail poškození původní barevné vrstvy pekováním ve střední části restaurovaného úseku. Fotografie v ostrém bočním nasvícení. Stav po odstranění druhotných tmelů.

Obr. 32: Detail poškození levé spodní části malby. Patrné je zde smíšené zdivo a vrstva omítky s kousky obilniny. Stav po odstranění druhotných tmelů.

Obr. 33: Detail malby zajištěné ochrannými přelepy v horní části restaurovaného úseku. Stav v průběhu odstraňování druhotného cementového tmelu.

Obr. 34: Pohled na horní část restaurovaného úseku s figu-
rou Geometrie. Stav po vytmelení.

Obr. 35: Detail obličeje figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav po vytmelení.

Obr. 36: Detail velkého tmelu v oblasti šatů figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav po vytmelení.

Obr. 37: Detail tmelu v oblasti chodidel figury
Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav po
vytmelení.

Obr. 38: Detail tmelů v levé horní části restaurovaného
úseku. Stav po vytmelení.

Obr. 39: Detail tmelů v pravé horní části restaurovaného úseku. Stav po vytmelení.

Obr. 40: Pracovní fotografie tmelení statické trhliny v jihozápadním rohu místnosti (pravý okraj restaurovaného úseku).

Obr. 41: Fólie s přenesenými obrysovými liniemi malby a naznačenou možností doplnění draperie šatů v místě tmelu, podle grafiky George Pencze.

9.5 Sekvence fotografií

Obr. 42: Detail levé horní části restaurovaného úseku v ostrém bočním nasvícení. Stav před restaurováním.

Obr. 43: Detail levé horní části restaurovaného úseku. Stav po odstranění tmelů.

Obr. 44: Detail levé horní části restaurovaného úseku. Stav po vytmelení.

Obr. 45: Detail levé horní části restaurovaného úseku. Stav po retušování.

Obr. 46: Detail šatů figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav před restaurováním.

Obr. 47: Detail šatů figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav po odstranění tmelů.

Obr. 48: Detail šatů figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav po vymělení.

Obr. 49: Detail šatů figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav po retušování.

Obr. 50: Detail oblasti chodidel figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku v ostrém bočním nasvícení. Stav před restaurováním.

Obr. 51: Detail oblasti chodidel figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav po odstranění tmelů

Obr. 52: Detail oblasti chodidel figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav po vytmelení.

Obr. 53: Detail oblasti chodidel figury Geometrie v horní části restaurovaného úseku. Stav po retušování.

Obr. 54: Detail pravé horní části restaurovaného úseku. Stav po vytmelení.

Obr. 55: Detail pravé horní části restaurovaného úseku. Stav po retušování.

Obr. 56: Detail okraje výklenku ve spodní část restaurovaného úseku. Stav po odstranění tmelů.

Obr. 57: Detail okraje výklenku ve spodní část restaurovaného úseku. Stav po retušování.

Obr. 58: Pohled na horní část restaurovaného úseku. Stav před restaurováním.

Obr. 59: Pohled na horní část restaurovaného úseku. Stav po odstranění tmelů.

Obr. 60: Pohled na horní část restaurovaného úseku. Stav po vytmělení.

Obr. 61: Pohled na horní část restaurovaného úseku. Stav po retušování.

Obr. 62: Celkový pohled na restaurovaný úsek. Stav po odstranění tmelů.

Obr. 63: Celkový pohled na restaurovaný úsek. Stav po retušování.

Obr. 64: Detail draperie šatů figury Geometrie Stav po retuši.

Obr. 65: Detail pravé části draperie šatů figury Geometrie. Stav po retuši.

Obr. 66:
Pohled na horní
část výjevu. Stav
po retuši.

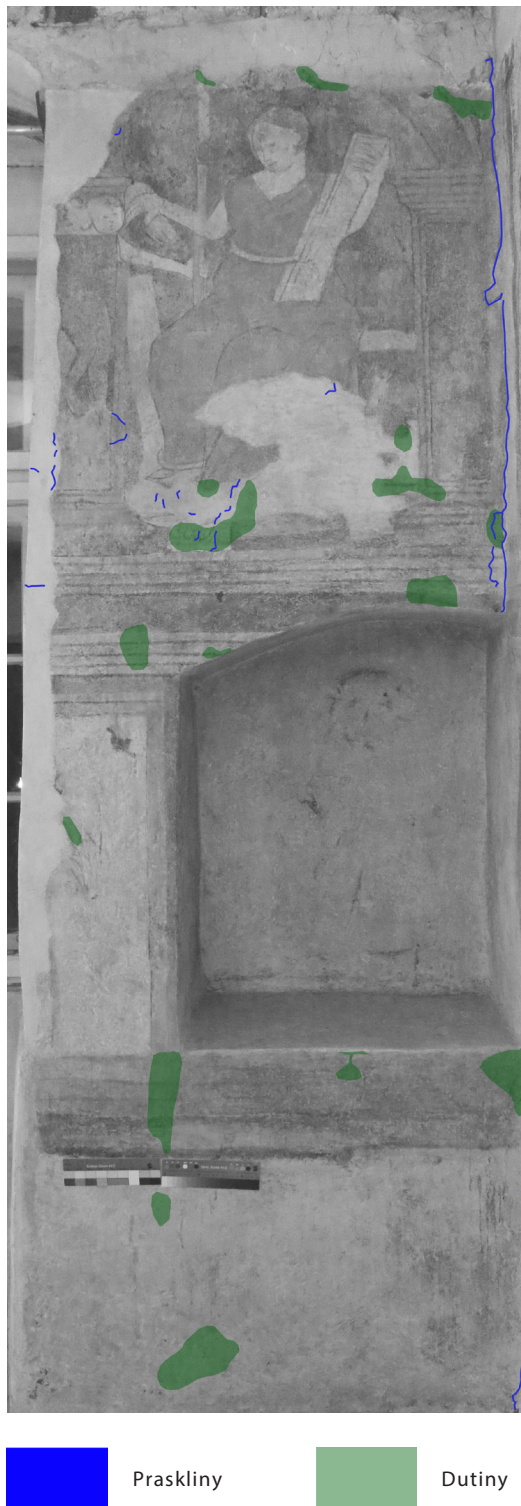
Obr. 67: Celkový pohled na figuru Geometrie v horní části výjevu. Stav po retuši.

Obr. 68: Celkový pohled na restaurovaný úsek. Stav po retuši.

10 Grafická dokumentace

Obr. 69: Mapování všech druhů poškození.

Nevyhovující tmely

Nevyhovující retuše
v oblasti originálu

Obr. 70: Mapování druhotných zásahů.

Obr. 71: Mapování restaurátorského zásahu.

11 Přílohy

Př. 01: Galerie grafik

Př. 02: Restaurátorský záměr

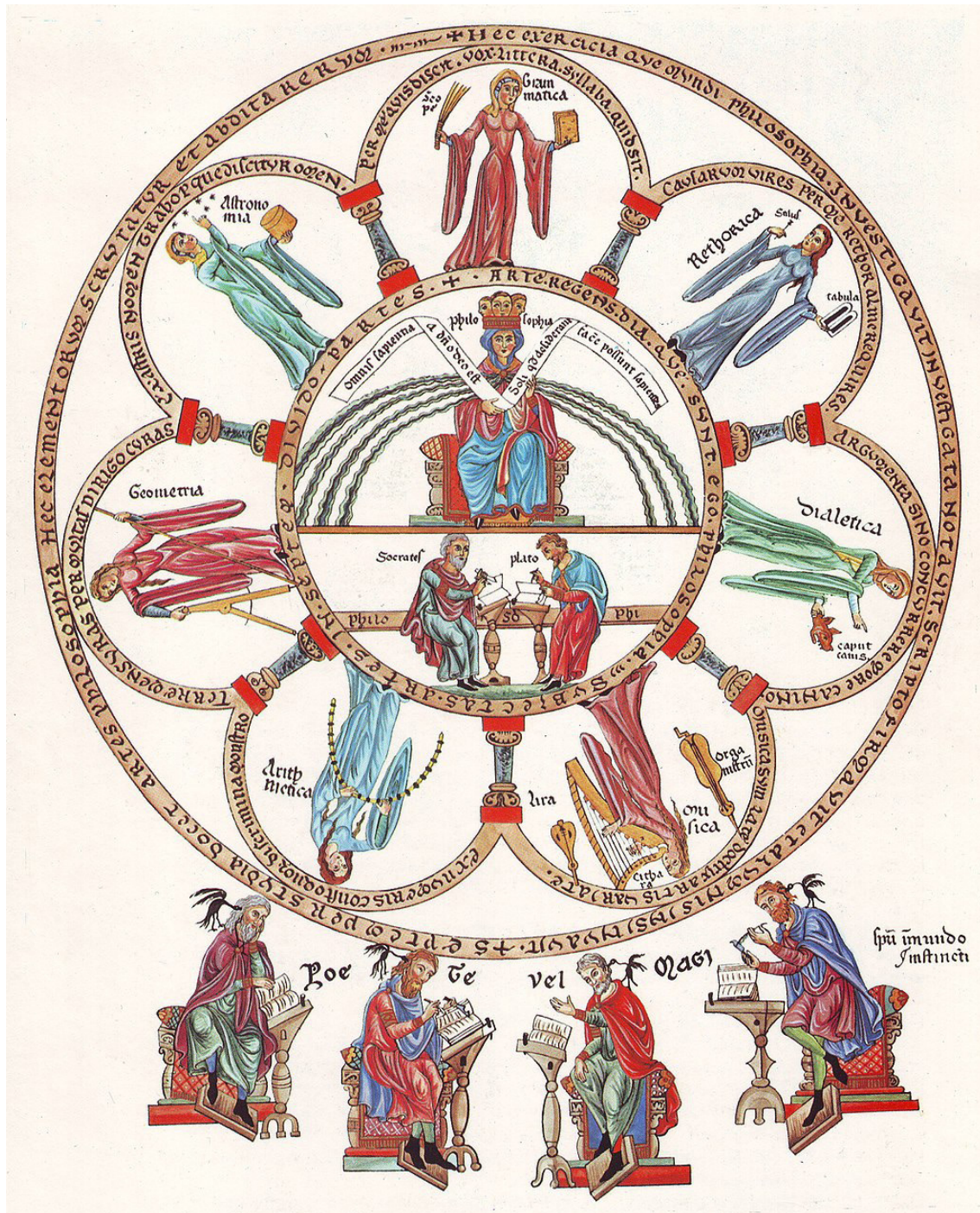
Př. 03: Chemicko-technologické analýzy

Př. 04: Závazné stanovisko

Galerie grafik:

Příloha k rozšířené kapitole bakalářské práce: soubor grafických předloh s námětem Geometrie, pocházejících z pol. 16. – pol. 17. stol., ilustrace k vývoji zobrazování Svobodných umění

Obr. 01: Ilustrace z rukopisu Hortus deliciarum z let 1167-1185, která zobrazuje Sedm svobodných umění, alegorické postavy umění jsou propojeny s filosofií “matkou” všech věd. Filosofii proudí z hrudi pramínky vědomostí mířící k jednotlivým představitelkám svobodných umění. (Wikipedia [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Hortus_deliciarum)

Obr. 02: Ilustrace z Heidelberského kodexu z roku 1420 zobrazuje alegorie Sedmi svobodných umění s příslušným vědcem (patronem): Gramatika a spolu s ní Priscianus, Dialektiku doprovází Aristotelés, Rétoriku Cicero, Geometrii Euclides, Aritmetiku Pythagoras, Hubdu Timotheus z Milétu, Astronomii Ptolemaios. (EVANS, Michael. Allegorical Women And Practical Men: The Iconography Of The Artes Reconsidered. Studies in Church History Subsidia. 1978, č. 1, s. 305 - 329)

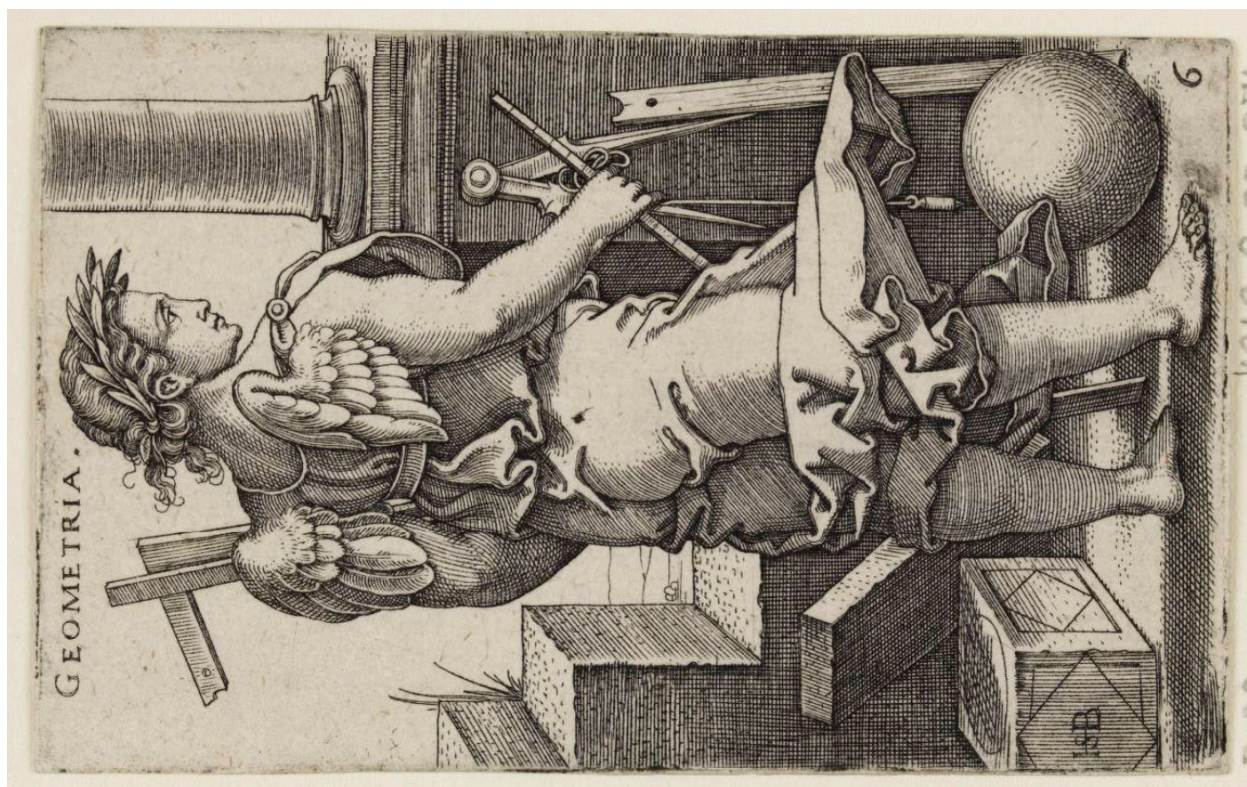

Obr. 03: Grafika George Pencze z roku 1541, její vyhledání v databázi Britského muzea pomohlo odhalit význam alegorie ve „Freskovém sále“ ve Slavonicích, grafika má velmi podobnou kompozici jako malba a nese název Geometrie. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_E-4-282)

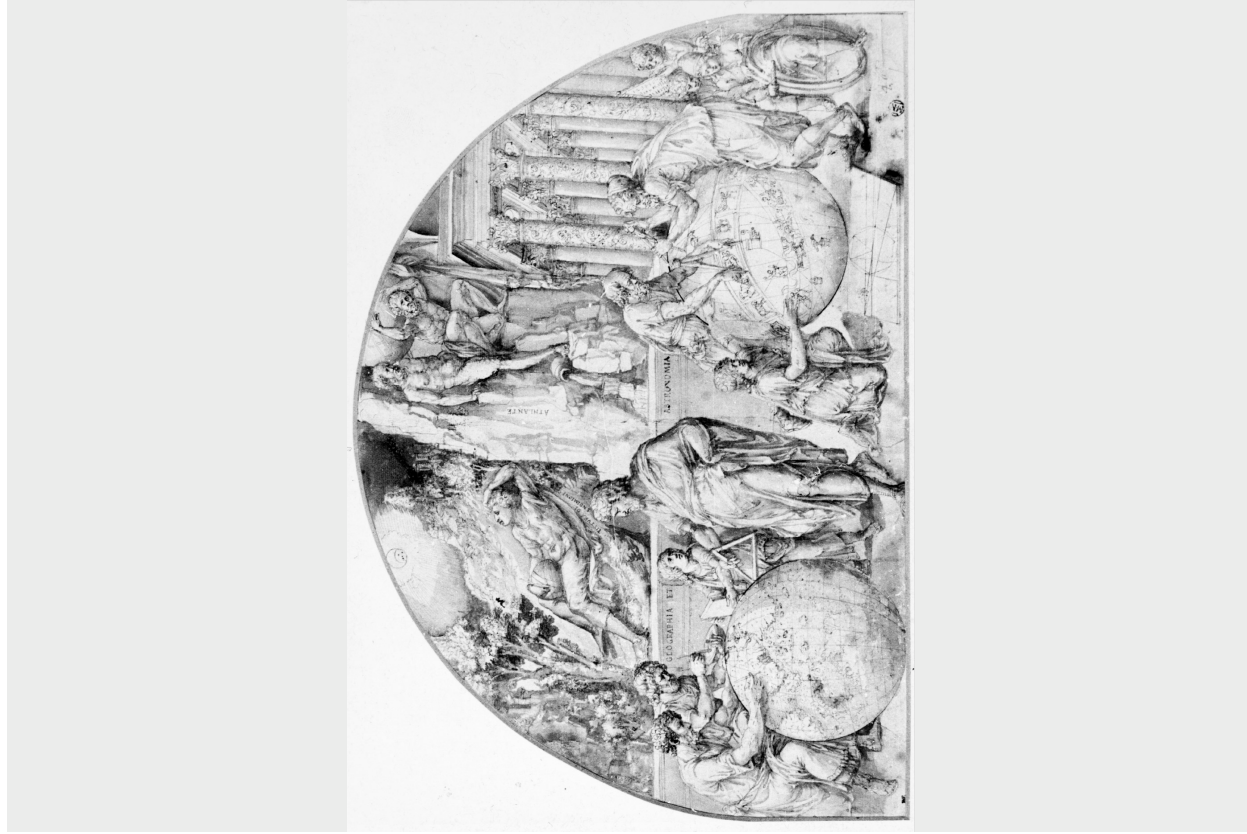

Obr. 04: Grafika Sebalda Behama zobrazující Geometrii, datovaná mezi roky 1531 - 1600. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1850-0612-283)

Obr. 05: Grafika z roku 1593, vytvořena Dominicem Custosem, zobrazuje portrét Hieronima Fuggera Fil. III. Anthonii. V levém dolním rohu portrét zdobí alegorie Geometrie. (Virtuelles Kupferstichkabinett [online]. [cit. 16.6.2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1868-0822-274)

Obr. 06: Grafika s alegorií Geografie (Geometrie) a Astronomie Pierra Ligoria, vrytá mezi lety 1550-1575. (Louvre, Dept. des arts graphiques inv. 96886)

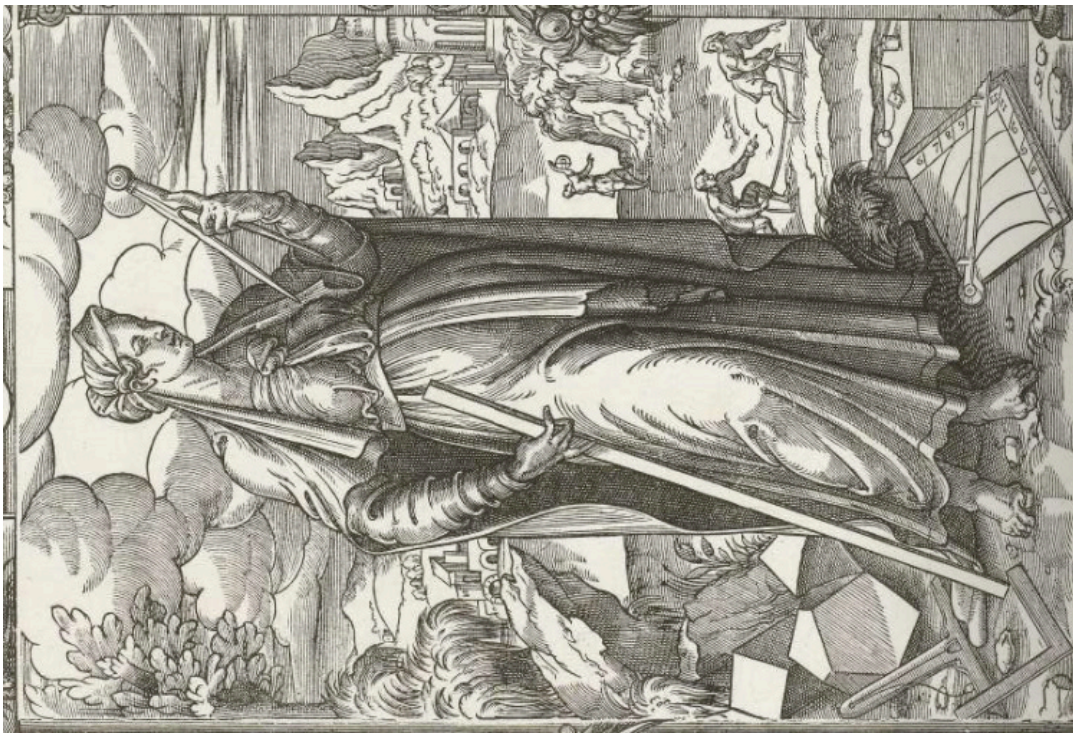
Obr. 07: Grafika znázorňující Svobodná umění pod sochou Jupitera z let 1590-1600, vrytá Janem Saenredamem. (Graphikportal [online]. [cit. 16.6.2021]. Dostupné z: <https://www.graphikportal.org/document/gpo00025192>)

Obr. 08: Grafika s vyobrazením Geometrie, datovaná mezi roky 1635-1645, autorem je Cornelius Schut. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1929-0114-19)

Obr. 09: Grafika s motivem Geometrie, autora Virgilia Solise, 1524 - 1562. (Rijksmuseum [online]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search/objects?q=geometria&p=3&ps=12&st=Objects&ii=5#/RP-P-OB-54.726,29>)

Obr. 10: Grafika s motivem Geometrie, autora Virgila Solise, 1534 -1562. (Virtuelles Kupferstichkabinett [online]. [cit. 16.6.2021]. Dostupné z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/de/detail-view>)

Obr. 11: Výřez z grafiky: „Geometria en Astronomia,“ od Mariana Bonnera, 1563 - 1573. (Rijksmuseum [online]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search/objects?q=Geometria+en+astronomia&chronologic&ps=12&st=Objects&i=2#/RP-P-OB-33.909,2>)

Obr. 12: Grafika
Giovanniho Battisty
Fontany z roku
1570 s názvem
„Geometria“.
(Virtuelles
Kupferstichkabinett
[online]. [cit.
16.6.2021]. Dostupné
z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/de/detail-view>)

Obr. 13: Výřez
z grafiky „Sedm
svobodných
umění“ z roku
1575 holandského
autora Collaerta
Van Voeswinckela.
(Virtuelles
Kupferstichkabinett
[online]. [cit.
16.6.2021]. Dostupné
z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/de/detail-view>)

Obr. 14: Grafika s vyobrazením Geometrie od Josta Ammana, 1579. (Virtuelles Kupferstichkabinett [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/de/detail-view>)

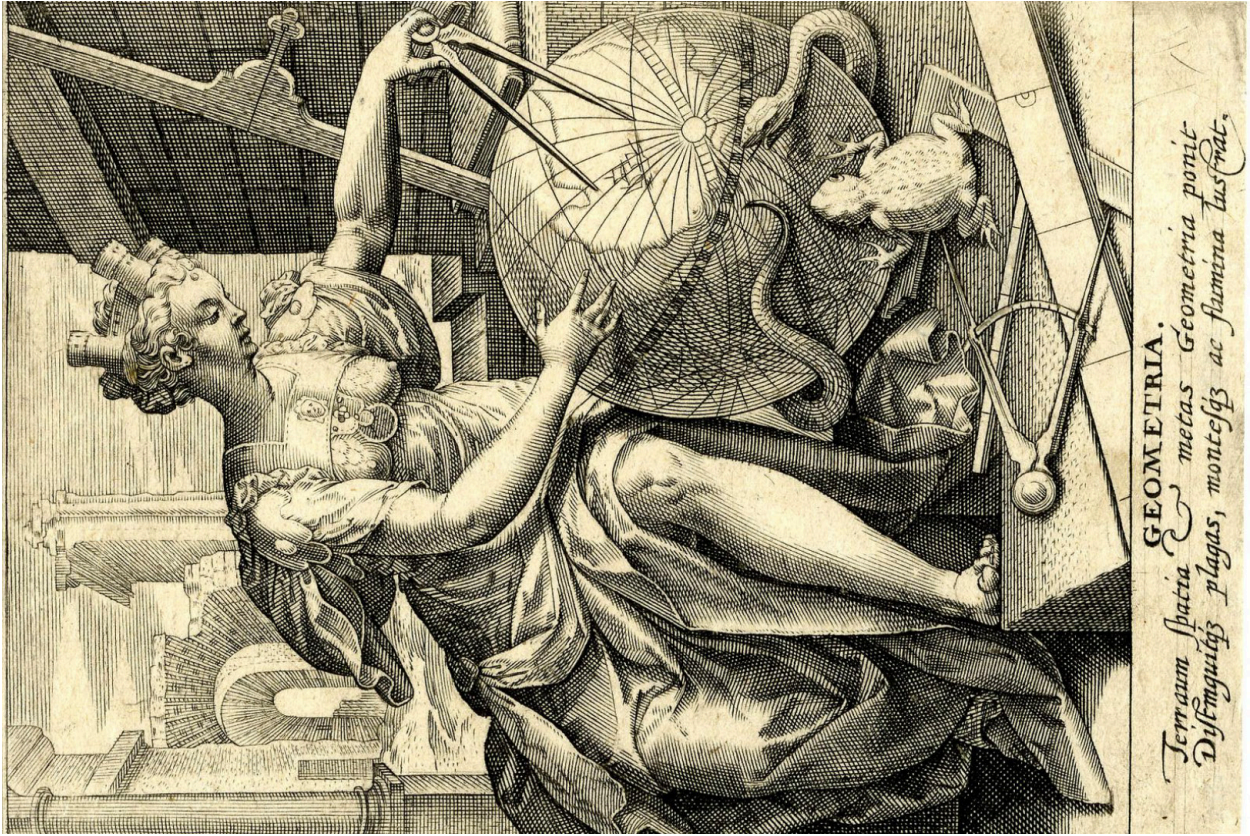
Obr. 15: Grafika s vyobrazením Geometrie, od George Givera, 1625-1635. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1870-0514-1143)

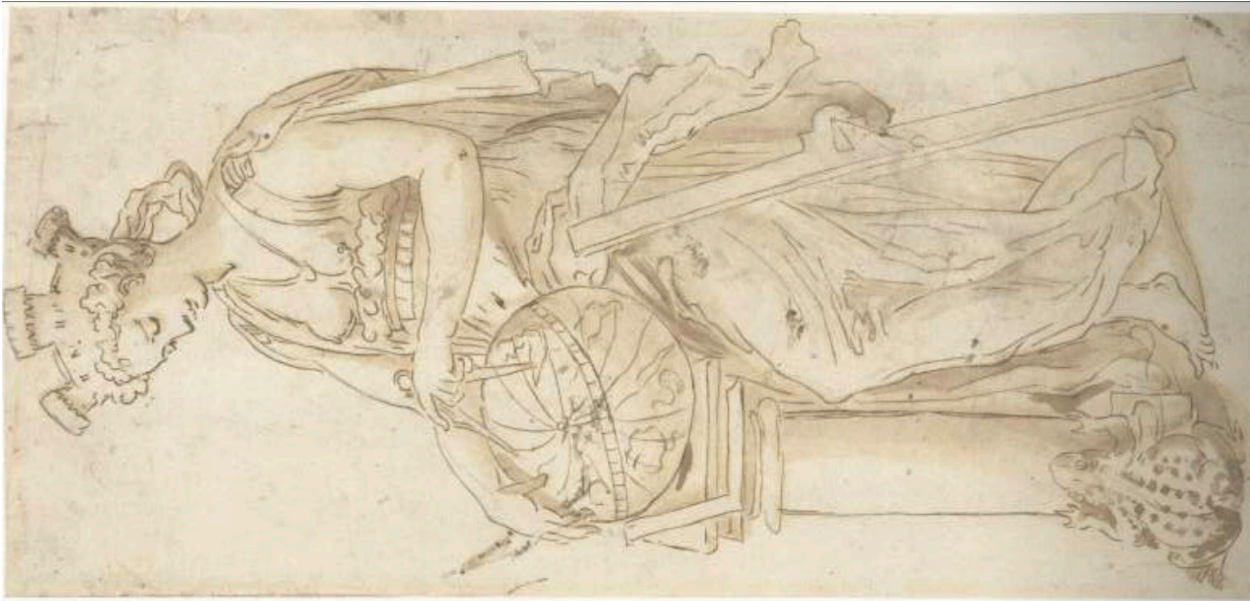

Obr. 16: Grafika s vyobrazením Geometrie od Cornelia Corta, 1565. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_F-1-293)

Obr. 17: Grafika s vyobrazením Geometrie od Crispijna de Passe staršího, 1590-1637. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_D-6-5)

Obr. 18: Návrh na grafiku s vyobrazením Geometrie, Maerten de Vos, 1594 - 1625. <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/de/detail-view>

Obr. 19: Grafika s vyobrazením Geometrie, podle Jana Sadele, 1600. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1868-0612-458)

Obr. 20: Detail grafiky s vyobrazením Septem artes liberales (uprostřed Geometrie), Luca Ciamberlano, 1617. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1951-0407-53)

Obr. 21: Detail grafiky s vyobrazením Geometrie, Portrét van Melchiora Schärrera, 1618. (16e eeuw), anonymous, 1618. (Rijksmuseum [online]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search/objects?q=geometria&p=3&ps=12&st=Objects&i1=9#/> RP-P-1916-228,33)

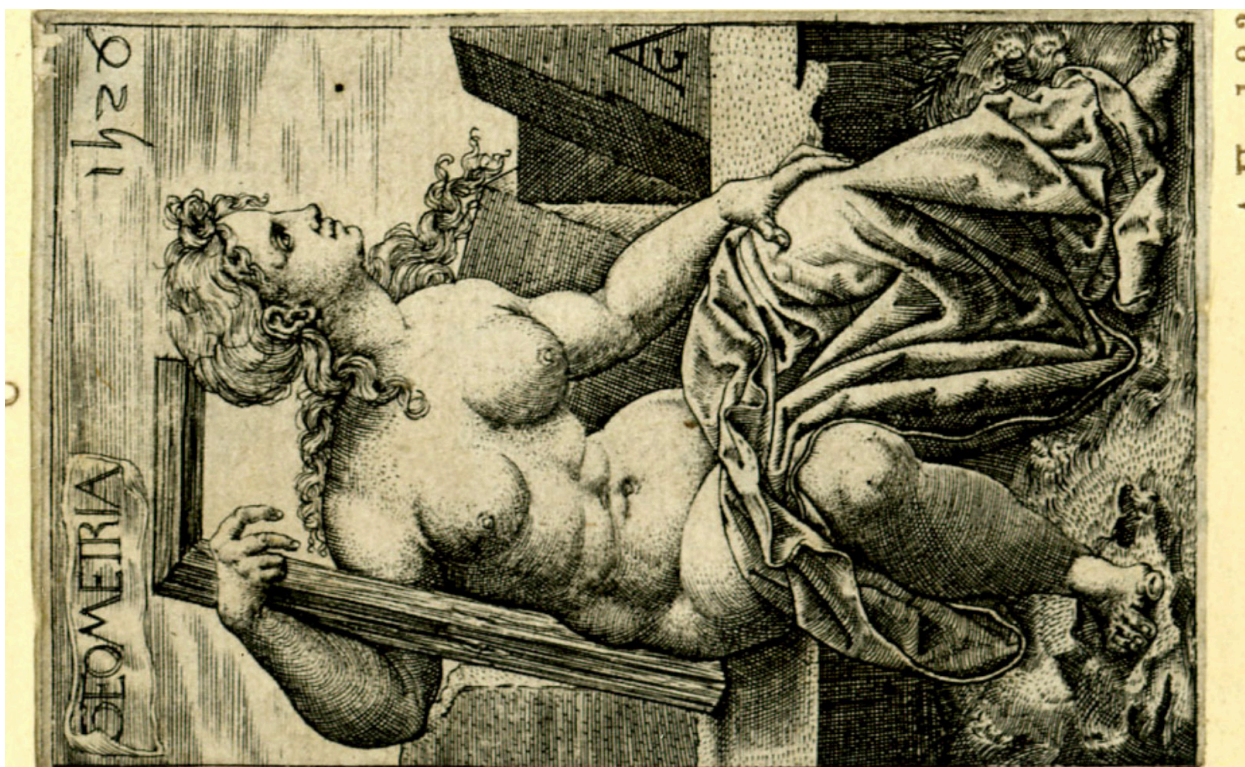
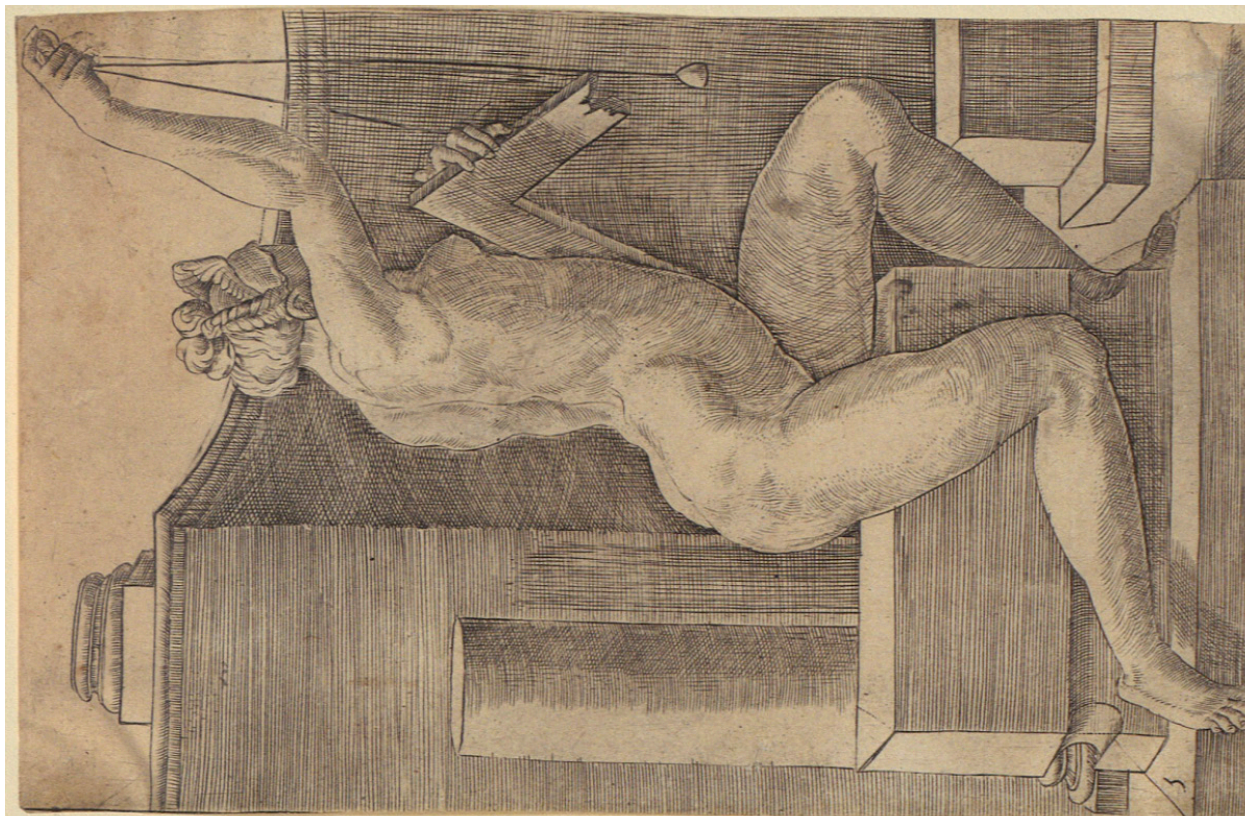

SEPTEM ARTES LIBERALES.

Obr. 22: Grafika s vyobrazením Septem artes liberales od Cornelia Schuta, 1635-1645. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1929-0114-18)

Obr. 23: Grafika s vyobrazením Geometrie, podle Francise Cleyna, 1645-1680. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1862-0614-1559)

Obr. 24: Grafika s vyobrazením Geometrie od Allaerta Claesze, 1526. [British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1867-0713-58]

Obr. 25: Grafika „Die Geometrie.“ 1564. [Bildindex [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.bildindex.de/document/object/108161917?part=0&medium=bh093043>]

Obr. 26: Grafika s vyobrazením Geometrie, přisuzovaná Francescovi Primaticciovi, 1591. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1870-0625-722)

Obr. 27: Grafika s vyobrazením Geometrie od Jeana Baptisty Huelleta, 1685. (Rijksmuseum [online]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search/objects?q=geometria&p=2&ps=12&st=Objects&ii=5#/>) RP-P-1950-218A,17)

*Je me fais tensions admettre,
Soit dans la Paix, soit dans la guerre,
Et mon Art m'empêche à meurer
Droit ce grand globe de la terre.*

L'A. G. E. O. M. E. T. R. I. E.
*Ces plus superbes (dustimens),
S'élevaient par mon industrie;
Sur de solides fondemens,
J'eus avec ordre et symétrie.*

L'Humboldt, fecit
1788.

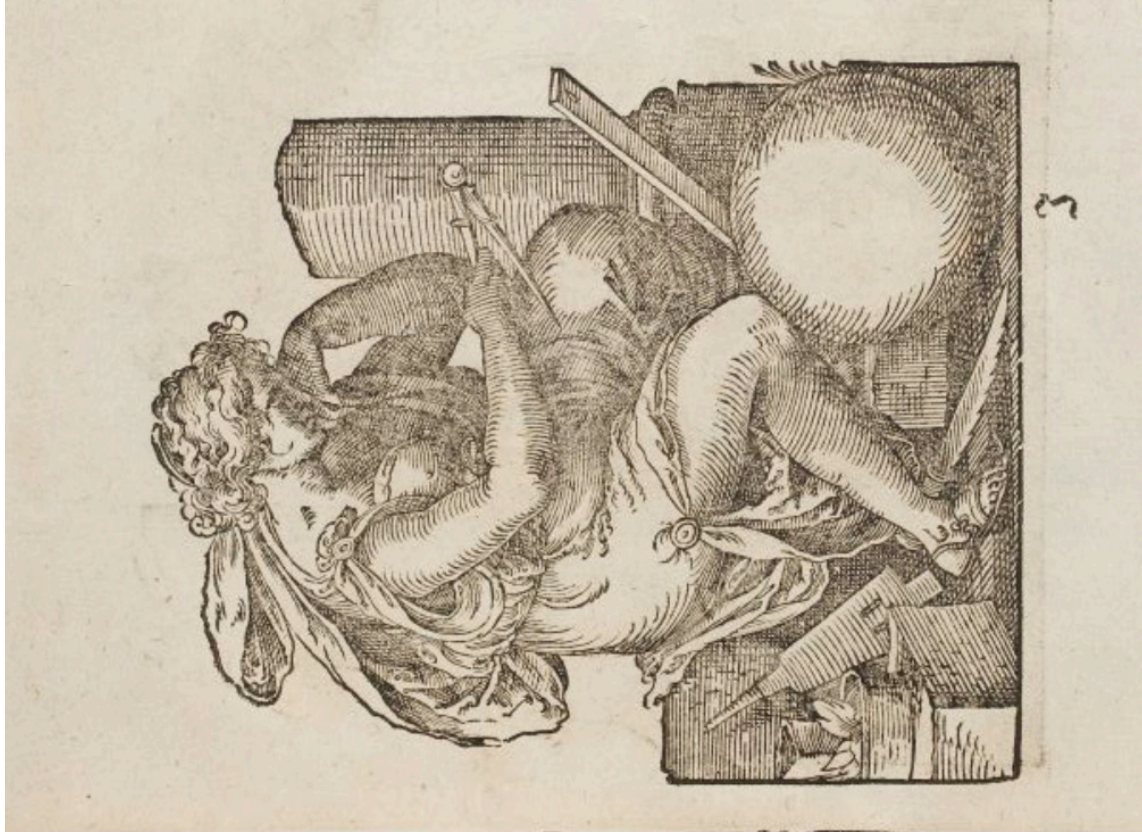

Obr. 28: Grafika s vyobrazením Geometrie, podle Franse Florise, 1551. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1979-1006-76)

Obr. 29: Grafika s vyobrazením Geometrie od Sebalda Behama, 1531-1550. (Rijksmuseum [online]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search/objects?q=geomet-ria&p=3&ps=12&st=Objects&ii=1#> RP-P-1955-388.35)

Obr. 30: Grafika s vyobrazením Geometrie od Josta Ammana, 1599. (Rijksmuseum [online]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search/objects?q=geomet-ria&p=4&ps=12&st=Objects&ii=2#> RP-P-OB-21.312(R).38)

Obr. 31: Grafika s vyobrazením Geometrie, Hendrick Goltzius, 1600. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1936-0110-5)

Die Lüge der Kunst ist den andern überlegen,
 Sie reißt, reiß nicht. So wisset sie alle weg zu
 wie die und jense Ort und die ist nicht
 in die hoch in der weite der Thurn, was die mas in der weite,
 Die liegt die Stadt an, die ist, die kaufen an zu geben,
 So das man auf die Stadt in die, die hat kein Leber,
 die forsch die Stadt die Stadt mit die ist die Stadt in
 die wisset die Stadt in und recht die in die Stadt in die Stadt.

Obr. 32: Grafika s vyobrazením Geometrie, Peter Toschel, 1640-1667. (Graphikportal [online]. [cit. 16.6.2021]. Dostupné z: <https://www.graphikportal.org/document/gpo00048680>)

*Ferrarium tractatus, et latus metior oras,
 Fugeno gaudens subit, et acumine mentis.*

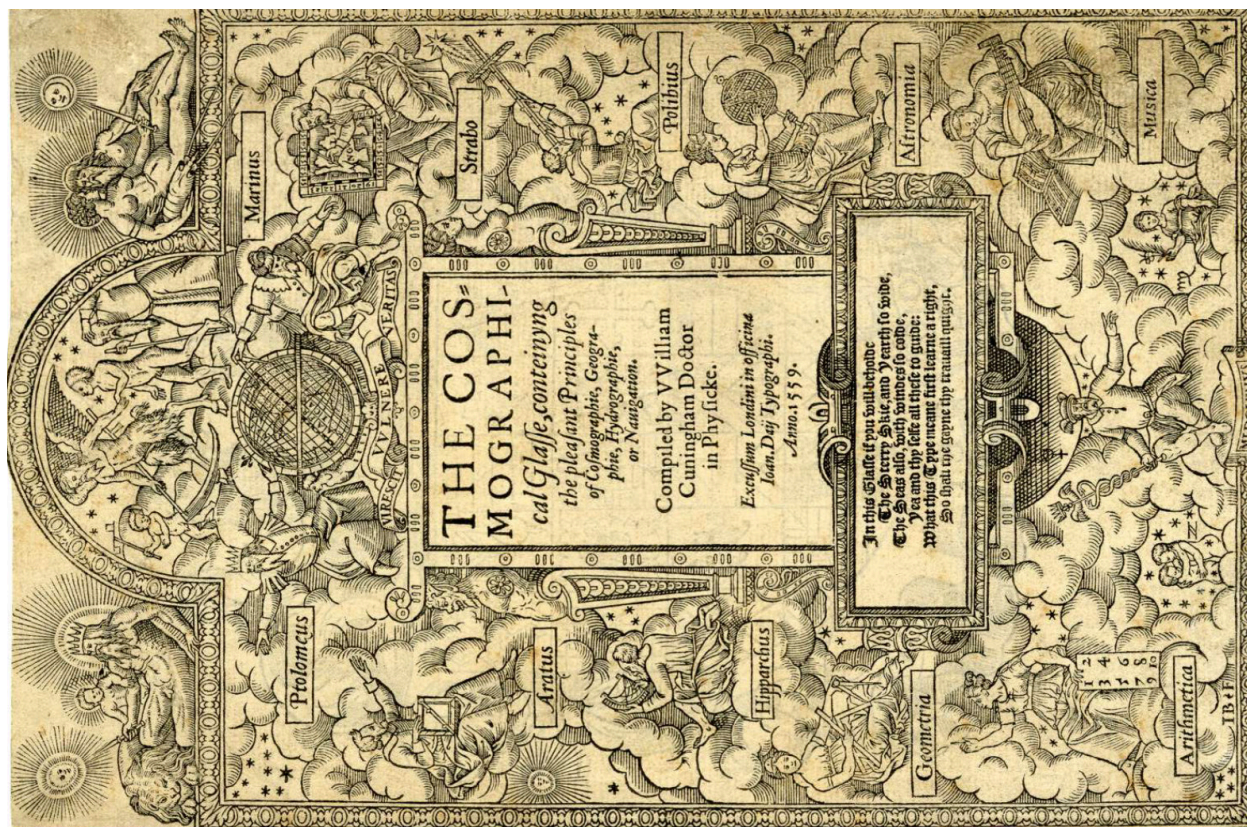
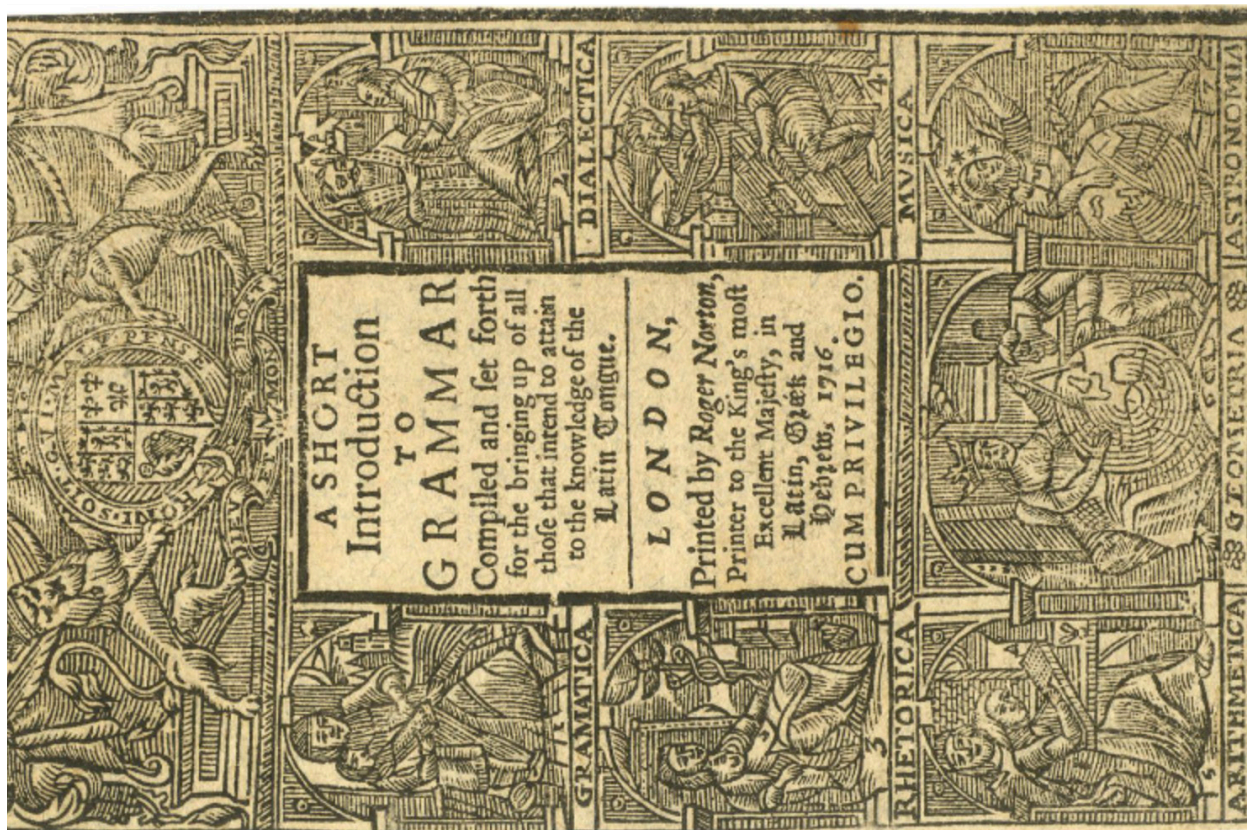
Obr. 33: Detail grafiky ozdobného rámu s vyobrazením Aritmetiky a Geometrie, podľa Wenzela Jamnitzera, 1568. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1904-1022-1)

Obr. 34: Grafika s vyobrazením Geometrie od Josta Ammana, 1577. (Virtuelles Kupferstichkabinett [online]. [cit. 16.6.2021]. Dostupné z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/de/detail-view>)

Obr. 35: Grafika s vyobrazením Geometrie „Meetkunde“, Philips Galle, 1585 - 1590. (Rijksmuseum [online]. Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search/objects?q=geometria&p=4&ps=12&st=Objects&ii=4#/RP-P-1966-214,40>)

Obr. 36: Titulní strana knihy s vyobrazením Septem artes liberales, John Bettesdate, 1559. (British Museum [online], [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1895-1214-115)

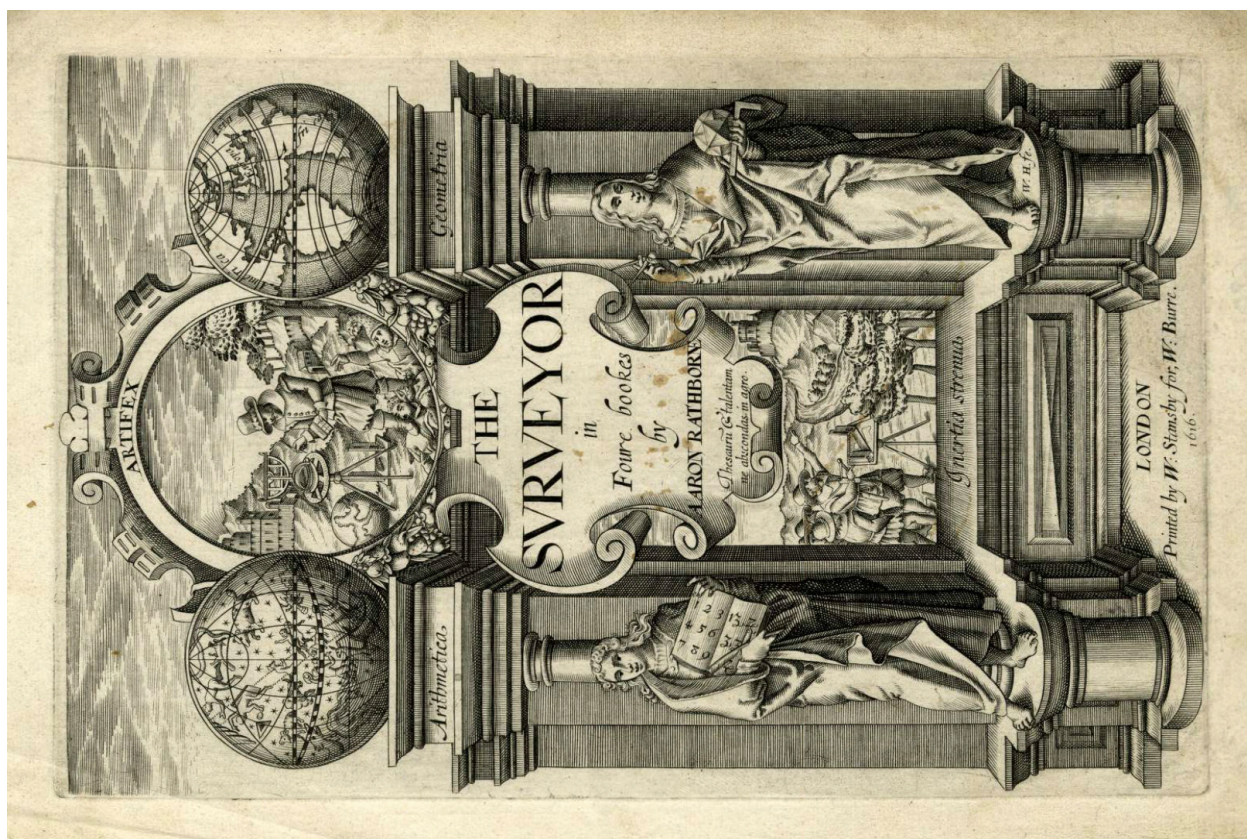
Obr. 37: Titulní strana knihy s vyobrazením Septem artes liberales, John Bettes, 1559. (British Museum [online], [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1896-1230-317)

Obr. 38: Portrét Johannese Stradanuse s vyobrazením Geometrie (vpravo), vytvořil Johannes Wierix, 1585 - 1586. (Rijksmuseum [online]). Dostupné z: <https://www.rijksmuseum.nl/en/search/objects?q=geometria&p=6&ps=12&st=Objects&ii=8#/RP-P-1985-231,68>

Obr. 39: Portrét Jana Baptisty Houwaerta s vyobrazením Geometrie (vpravo dole), vytvořil Christoffel van Sichem, 1586. <https://www.rijksmuseum.nl/en/search/objects?q=geometria&p=4&ps=12&st=Objects&ii=11#/RP-P-1906-1250,47>

Obr. 40: Detail grafiky titulní strany knihy s vyobrazením Geometrie, 1607. (Virtuelles Kupferstichkabinett [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: <http://www.virtuelles-kupferstichkabinett.de/de/detail-view>)

Obr. 41: Grafika titulní strany knihy s vyobrazením Geometrie (vpravo), William Hole, 1616. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1875-0814-741)

Obr. 42: Grafika s vyobrazením Geometrie, návrh na tarotovou kartu od Hanse Ladenspeldere, 1530-1561. (British Museum [online]. [cit. 16. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1845-0825-311)

Chemicko-technologické analýzy:

Analýza omítky a povrchových úprav vzorků z měšťanského domu
náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích

Analýza omítky a povrchových úprav vzorků z měšťanského domu náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích

Místo: Jihočeský kraj, Slavonice

Objekt: měšťanský dům náměstí Míru čp. 480; sál v prvním patře domu čp. 480; malba na omítce (polovina 16. století).

Zadání: - určení složení omítky (typ pojiva a kameniva)
 - stanovení zrnitosti kameniva
 - určení složení povrchových úprav (pigmenty a pojiva)

Místa odběru vzorků:

Vzorek	Místo odběru	Foto
1 (10028)	Původní omítka pod iluzivní architekturou (pod černým pásem/pruhem), spodní část východní stěny	
2 (10029)	Šedohnědá původní barevná vrstva, horní část výjevu, postava Krista (obličej), východní stěna	
2B (10109)	Šedohnědá původní barevná vrstva, horní část výjevu, postava Krista (obličej), východní stěna	
3 (10030)	Červený rám s detailem ztmavlé původní barevné vrstvy, levá horní část výjevu, západní stěna	

4 (10031)	Tmavozelená a světlezelená původní barevná vrstva, keř ve střední části výjevu, západní stěna	
5 (10110)	Narůžovělá pravděpodobně původní barevná vrstva, výjev druhý v pořadí zleva, západní stěna, postava učedníka v levé části výjevu (hlava)	

Metody průzkumu:

- optická mikroskopie v dopadajícím světle (mikroskop OPTIPHOT2-POL (Nikon, Japan).
- rastrovací elektronová mikroskopie s energo-disperzní analýzou (elektronový mikroskop Tescan MIRA 3 s energo-disperzním analyzátozem Bruker)
- mikrochemické reakce – určení přítomnosti a typu přírodních pojiv
- zjednodušená silikátová analýza
- granulometrie kameniva – síťová analýza

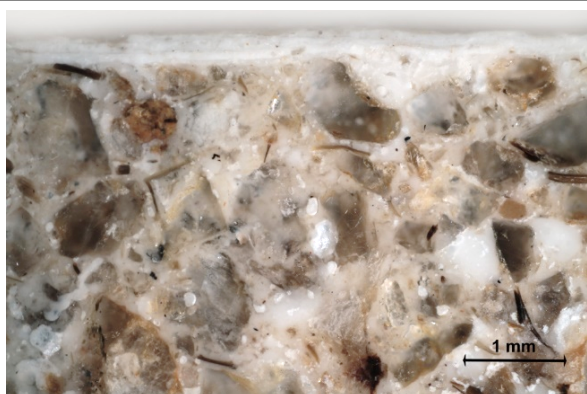
Popis metodiky analýz:

Každý vzorek byl zalit do epoxidové nízkoviskózní pryskyřice Araldit 2020 a následně připraven příčný řez (nábrus) broušením a leštěním. Nábrus byl zkoumán optickým mikroskopem v dopadajícím viditelném, modrém a UV světle a následně rastrovacím elektronovým mikroskopem. Pomocí rastrovací elektronové mikroskopie s energo-disperzní analýzou bylo na nábrusu provedeno i zjištění prvkového složení v jednotlivých vrstvách resp. součástech omítky (plošná i bodová analýza). Určení typu přírodních pojiv bylo provedeno přímo na úlomcích vzorku pomocí mikrochemických důkazových reakcí. Kvantitativní složení omítky bylo zjištěno zjednodušenou silikátovou analýzou. Ve vzorku omítky byl stanoven obsah rozložitelného podílu v zředěné HCl (1:4) a následně podíl rozpustný v roztoku Na₂CO₃ (10% roztok, za varu). Zrnitost kameniva (písku) byla stanovena síťovou analýzou.

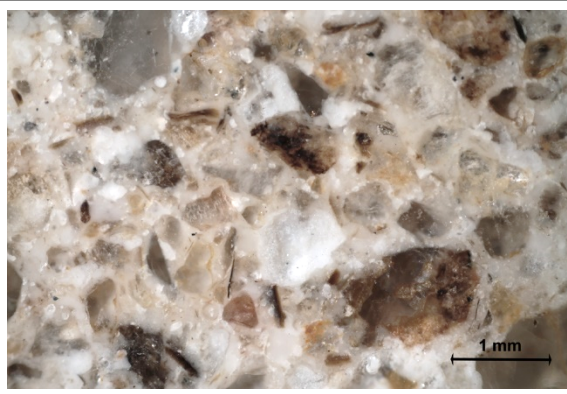

Výsledky analýzy:

1 (10028)	Původní omítka pod iluzivní architekturou (pod černým pásem/pruhem), spodní část východní stěny
-----------	--

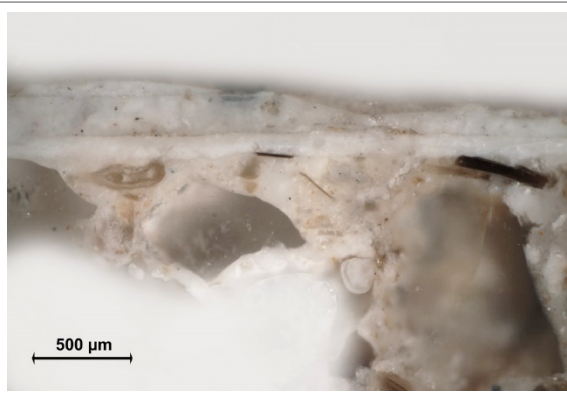
Bílé dopadající světlo, omítka s nátěry, fotografováno při zvětšení mikroskopu 50x

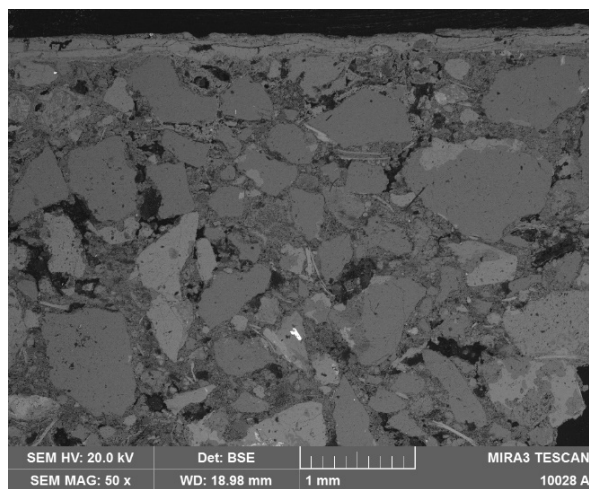
Bílé dopadající světlo, omítka, fotografováno při zvětšení mikroskopu 50x

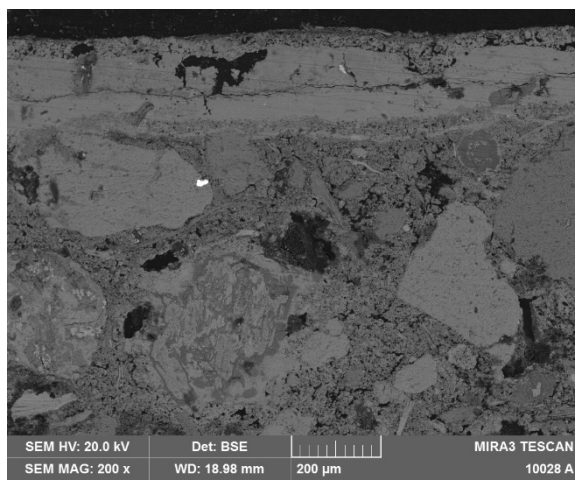
Bílé dopadající světlo, povrch omítky s nátěry, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

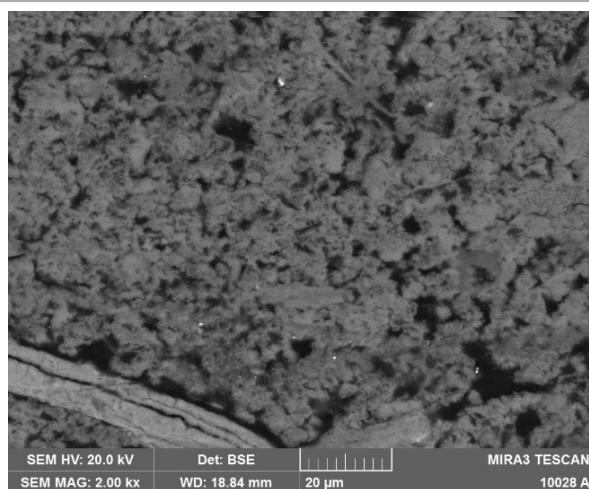
Bílé dopadající světlo, povrch omítky s nátěry, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

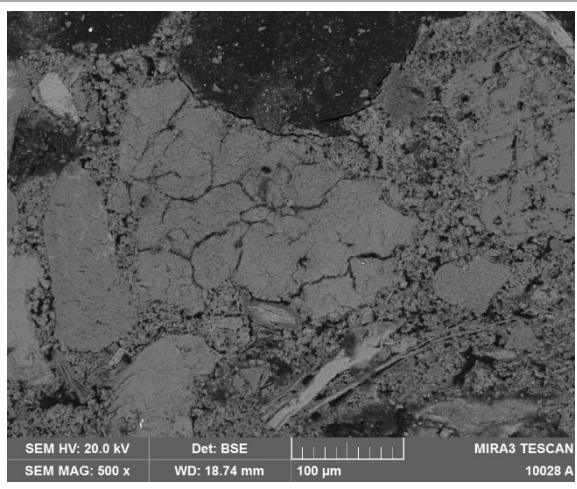
Mikrofoto REM-BSE, omítka s nátěry, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, povrch omítky s nátěry, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, detail porézní matrix, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, detail s částicí nerozmíchaného vápna, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

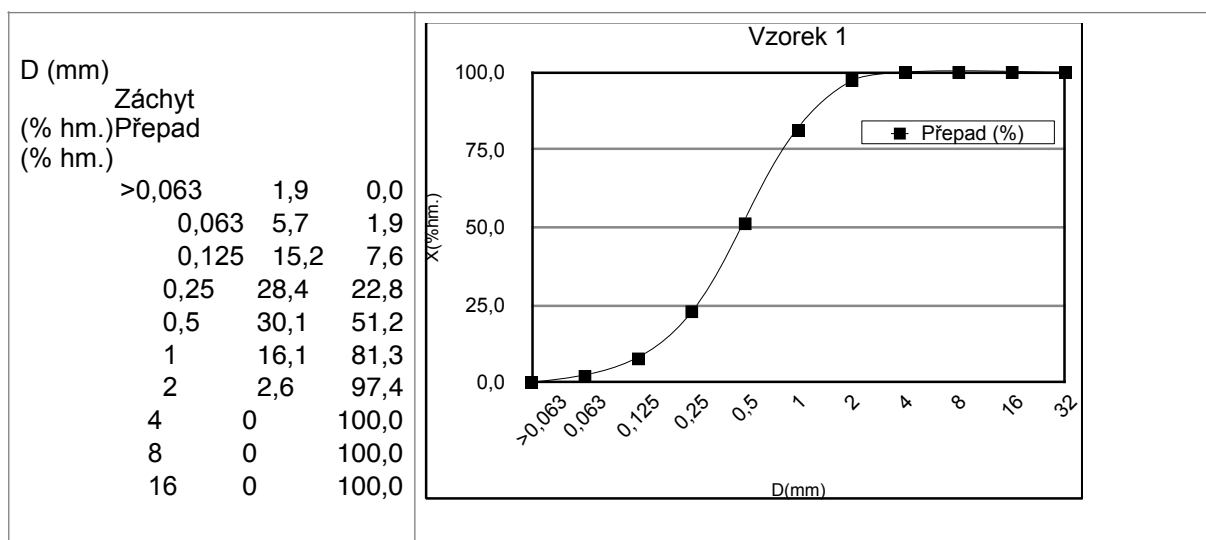
Popis a složení vrstev

Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
3	Bílý vápenný nátěr (bíle vzdušné vápno)
-	Tenké rozhraní
2	Bílý vápenný nátěr (bíle vzdušné vápno)
-	Tenké rozhraní
1	Bílý vápenný nátěr (bíle vzdušné vápno)

0	Omítková vrstva – vápenná omítka. Na povrchu omítky je místy vytvořená tenká vrstvička uhličitanu vápenatého. Další vrstva (vápenný nátěr) byla nanášena pravděpodobně až po zatvrdnutí nebo částečném zatvrdnutí omítky. Bližší popis omítky je uveden níže.
---	---

Výsledky zjednodušené kvantitativní silikátové analýzy omítkové vrstvy:

Stanovovaná složka	Obsah (% hm.)	Výpočet poměru míchání*	
Nerозložitelný podíl (v HCl 1:4)	66,4	Suchý vápenný hydrát : písek (díly hmotnosti)	1 : 2,4
Rozložitelný podíl (v HCl 1:4)	33,6	Vápenná kaše : písek (díly objemu)	1 : 1,5
Rozpuštěný SiO ₂	1,2		

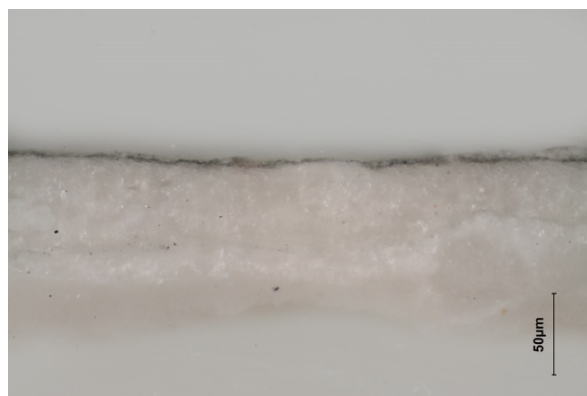
Podle bodové prvkové analýzy základní hmoty omítky (matrix) i ojedinělých drobných nerozmíchaných částic pojiva pomocí REM-EDX jsou tyto tvořeny hlavně uhličitanem

vápenatým. V základní hmotě nebyly nalezeny fragmenty částic, které by indikovali příměs hydraulických pojiv, pucolánů nebo jiných anorganických přísad pojiva. S vysokou pravděpodobností lze proto předpokládat, že pojivem základní omítkové vrstvy je **bílé vzdušné vápno**. Podle zjednodušené silikátové analýzy je omítka bohatá na pojivo.

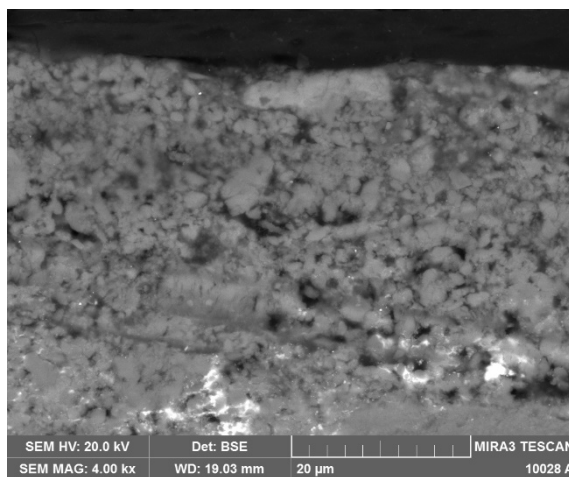
Jako **kamenivo** (plnivo) byl použitý **písek jemné až střední zrnitosti tvořený hlavně zrny křemene** a dalších silikátových částic (živce, slída a horninové úlomky). Nejvyšší podíl tvoří zrna velikosti 0,125 – 1,0 mm, maximální velikost zrn nepřevyšuje 4 mm.

Vypočítaný poměr míchání pojiva a kameniva v přepočtu na suchý vápenný hydrát je 1:2,4 (díly hmotnosti) resp. v přepočtu na vápennou kaši 1:1,5 (díly objemu).

2 (10029)	Šedohnědá původní barevná vrstva, horní část výjevu, postava Krista (obličej), východní stěna
-----------	---

Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 500x

Mikrofoto REM-BSE, detail s povrchem a částicemi křídý, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

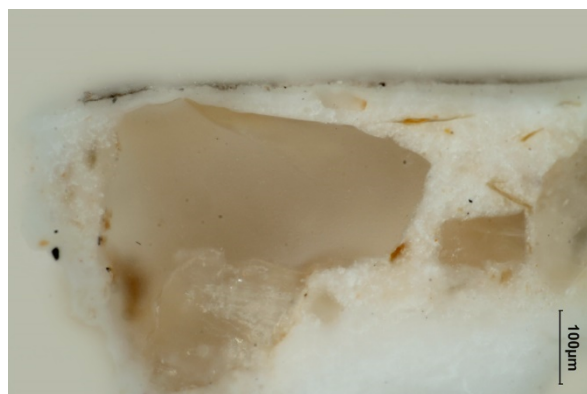
Popis a složení vrstev

Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
--------------	------------------------

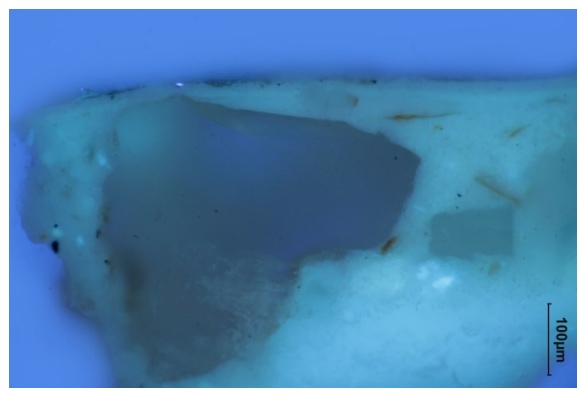
2	Velmi tenká tmavošedá vrstva – obsahuje uhlíkatou čern a malou příměs uhličitanu vápenatého *
1	Bílý, slabě nažloutlý nátěr – obsahuje křídou a malou příměs olovnaté běloby *

V celém souvrství - pozitivní důkaz na přítomnost bílkovin (důkaz na pyrolové deriváty; důkaz na sulfidicky vázanou síru); pozitivní důkaz na přítomnost fosforu; přítomnost dalších poživ nebyla prokázána.

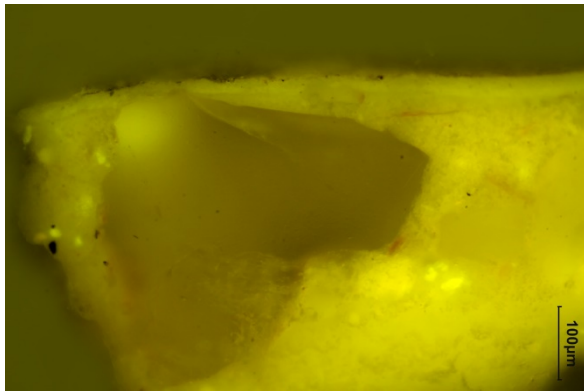
2B (10109)	Šedohnědá původní barevná vrstva, horní část výjevu, postava Krista (obličej), východní stěna
------------	---

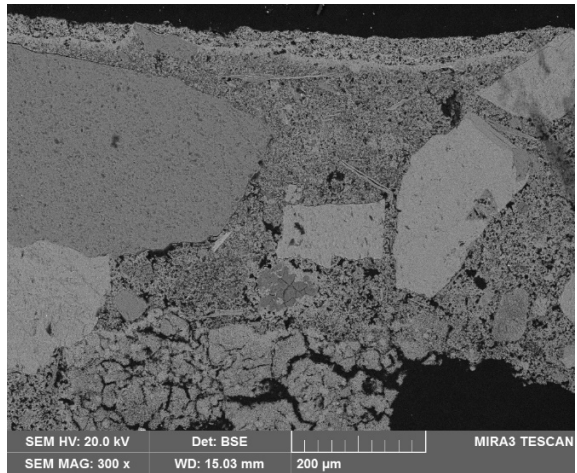
Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

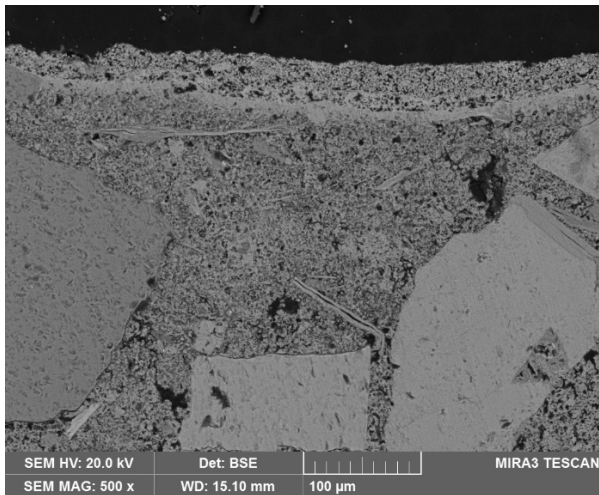
Excitace UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

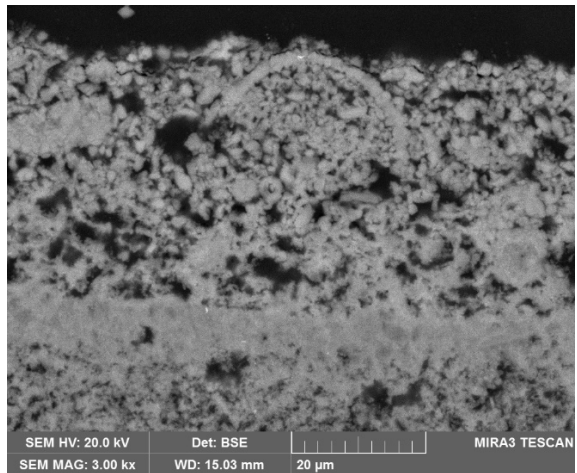
Excitace modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, detail povrchu s částicemi křídly, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

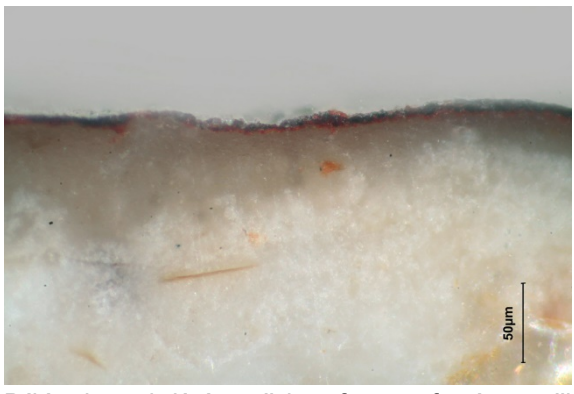
Popis a složení vrstev

Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
2	Velmi tenká šedá vrstva – obsahuje uhlíkatou čern, malou příměs zemitého pigmentu (hlinky) a uhličitanu vápenatého, organické pojivo
1	Bílý nátěr – obsahuje křídu, organické pojivo
0	Světlá omítka – vápenná omítka. Na povrchu omítky je místy vytvořená tenká vrstvička uhličitanu vápenatého. Další vrstva (vápenný nátěr) byla nanášena pravděpodobně až po zatvrdnutí nebo částečném zatvrdnutí omítky.

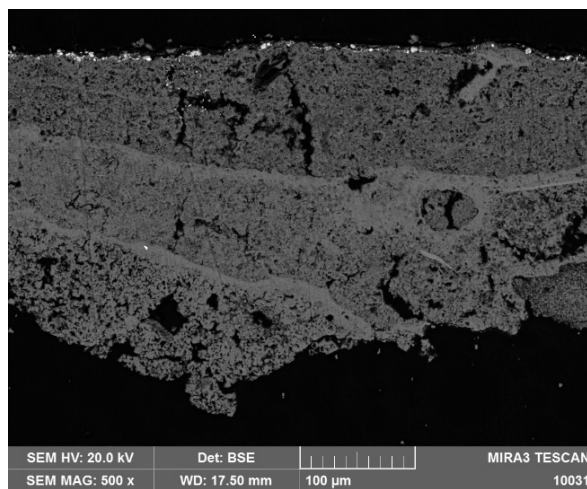
3 (10030)	Červený rám s detailem ztmavnuté původní barevné vrstvy, levá horní část výjevu, západní stěna
-----------	--

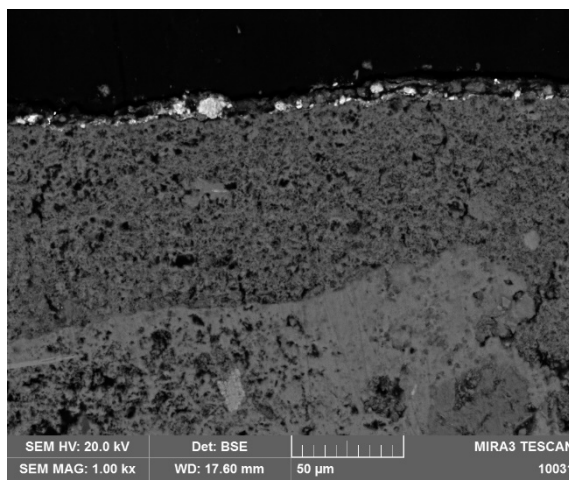
Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 500x

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

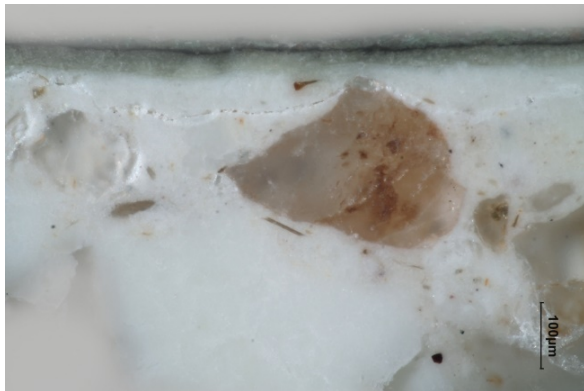
Popis a složení vrstev

Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
4	Tenký tmavočervený nátěr – obsahuje červený okr s vysokým obsahem oxidů Fe a uhlíkatou čern *
3	Bílý, slabě nažloutlý nátěr – vápenný nátěr, v horní části částečně ztmavnutý; pravděpodobně v důsledku penetrace organického pojiva*
2	Bílý, slabě nažloutlý nátěr – vápenný nátěr*; na povrchu omítky tenká kompaktnější vrstvička uhličitanu vápenatého.
1	Bílý, slabě nažloutlý nátěr – vápenný nátěr*; na povrchu omítky tenká kompaktnější vrstvička uhličitanu vápenatého

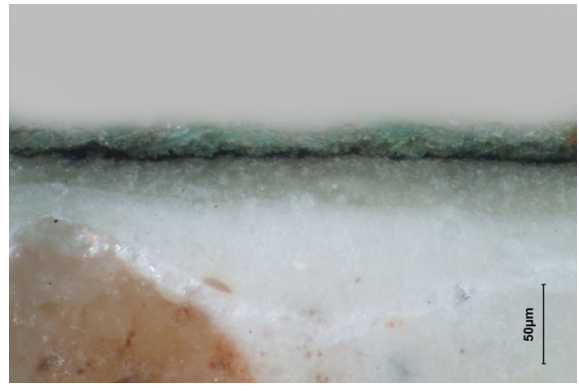
V celém souvrství (barevné vrstvy nelze od sebe oddělit) - pozitivní důkaz na přítomnost bílkovin (důkaz na pyrolové deriváty; důkaz na sulfidicky vázanou síru); pozitivní důkaz na přítomnost fosforu; přítomnost dalších pojiv nebyla prokázána.

4 (10031)	Tmavozelená a světlazelená původní barevná vrstva, keř ve střední části výjevu, západní stěna
-----------	---

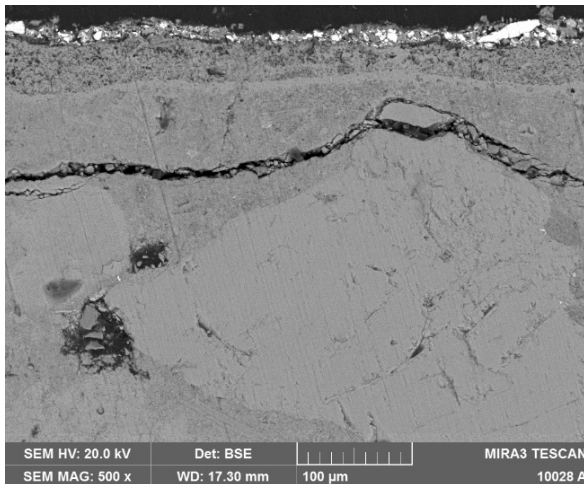

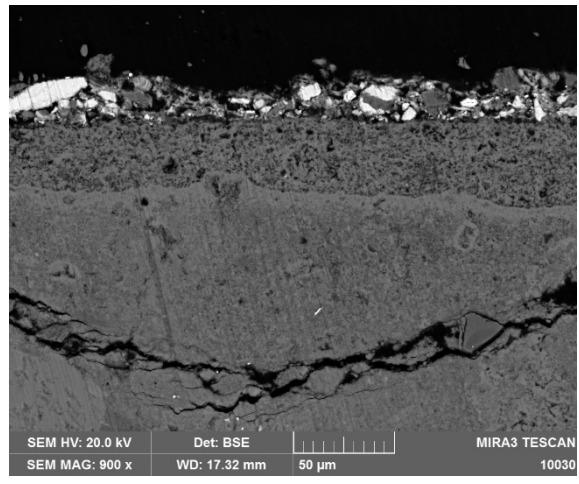
Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 500x

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

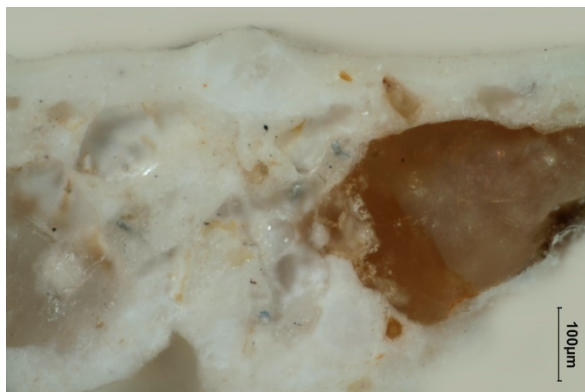
Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Popis a složení vrstev

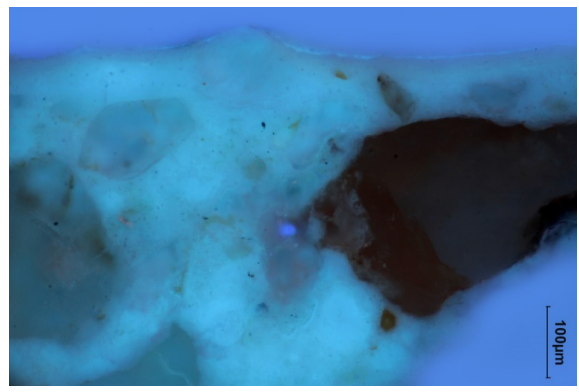
Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
3	Tenká tmavozelená vrstva – obsahuje přírodní malachit a příměs částic vápence / dolomitu (pravděpodobně součást přirozeného znečištění malachitu)
2	Velmi tenká tmavošedá až černá vrstva – obsahuje uhlíkatou čern *
1	Bílý nátěr – vápenný nátěr *
0	Vápenná omítka – pojivem je bílé vzdušné vápno. Na povrchu omítky je vytvořená tenká vrstvička uhlíkatu vápenatého. Další vrstva (vápenný nátěr) byla nanášena pravděpodobně až po zatvrdnutí nebo částečném zatvrdnutí omítky.

V barevných vrstvách (nebylo možné od sebe oddělit) - pozitivní důkaz na přítomnost bílkovin (důkaz na pyrolové deriváty; důkaz na sulfidicky vázanou síru); pozitivní důkaz na přítomnost fosforu; přítomnost dalších pojiv nebyla prokázána.

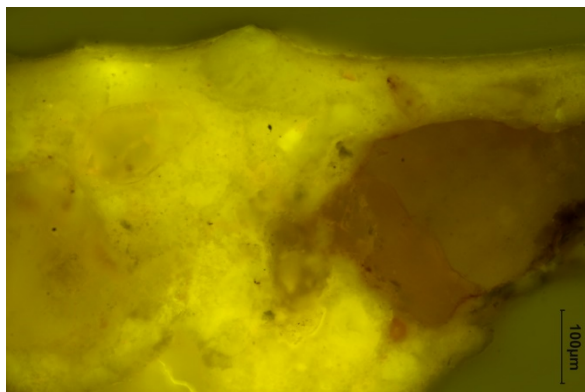
5 (10110)	Narůžovělá pravděpodobně původní barevná vrstva, výjev druhý v pořadí zleva, západní stěna, postava učedníka v levé části výjevu (hlava)
-----------	--

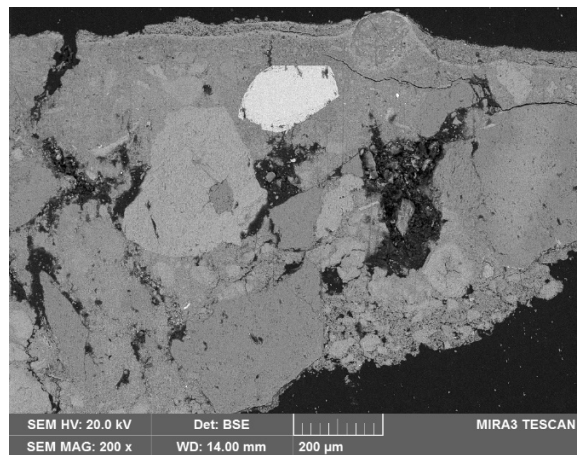
Bílé dopadající světlo, omítka s nátěry, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

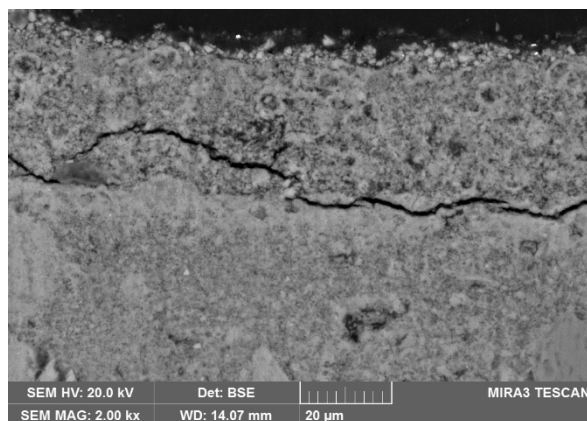
Excitace UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x, na povrchu je viditelná tenká vrstvička s namodralou fluorescencí (obsahuje hlavně organické pojivo)

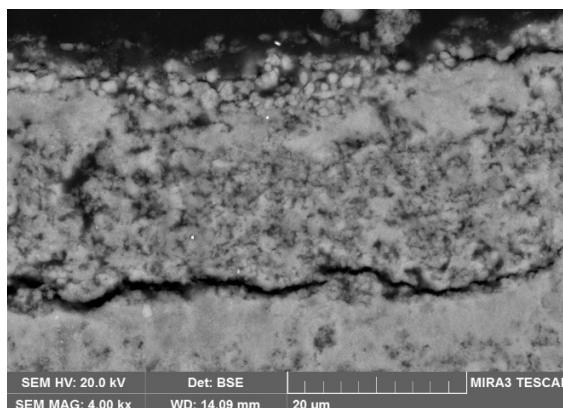
Excitace modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, povrch s tenkou vrstvou obsahujících částice křídy, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, povrch s tenkou vrstvou obsahujících částice křídy, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Popis a složení vrstev

Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
3	Velmi tenká, nepravidelná, šedá vrstva (pod 10 μ m) – obsahuje organické pojivo, příměs zemitého pigmentu, a pravděpodobně uhlíkaté černě
2	Velmi tenká, nepravidelná, bílá vrstva (pod 10 μ m) – obsahuje uhličitan vápenatý - křídu
1	Bílý vápenný nátěr
0	Světlá omítka – vápenná omítka. Na povrchu omítky je místy vytvořená tenká vrstvička uhličitanu vápenatého. Další vrstva (vápenný nátěr) byla nanášena pravděpodobně až po zatvrdnutí nebo částečném zatvrdnutí omítky.

Litomyšl, 20.06.2020

Ing. Karol Bayer
Katedra chemické technologie
Fakulta restaurování
Univerzita Pardubice

Restaurátorský záměr:

Záměr na restaurování nástěnných maleb – č.p. 480 Slavonice

Záměr na restaurování nástěnných maleb – č.p. 480 Slavonice

Stav:

V prvním patře domu č.p. 480 (dle staršího číslování č.p. 45) na náměstí Míru ve Slavonicích se nachází velký hodovní sál. Sál je zdoben na všech stěnách malbami z 50. let 16. století. Do iluzivních architektonických rámců jsou vsazeny novozákonní motivy. Dle literatury jsou předlohou figurálních výjevů kompozice známé také z Frankfurtské bible z roku 1551.¹ Plochý strop místnosti je novější. Stopy po dřevěných trámech původního stropu jsou patrné v otiscích nedochované renesanční malby.

Malby jsou nanесeny na hladké omítkce, která byla v minulosti překryta novější omítkou. Na to poukazuje husté pekování. Po bližším ohledání je zřejmé, že stav omítkové vrstvy je horší, než se zdá při zběžné prohlídce, respektive je velmi špatný. Na mnoha místech jsou rozsáhlé dutiny mezi omítkou a zdivem, či mezi jednotlivými omítkovými vrstvami. Místy jsou v omítkce zřetelné praskliny a trhliny, z nichž některé mohou zasahovat i do zdiva. Velká většina tmelů není vhodná ani strukturou ani v úpravě povrchu, a to zejména v napojení mezi starou a novou omítkou. Poslední retuš maleb je koncepčně a z hlediska dnešní památkové péče nejednotná. Kombinují se zde relativně výrazné přemalby a doplňky (velmi výrazné například v konturování figur) se zcela nezapojenými velkoplošnými tmely.

---

¹E. Poche, Umělecké památky Čech, svazek třetí, Praha 1980

Záměr:

Záměrem restaurátorského zásahu by měl být komplexní restaurátorský zásah zahrnující čištění přemaleb, kompletní výměnu tmelů a konsolidaci. Z technického hlediska je hlavní důsledná konzervace (injektáž) v hloubce degradovaných původních omítek. Z estetického hlediska by mělo dojít k redukci druhotných zásahů - tmelů i retuší. Přínosem nahrazení většiny tmelů je i to, že tím bude otevřena cesta k hloubkovému zpevnění omítkové vrstvy. Prezentace malby po zásahu by měla být celistvější (například s rekonstrukcí iluzivních rámců).

Návrh na postup:

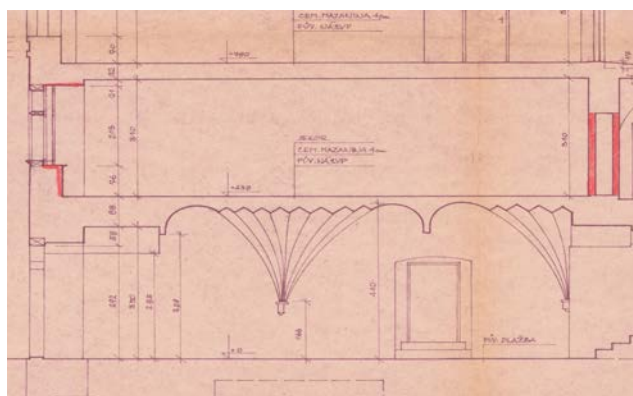
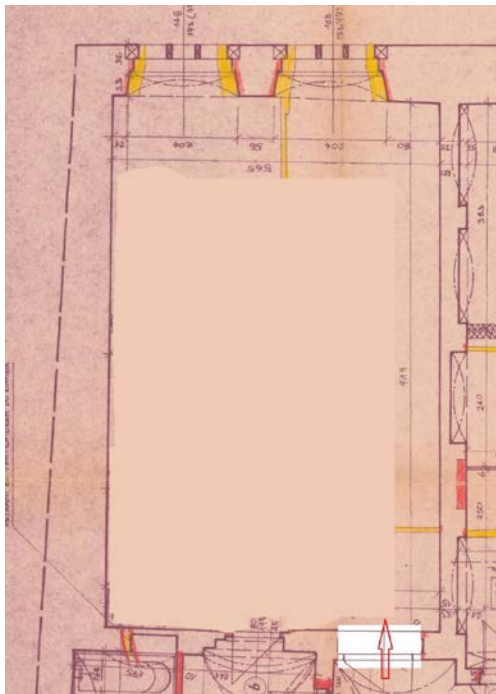
Restaurátorský průzkum

- Restaurátorský a chemickotechnologický průzkum (zaměřený na dokumentaci rozsahu a stavu omítek a maleb a na možnosti redukce druhotných retuší a přemaleb).
- Uměleckohistorická rešerše (se zaměřením na studium původní realizace malby, pozdějších zásahů a ikonografie malby).
- Uměleckohistorický průzkum předloh, které mohly sloužit jako podklad pro figurální výjevy.

Restaurování

- Odstranění všech nepůvodních tmelů – velkoplošných i drobných tmelů v pecích.
- Strukturální zpevnění omítek hloubkové (prostředek na bázi vápenné nanosuspenze, případně v kombinaci s ethylsilikátem)
- Injektáž dutin vápenným groutem, dle velikosti dutiny modifikovaným vhodným plnivem; v kombinaci s tlakováním
- Čištění maleb od depozitů
- Redukce druhotných přemaleb
- Fixáž barevné vrstvy (pokud bude nezbytné)
- Doplnění omítek vápennou maltou vhodné barvy a struktury
- Retuš minerálními pigmenty pojenými vodorozpustným pojivem - na základě schválených návrhů
- Závěrečná restaurátorská dokumentace

Odhadovaná cena restaurátorských prací:

Přibližná velikost místnosti je 919x565x310, to znamená maleb je cca 92 m². Odhadovaná cena komplexního zásahu, včetně rozsáhlé injektáže a výměny všech tmelů je 13.500,- Kč na m².

V Hostimi dne 20.11.2016

MgA. Zuzana Wichterlová, Karlštejnská 33,
266 01, Beroun-Hostim, povolení MK ČR č.j. 7031/96,
48427/2015, email:zwichterlova@email.cz, tel:
603530234

BcA. Mgr. Jana Waisserová, Zahořany 49,
Mníšek pod Brdy, povolení MK ČR č.j. 6965/1996,
email:jana@waisserova.cz, tel: 604233934

Závazné stanovisko

MĚSTSKÝ ÚŘAD DAČICE

Odbor kultury a cestovního ruchu

KRAJÍŘOVA 27, 380 13 DAČICE I

018/2017

DS

Město Slavonice
Horní náměstí č.p.525
378 81 Slavonice

Váš dopis zn.: 000073/2017/TAJ
Ze dne: 09.01.2017
Naše čj.: OKC/697-17
Spis. značka: 4335-2003/URBP
Vyřizuje: Mgr. Pavel Urban
Telefon: 384401244
E-mail: kultura2@dacice.cz
V Dačicích dne: 03.03.2017

ROZHODNUTÍ

Městský úřad Dačice, odbor kultury a cestovního ruchu, podle ust. §§ 10 a 11 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“) věcně a místně příslušný orgán k výkonu státní správy v oblasti památkové péče podle ust. § 14, odst. (1) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „památkový zákon“), ust. § 9 vyhlášky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí památkový zákon a ve smyslu § 67, odst. (1) správního řádu, vydává na žádost Města Slavonice, IČO 00247456, se sídlem Horní nám. čp. 525, PSČ 378 81 Slavonice, na základě vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích č.j. 331/3697/2017 z 17.01.2017, toto

závazné stanovisko:

Restaurování a rekonstrukce umělecko-historického díla, výmalby freskové místnosti, ve 2.NP budovy čp. 480 Slavonice, parc. č. st. 61, k.ú. a město Slavonice který je nemovitou kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod rej. č. 26509/3-2155 a současně je umístěn uvnitř chráněného památkového území - městská památková rezervace Slavonice (prohlášená Výnosem MK ČR č.16.417/87-VI/1 ze dne 21.12.1987), dle návrhu na restaurování: "Záměr na restaurování nástěnných maleb - čp. 480 ve Slavonicích", vypracovali: MgA. Zuzana Wichterlová, Karlštejnská 33, 266 01, Beroun-Hostim, č. lic. 7031/96 a BcA. Mgr. Jana Waisserová, Zahořany 49, Mníšek pod Brdy, č.lic. 6965/1996 je z hlediska zájmů státní památkové péče podle ust. § 14 odst. (3) památkového zákona

přípustné.

Odůvodnění:

Žádost vlastníka domu čp. 480 ve Slavonicích o vydání závazného stanoviska v předmětné věci splňovala všechny předepsané náležitosti potřebné k vydání tohoto rozhodnutí. Toto rozhodnutí bylo vydáno na základě prohlídky předmětného objektu a odborného vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích..

Městský úřad Dačice, odbor kultury a cestovního ruchu jako příslušný správní orgán státní památkové péče konstatuje na základě znalostí ze své úřední činnosti, že výše citované odborné vyjádření odpovídá skutečnému stavu věci. Žadatel byl s tímto podkladem pro vydání správního rozhodnutí seznámen a neuplatnil vůči němu námítky ani připomínky.

Dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích je nemovitou kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod rej. 26509/3-2155 a zároveň se nachází uvnitř chráněného památkového území - městská památková rezervace Slavonice prohlášená Výnosem MK ČR č.16.417/87-VI/1 ze dne 21.12.1987.

Spojovatelka	Fax	E-mail	Bankovní spojení	IČO / DIČ	Úřed. hodiny
384 401 211	384 401 236	meu@dacice.cz	Č.S. a. s. Jindřichův Hradec	00246476	Po, St 8 ⁰⁰ -17 ⁰⁰
384 401 210	384 401 235	e-podatelna@dacice.cz	č. ú. 0603143369/0800	CZ00246476	Pá 8 ⁰⁰ -14 ⁰⁰

Předmětný objekt je dvoupatrový barokně přestavěný původně renesanční dům (r. 1540). Jedná se o významný měšťanský dům se zachovanou dispozicí, sklípkovými klenbami v mázhauze, který tvoří podstatu městské památkové rezervace.

K památkovým hodnotám předmětného objektu patří zejména jeho začlenění v urbanistické struktuře města a hmotové uspořádání. Ve 2. NP domu se nachází velký hodovní sál, který je zdobený na všech stěnách malbami z 50. let 16. století. Do iluzivních architektonických rámců jsou vsazeny novozákonní motivy.

Záměrem restaurátorského zásahu je rehabilitace nástěnných maleb v místnosti ve 2 NP. Zásah zahrnuje čištění přemaleb, kompletní výměnu tmelů a konsolidaci. Bude provedena důsledná konzervace v hloubce degradovaných omítek, bude provedena redukce druhotných zásahů - tmelů i retuší tak, aby byla prezentace maleb ucelená.

Zdejší úřad prověřil místo samé posoudil žádost, návrh na restaurování a odborné vyjádření a konstatuje, že vyjádření odborné organizace státní památkové péče odpovídá skutečnému stavu věci a požadavkům na restaurování předmětného uměleckého díla.

Na základě uvedených skutečností bylo rozhodnuto vyhovět podané žádosti v jejím plném rozsahu, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.

Poučení

Dle ustanovení § 81, odst. (1) zákona číslo 500/2004 Sb., správní řád, se proti tomuto rozhodnutí **lze do patnácti dnů od jeho oznámení odvolat** ke Krajskému úřadu Jihočeského Kraje prostřednictvím správního orgánu, který toto rozhodnutí vydal (Městský úřad Dačice). Podané odvolání musí splňovat náležitosti dle ustanovení §§ 81 a 82 správního řádu, dle ustanovení § 82, odst. (2) správního řádu bude podáno s potřebným počtem stejnopisů tak, aby jeden zůstal správnímu orgánu, a aby každý účastník dostal jeden stejnopis.

Mgr. Pavel Urban
oprávněná úřední osoba

Mgr. Naděžda Mastná
vedoucí odboru kultury a cestovního ruchu

Digitálně podepsal Mgr. Pavel
Urban
Datum: 03.03.2017 10:44:32
+01:00

Digitálně podepsal Naděžda Mastná
Datum: 04.03.2017 11:01:09 +01:00

Obdrží na doručenkou: viz adresát

Na vědomí:

NPÚ, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, nám P.O. II, 34 370 21 Č. Budějovice
Městský úřad Slavonice, odbor výstavby, Horní náměstí 525, 378 81 Slavonice